

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วย

หินลาดนอก ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

โดย

นายลोक้า ปู่แคะระ และคณะ

ตุลาคม 2562

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนชุมชน

บ้านห้วยหินลาดนอก ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

คณะผู้จัดทำ

นายลอคำ	ปู่แระ	หัวหน้าโครงการ
นายภานุกร	จอมติ	ทีมวิจัย
นายถนัด	จะสุ	ทีมวิจัย
นายศิริวีร์	โพคะ	ทีมวิจัย
นายคำเซะ	จอตะ	ทีมวิจัย
นายบุญคำ	จอตะ	ทีมวิจัย
นายธีระศักดิ์	จอตะ	ทีมวิจัย
นางสาววรมพร	จารุพงศ์นิธิกุล	ทีมวิจัย
นางสาวอรรณณ	ศรีใจ	ทีมวิจัย
นายชาติชาย	ธรรมโม	ทีมวิจัย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะ ประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดทำโรงเรียนชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน ช่วยทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ มีทักษะในการดำเนินชีวิต และไม่หลงลืมรากเหง้าของตนเอง นอกจากนี้ยังคาดหวังว่ากระบวนการวิจัยทำให้คนในชุมชนมีความเข้าใจในการจัดตั้งโรงเรียนชุมชน และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ การศึกษาพหุวัฒนธรรม การศึกษาทางเลือก ชาตินิยมศึกษา และการจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก

งานวิจัยชุมชนมีการดำเนินงานโดยคนในชุมชน ได้แก่ กรรมการโรงเรียน ผู้ปกครอง และครูอาสา ส่วนคนนอกชุมชนที่ได้ร่วมทำวิจัยได้แก่ ครูในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเวียงป่าเป้า(กศน.) และนักพัฒนาเอกชนจากสถาบันฝึกอบรมเพื่อการจัดการตนเอง จึงทำให้งานวิจัยครั้งนี้ดำเนินงานขึ้นจากความร่วมมือของทั้ง 3 ฝ่าย

ทีมนักวิจัยได้จัดเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์รายบุคคลอย่างไม่เป็นทางการ และเป็นทางการโดยมีโครงสร้างคำถามเตรียมไว้ ซึ่งได้นำไปใช้กับเก็บข้อมูลแบบการสนทนากลุ่มย่อยด้วย นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสังเกตการณ์พฤติกรรมของคนในชุมชน หลังจากที่ได้ข้อมูลได้นำมาทำการแยกแยะ จัดหมวดหมู่ และตรวจสอบความถูกต้องจากคนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยการจัดเวทีคืนข้อมูล และเวทีวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์เชียงใหม่ให้คำแนะนำ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตีความแล้วนำเสนอเชิงบรรยาย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

ชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกเป็นชุมชนปากกะญอขนาดเล็กที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน มีวิถีการผลิตขึ้นอยู่กับระบบเกษตร มีการจัดการทรัพยากรบนฐานความเชื่อและกฎระเบียบที่ร่วมกันสร้างขึ้นมา เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ และมีผู้รู้ในด้านต่าง ๆ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กๆ ในโรงเรียนและคนรุ่นต่อไปได้ ด้านความสัมพันธ์ถึงแม้ว่าจะนับถือคนละศาสนา แต่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วมีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกันทั้งชุมชน ช่วยเหลืองานทั้งในด้านการเกษตรและงานบุญประเพณี

หิโนลาคนอกโมเดล คือ โรงเรียนชุมชนที่มีการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ท้องถิ่นในการดำรงชีพ สำนึกรักและดูแลชุมชน/สังคม มีการจัดหลักสูตรผสมผสานระหว่างหลักสูตรขั้นพื้นฐานของ กศน. และหลักสูตรท้องถิ่นที่ครูผู้รู้และครูอาสาช่วยกันจัดทำขึ้นด้วยตนเอง โดยแบ่งสัดส่วนหลักสูตร ดังนี้ หลักสูตรสามัญ(กศน.) 50 % หลักสูตรท้องถิ่น 30% และหลักสูตรกิจกรรม 20% ที่เน้นวิชาสามัญ การเรียนรู้จึงมีความหลากหลายทั้งเนื้อหา รูปแบบการเรียนรู้ และสถานที่ที่ใช้ในการเรียนรู้ มีการบริหารจัดการที่หลายฝ่ายมีส่วนร่วมทั้งคนในชุมชน ภาครัฐ ท้องถิ่น และภาคเอกชน

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบหิโนลาคนอกโมเดล ประกอบไปด้วย

1) หลักสูตร มี 3 หลักสูตร คือ หลักสูตรขั้นพื้นฐาน หลักสูตรท้องถิ่น และกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยเน้นไปที้นำไปใช้ได้จริงในการดำรงชีวิตประจำวัน

2) ครูผู้สอน มี 3 ส่วนคือ ครูอาสา ครูผู้รู้ และ ครู กศน.หรือครูจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเวียงป่าเป้า

3) วิธีการสอน มี 3 รูปแบบ คือ การสอนแบบจินตนาการ การสอนแบบบูรณาการ และการสอนแบบปฏิบัติจริง

4) การวัดผลประเมินผล มี 4 รูปแบบ คือ ข้อสอบ การสังเกต ใบงาน และ ผลงานของผู้เรียน

ส่วนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการโรงเรียนชุมชนประกอบไปด้วยกลุ่มคนต่างๆ เช่น ผู้นำ ผู้ปกครอง ผู้เฒ่าผู้แก่ แม่บ้าน เป็นต้น ในชุมชนที่เข้ามาทำหน้าที่ กรรมการโรงเรียน ครูอาสา และครูผู้รู้ ซึ่งการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนมีภารกิจหลักคือ การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่เลือกมาเรียนในโรงเรียนแห่งนี้ นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และหลักสูตรจาก กศน.ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต เหมาะสม และเป็นความต้องการกับผู้เรียน อีกทั้งการดูแลงานพัฒนาโรงเรียนและงานบริหารจัดการ ให้โรงเรียนชุมชนสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

รูปแบบการจัดการศึกษาโดยโรงเรียนชุมชน ทำให้เด็กนักเรียนที่นี้เกิดความภูมิใจในชาติพันธุ์ของตัวเอง วิถีชีวิต และวัฒนธรรม รู้จักเสียสละเพื่อชุมชนและสังคม เป็นส่วนหนึ่งในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ มี

ความสุขกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้มีทักษะในการใช้ชีวิต นำไปประกอบอาชีพได้ และสามารถดูแลตัวเอง
ครอบครัว และชุมชนได้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
โจทย์วิจัย	3
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตการวิจัย	6
กลุ่มเป้าหมาย	6
ระยะเวลาในการวิจัย	6
ขั้นตอนการทำการกิจกรรมและแผนกิจกรรมที่ดำเนิน	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
แนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษา	8
แนวคิดการศึกษาทางเลือก	9
เอกสารเกี่ยวกับโรงเรียนขนาดเล็ก	11
เอกสารเกี่ยวกับศูนย์การศึกษานอกกระบบ	13
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	15
การจัดกิจกรรมตามแผนวิจัย	15
การแบ่งบทบาทหน้าที่ของนักวิจัย	26
การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27

สารบัญ

	หน้า
การเลือกผู้ให้ข้อมูล	27
วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล	28
บทที่ 4 ผลการวิจัย	35
ส่วนที่ 1 บริบทชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก	35
ส่วนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบโรงเรียนชุมชน	66
ส่วนที่ 3. การพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับรูปแบบโรงเรียนชุมชน	103
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	110
สรุปผลการวิจัย	110
อภิปรายผลเชิงกระบวนการวิจัยแบบชุมชน	119
ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการเรียนการสอน	119
บทเรียนในการทำวิจัย	120
ปัญหาอุปสรรค	121
ข้อเสนอแนะ	122
บรรณานุกรม	123
ภาคผนวก	124

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกเป็นชุมชนชาวปกากะญอที่ตั้งขึ้นมาไม่ต่ำกว่า 100 ปี มีภาษา และ วัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ ในหมู่บ้านมีจำนวน 27 หลังคาเรือน ประชากรประมาณ 130 กว่าคน การทำมาหากินยังคงพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นการทำไร่หมุนเวียน การทำนา การทำสวน เลี้ยงสัตว์ และขายของป่าจำพวกเห็ด หน่อไม้ นอกจากนั้นยังมีการทำไร่ข้าวโพดเพื่อเพิ่มรายได้ ในด้านสังคมนั้นเนื่องจากเป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติจึงทำให้ชุมชนแห่งนี้ยังคงช่วยเหลือกันและกันทั้งในเรื่อง การทำมาหากิน ประเพณีความเชื่อ หรือให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ทั้งการปรับปรุงถนน การทำแนวกันไฟ การเฝ้าระวังไฟป่า เป็นต้น

ต่อมาเมื่อรัฐไทยมีกฎหมายบังคับให้เด็กต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้คนในชุมชนเริ่มส่งลูกหลานของตัวเองไปเรียนที่โรงเรียนบ้านห้วยหินลาดในและที่บ้านป่าตึง ที่อยู่ห่างจากบ้านห้วยหินลาดนอกประมาณ 8 กิโลเมตร และไปเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาที่บ้านโป่ง ซึ่งไกลจากชุมชน จึงทำให้เด็กต้องไปอยู่หอพัก นอกจากการศึกษาที่ทำให้เด็กออกจากชุมชนแล้ว การพัฒนาที่เข้ามาไม่ว่าจะเป็นถนน ไฟฟ้า พืชเศรษฐกิจ หรือความทันสมัยจากวัตถุ ยิ่งเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กรุ่นใหม่ และคนในชุมชนหลงใหลไปตามกระแสการพัฒนาดังกล่าว เพราะง่ายต่อการเข้าถึง การโน้มน้าวจากโฆษณา และความอยากได้อะไรมี

ปัจจุบันชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกจึงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง การรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามา มากมาย ทำให้คนในชุมชนเปลี่ยนวิถีการผลิต มีเวลาพุดคุย หรือทำกิจกรรมร่วมกันน้อยลง ความร่วมมือเริ่มลดลง ส่วนคนหนุ่มสาวออกไปทำงานนอกชุมชนมากขึ้น ตามค่านิยมสมัยใหม่ทั้งการแต่งกาย การบริโภคสิ่งฟุ่มเฟือย ติดสื่อ เช่น โทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ จนหลงลืมวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ดูกุญแจพ่อแม่ตนเอง ทำมาหากินแบบพ่อแม่ไม่เป็นแล้ว เป็นต้น

โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกจึงเกิดขึ้นจากความต้องการของคนในชุมชน นอกจากช่วยแก้ปัญหาให้กับเด็กที่ต้องเดินทางไกลไปเรียนที่โรงเรียนบ้านป่าตึงแล้ว โรงเรียนแห่งนี้ยังเป็นความหวังของคนในชุมชน เพื่อเป็นพื้นที่ปมเพาะเด็กรุ่นใหม่ได้เรียนรู้รากเหง้าของตนเอง ภาคภูมิใจในความเป็นปกากะญอ เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และร่วมดูแลรักษาชุมชนให้ยั่งยืน ปัจจุบันนี้ เด็กที่เรียนอยู่ในหมู่บ้านประมาณ 8-9 คน และเด็กที่ไปเรียนนอกหมู่บ้าน ก็ประมาณ 8 คน ถือว่าอยู่ในกลุ่มของโรงเรียนขนาดเล็ก

โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2554 มีการจัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรท้องถิ่น และตามอัธยาศัย โดยความร่วมมือกับสำนักงานการศึกษาเอกชนโรงเรียน (กศน.) อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย โดยมีผู้สอนประกอบไปด้วยครูอาสา ครูภูมิปัญญาของชุมชน และครูจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเวียงป่าเป้า (กศน.) มีการบริหารดูแลโดยคนในชุมชน ด้วยการตั้งคณะกรรมการโรงเรียนดูแลตั้งแต่ การกำหนดทิศทางของโรงเรียน การพัฒนาโรงเรียน การหาทุน เป็นต้น

โดยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนนั้น ก็จะทำให้การนำข้อมูลของวิถีชีวิตในชุมชนมาจัดทำเป็นหลักสูตรให้เด็กได้เรียนรู้กัน อาทิ เรื่องสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ ทั้ง ดิน – น้ำ – ป่า เรื่องวัฒนธรรมความเชื่อของชนเผ่า เรื่องภูมิปัญญาต่างๆ ซึ่ง กศน. จะเป็นผู้นำมาจัดทำเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้สอนก็จะประกอบไปด้วย ครู กศน. ครูอาสาที่มีบ้านอยู่ในชุมชน และครูผู้รู้ภูมิปัญญาของหมู่บ้านที่มีความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เอามาจัดการเรียนการสอน ซึ่งก็ดูเหมือนว่าจะตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ในแง่ของการ “จัดตั้งโรงเรียน” ขึ้นมาเองของชุมชนเพื่อเด็กจะได้ไม่ต้องเดินทางออกไปเรียนไกลบ้าน ซึ่งก็มีชาวบ้านจำนวนหนึ่งให้ลูกหลานมาเรียนในโรงเรียนห้วยหินลาดนอกอยู่ พร้อมกับให้ความร่วมมือ หากโรงเรียนมีความต้องการอะไรให้ช่วยเหลือ แต่ก็มีชาวบ้านบางส่วนที่มีแนวความคิดว่าส่งลูกหลานออกเรียนยังโรงเรียนนอกหมู่บ้านที่ระยะทางไกลถึง 8 กิโลเมตร เพราะคิดว่าจะได้มีระบบการเขียนอ่านดีกว่าเรียนในชุมชน แต่ผลปรากฏว่าเด็กที่ไปเรียนนอกหมู่บ้านก็ไม่มีผลการเรียนที่ดีขึ้น และกลับเจอปัญหาใหม่กลับเข้ามาอีกว่า เด็กมีนิสัยก้าวร้าวมากขึ้น ไม่ค่อยสนใจเวลาพ่อแม่ผู้ปกครองบอกสอนอะไร คนในชุมชนจำนวนมากก็เริ่มจะห่วงใย กับปัญหาของเด็กที่เกิดขึ้น ต่างก็เห็นว่า การดำเนินงานที่ผ่านมา นั้น นับว่าเป็นเรื่องใหม่ของคนในชุมชนที่เข้ามาจัดการการศึกษาให้กับลูกหลานของตนเอง โดยเฉพาะการหารูปแบบวิธีการการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความเป็นโรงเรียนชุมชน ดังนั้นทางชุมชนจึงคาดหวังว่า กระบวนการวิจัยครั้งนี้จะช่วยทำให้คนในชุมชนมีความชัดเจนมากขึ้นในการจัดตั้งโรงเรียนชุมชน ได้เห็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เด็กที่ได้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ มีทักษะในการดำเนินชีวิต และไม่หลงลืมรากเหง้าของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามที่คนในชุมชนคาดหวัง

โจทย์วิจัย การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

คำถามหลัก รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนชุมชน ของบ้านห้วยหินลาดนอกจะเป็นอย่างไร

คำถามย่อย โรงเรียนชุมชนจะช่วยพัฒนาเด็กไปปรับใช้ชุมชนได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนด้านการจัดการเรียนการสอนรูปแบบโรงเรียนชุมชน
2. เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนรูปแบบโรงเรียนชุมชน
3. เพื่อค้นหารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบโรงเรียนชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

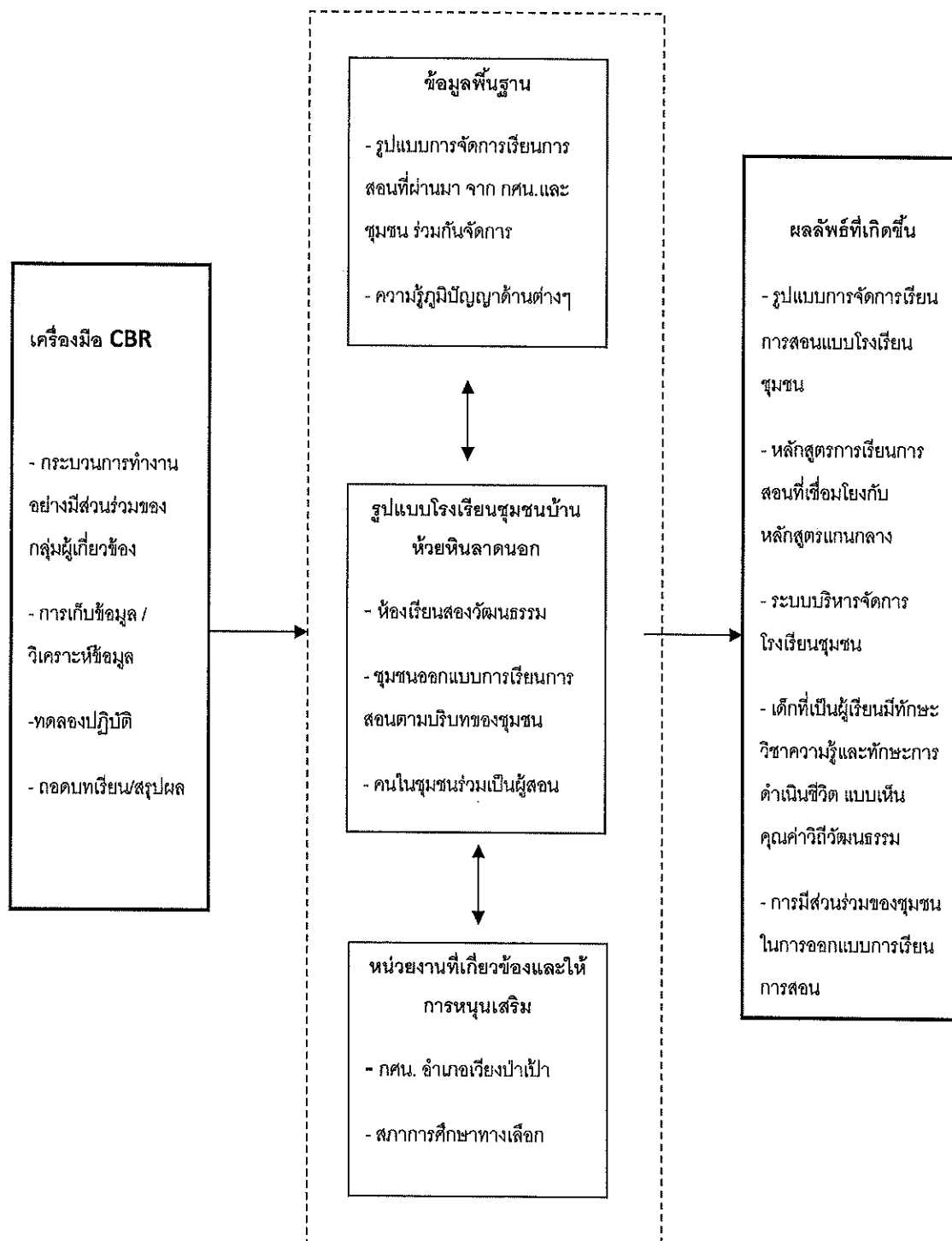
นิยามศัพท์

- **โรงเรียนชุมชน** คือโรงเรียนที่ชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกันตั้งขึ้น มีหลักสูตรของชุมชน คนในชุมชนเป็นคนทำการเรียนการสอน และบริหารจัดการโดยชุมชน มีกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลายวิธี ไม่จำกัดแค่ในบริเวณโรงเรียนเท่านั้น

- **กระบวนการมีส่วนร่วม** คือผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในการจัดการเรียนการสอนรูปแบบโรงเรียนชุมชน ประกอบไปด้วยชาวบ้านในชุมชน ผู้ปกครองที่มีลูกหลานในวัยเรียน กรรมการโรงเรียน ครูผู้สอน (ครูทศน. ครูอาสา) ผู้รู้ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ตลอดจนเด็กนักเรียนซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอนรูปแบบโรงเรียนชุมชน

- **คุณภาพการศึกษา** ผู้เรียนชอบ ผู้เรียนยินดี ผู้เรียนให้ความร่วมมือ และปฏิบัติร่วมด้วยความสนใจในการเรียนรู้ในโรงเรียนชุมชน และเมื่อผ่านการเรียนการสอนไปแล้วสามารถเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ได้ นำไปปรับใช้กับชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตามกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัยนี้ ใช้หลักการตามแบบทฤษฎีระบบจากความหมายของระบบที่ได้ให้คำนิยามนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า ทุกระบบ ต้องมีองค์ประกอบหรือสิ่งต่าง ๆ เพื่อดำเนินงานสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการ เพื่อให้ได้ ผลลัพธ์ ตามวัตถุประสงค์ที่องค์การได้ตั้งไว้ ดังนั้นภายในระบบจึงมีองค์ประกอบดังนี้

สิ่งที่ใส่เข้าไป (Input) คือ ปัจจัยต่าง ๆ และองค์ประกอบแรกที่จะนำไปสู่การดำเนินงานของระบบโดยรวมไปถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อันเป็นที่ต้องการของระบบนั้นด้วย ในระบบการดำเนินงานศึกษา ศึกษาวิจัยตัวป้อนเข้าไป ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐาน /การจัดการศึกษาแบบโรงเรียนชุมชนที่ชาวบ้านร่วมกันวางแผนและออกแบบ, ชุมชน และ หน่วยงานหรือองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องของการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

กระบวนการ (Process) เป็นองค์ประกอบที่สองของระบบ หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ผลงานหรือผลผลิตของระบบ และในระบบการศึกษา ในการดำเนินงานศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้กระบวนการ หรือ Process แบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research)

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Output) หรือ ผลผลิต (Product) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสุดท้ายของระบบ หมายถึง ความสำเร็จในลักษณะต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพ หรือประสิทธิผล ในระบบการศึกษา ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบโรงเรียนชุมชน นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในลักษณะต่าง ๆ หรือนักเรียนที่มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงชีวิตในอนาคตได้ตามอัตภาพ เป็นต้น ซึ่งแต่ละส่วนจะต้องมีความสัมพันธ์กันทั้งระบบขาดอันหนึ่งอันใดไม่ได้

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เชิงวิจัย

1. เกิดชุดความรู้ที่จะเป็นหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนรูปแบบโรงเรียนชุมชน
2. เกิดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนชุมชน
3. เกิดความรู้ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนร่วมกันของครูผู้สอน (ครูอาสา

ครูภูมิปัญญา ครูคน.)

เชิงพัฒนา

1. เกิดแหล่งพัฒนาความรู้ของชุมชน
2. เกิดการพัฒนาทักษะชีวิตเด็ก
3. ได้นิยามความหมายโรงเรียนชุมชนโดยคนในชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

1. บริบทชุมชน
2. รูปแบบการเรียนการสอน
3. นิยามความหมายโรงเรียนชุมชน

ขอบเขตเชิงพื้นที่

บ้านห้วยหินลาดนอก หมู่ 7 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหลัก

- คนในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก ประกอบไปด้วย คณะกรรมการโรงเรียน ครูภูมิปัญญา ครูอาสา ผู้ปกครองเด็ก ผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน และเด็กที่เรียนในโรงเรียนชุมชน

กลุ่มเป้าหมายรอง

- ครู กศน.

ระยะเวลาการวิจัย

วันที่ 1 เดือน มกราคม ปี พ.ศ. 2557 ถึง วันที่ 31 เดือน มีนาคม ปี พ.ศ. 2558

ขั้นตอนการทํากิจกรรมและแผนกิจกรรมที่ดำเนินการ

1. ประชุมสร้างความเข้าใจเรื่องงานวิจัย
2. ประชุมเตรียมความพร้อม
3. ประชุมเพื่อเก็บข้อมูล(นิยามความหมายโรงเรียนชุมชน และวิชาหลักสูตรในท้องถิ่น)
4. ประชุมเพื่อจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน(2 ครั้ง)

5. เวิร์กช็อปความก้าวหน้า / ส่งรายงานความก้าวหน้า
6. ปฏิบัติการการเรียนรู้การสอน(2 ครั้ง)
7. สรุปการเรียนรู้การสอน(2 ครั้ง)
8. สรุปงานวิจัย
9. ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แนวคิดหลัก คือ พหุวัฒนธรรมศึกษา การศึกษาทางเลือก และแนวทางการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับกลุ่มเป้าหมายชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง จ. เชียงราย

ส่วนเอกสารงานวิจัยที่นำมาใช้นั้นมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับบริบทชุมชนชาติพันธุ์ปกากะญอ รูปแบบการเรียนรู้ของชนเผ่าพื้นเมือง และการจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่วิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษา

ซูพินิจ เกษมณี (2547) ได้เสนอว่า หลังจากการปฏิรูปการปกครองโดยราชการ ที่ 5 และมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 ทำให้ประเทศไทยต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลลัทธิชาตินิยม รัฐไทยจึงพยายามสร้างเอกลักษณ์ความเป็นไทยด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อนำไปสู่ความมั่นคงของชาติ จากแนวคิด "หนึ่งวัฒนธรรม หนึ่งรัฐ" โดยการดำเนินนโยบายผสมกลมกลืนด้วยการครอบงำ ปิดกั้น บังคับ และเบียดขับต่อกลุ่มวัฒนธรรมย่อย ๆ เพื่อหวังจะสร้างสังคมอันหนึ่งอันเดียวกันในลักษณะ "สังคมเชิงเดี่ยว"

ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์กว่า 70 กลุ่ม ในสังคมไทย(สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2551) ถูกเบียดขับออกทุกพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ทางการศึกษา เด็กต้องเรียนหลักสูตรภาคบังคับจากรัฐส่วนกลาง ซึ่งมีเนื้อหาสร้างความเป็นชาติไทยและความทันสมัย ทำให้ความรู้ของกลุ่มคนเล็ก ๆ ไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นความรู้ ส่งผลให้เกิดการกีดกันทางวัฒนธรรม และเกิดอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งมากขึ้น นอกจากนี้หลักสูตรที่ถูกบังคับให้เรียนแล้ว ครูผู้สอนซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่กลุ่มชนวัฒนธรรมเดียวกันยังขาดความรู้ความเข้าใจในสภาพสังคม วัฒนธรรม รวมทั้งภาษาของผู้เรียน จึงทำให้เกิดช่องว่างทางความคิดระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ซึ่งเป็นอุปสรรคหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์

พหุวัฒนธรรมศึกษา ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสร้างการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและนำไปสู่การเคารพในสิทธิของความแตกต่างทางวัฒนธรรมในสังคม เพื่อกำจัดการสร้างภาพตัวแทน(มายาคติทางชาติพันธุ์) แต่การมองเห็นภาพที่เป็นจริง บุคคลนั้นจะสามารถจัดอคติและการเลือกปฏิบัติทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ลงได้ โดยมุ่งเน้นให้เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมแบบพหุลักษณะ ซึ่งมีวัฒนธรรมที่

หลากหลายเป็นองค์ประกอบ ดังนั้นในการ บูรณาการวัฒนธรรมของชนต่างวัฒนธรรมเข้าสู่ระบบการศึกษา จึงควรสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดทัศนคติในการยอมรับความแตกต่างและหลากหลายทาง วัฒนธรรม

ดังนั้น เป้าหมายของการศึกษาพหุวัฒนธรรม จึงเป็นไปเพื่อ 1) พื้นพหุวัฒนธรรมย่อย 2) ลดอคติทาง ชาติพันธุ์ 3) มีทัศนคติในการยอมรับความต่างทางวัฒนธรรม 4) สร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่น และ 5) สร้าง ทางเลือกในชีวิตให้ผู้เรียนมากขึ้น

ระบบของการศึกษาพหุวัฒนธรรมจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ 1) โรงเรียนและระบบการศึกษาเป็น ส่วนหนึ่งของชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) มีหลักสูตรท้องถิ่น/ ภูมิปัญญาชุมชน 4) มีครูชนเผ่าหรือครู ในชุมชน 5) สะท้อนอัตลักษณ์ และ 6) ชุมชนมีความเป็นเจ้าของ

จากแนวคิดข้างต้นในความหลากหลายนี้กำลังถูกทำลายด้วยแนวคิดชาตินิยมเพราะความไม่เคารพ ความแตกต่าง การมีอคติของชนชั้นผู้ปกครองในอดีตจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น สิ่งที่สังคมไทยต้องตระหนักคือความเข้าใจ และยอมรับความหลากหลายจึงจะทำให้สังคมไทย อยู่ร่วมกันได้

แนวคิดการศึกษาทางเลือก

พิภพ ธงไชย (2542 : 156-158) ผู้ก่อตั้งโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ซึ่งเป็นผู้นำแนวคิดด้านการศึกษา ทางเลือกมาสร้างกระแสนี้ขึ้นแรกเริ่มในสังคมไทย มองการศึกษาที่เป็นทางเลือกจะต้องเป็นระบบการจัด การศึกษาที่หลากหลาย ยืนอยู่บนรากฐานทางศาสนาธรรม รากฐานทางปรัชญา รากฐานทางจิตวิทยา เพื่อ พัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตตามศักยภาพในธรรมชาติของตัวเด็ก โดยเน้นที่ความสุขและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ประชา หุตานุวัตร (2551) นักพัฒนาเอกชนด้านการศึกษาอีกท่านหนึ่งมองว่า การศึกษาทางเลือก ต้องก้าวไปให้พ้นเป้าหมายของระบบโรงเรียนในปัจจุบันที่ต้องการผลิตคนให้กับอุตสาหกรรม ที่เน้นการแบ่ง งานเฉพาะทาง เราต้องเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ฝึกฝนศักยภาพหลากหลายทาง

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ และคณะ (2548 : 59-60) นิยามความหมายการศึกษาไว้ว่า คือ กระบวนการ เรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้เพื่อให้มนุษย์พัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นการเรียนรู้ที่จะทำให้ มนุษย์เข้าใจตัวตน พึ่งตนเองได้ และแบ่งปันผู้อื่น

ในด้านองค์ประกอบของการศึกษาทางเลือก นั้น สุชาติ จักรพิสุทธิ์และคณะ (2548 : 57-58) เสนอว่า การศึกษาทางเลือกควรประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีลักษณะดังนี้

ปรัชญา-เป้าหมาย การศึกษาทางเลือกคือการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งมีได้หมายถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยลำพัง บ้างก็แยก หากแต่สมบูรณ์ทั้งกาย ใจ จิตวิญญาณ อันจะทำให้เกิดคุณภาพในความสัมพันธ์กับผู้อื่น ในส่วนการศึกษาของชุมชน การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกาย ใจ และจิตวิญญาณ มีความหมายถึงสุขภาวะของชุมชนส่วนรวมด้วย เพราะบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งกาย ใจ และจิตวิญญาณ ย่อมถึงพร้อมด้วยคุณภาวะ และคุณธรรมที่จะทำประโยชน์กับผู้อื่น และส่วนรวม ประารถนา ให้ชุมชน และส่วนรวมได้พัฒนาก้าวหน้า

กระบวนการเรียนรู้ ที่มีการบูรณาการวิธีการกับเนื้อหาเข้าด้วยกันอย่างองค์รวม เหมาะแก่ผู้เรียนรู้ และในกระบวนการนั้นเป็นปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้ผู้เรียนรู้ และผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมกันอย่างเสมอภาค คือทุกคนร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน ไม่ใช่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

เนื้อหาการเรียนรู้ จะต้องสอดคล้องกับปัญหา และชีวิตจริงของผู้เรียนรู้ หรือเกิดจากความอยากรู้ของผู้เรียนรู้เอง และเนื้อหานั้นมีผลทำให้ผู้เรียนรู้ได้พัฒนาตัวเอง และชุมชนไปพร้อมกัน หรือเป็นเนื้อหาที่รับใช้ส่วนรวม

ในด้านรูปแบบของการศึกษาทางเลือกนั้น สุชาติ จักรพิสุทธิ์และคณะ (2548 : 57-58) ได้จำแนกเป็น 7 รูปแบบด้วยกัน คือ

1. การศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัว หรือ Home School แบบครอบครัวเดี่ยว และกลุ่มครอบครัวหรือเครือข่าย
2. การศึกษาทางเลือกที่อิงกับระบบของรัฐ ได้แก่ โรงเรียนในระบบที่จัดการเรียน การสอนเน้นความรู้เชิงประสบการณ์ และการปฏิบัตินอกตำราเรียน หรือ นวัตกรรมการเรียนรู้
3. การศึกษาทางเลือกสายครุภูมิปัญญา ได้แก่ พ่อครูแม่ครู ปราชญ์ชาวบ้าน ที่สังกัดกลุ่มหรือเครือข่าย และดำเนินการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ชนรุ่นหลังทั้งแบบเสียค่าใช้จ่าย และไม่เสียค่าใช้จ่ายในความรู้ ด้านศิลปะการช่าง การแพทย์พื้นบ้านและสมุนไพร การอ่านเขียนอักษรโบราณ นาฏศิลป์พื้นบ้าน เป็นต้น
4. การศึกษาทางเลือกสายศาสนธรรม ซึ่งจัดกระบวนการเรียนรู้แก่สมาชิกในสังกัด ทั้งแนวเศรษฐกิจพอเพียง การต่อต้านบริโภคนิยม การปฏิบัติสมาธิและการปฏิบัติธรรมในแนวทางต่างๆ หลากหลายตามความเชื่อแต่ละสำนักและก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เข้าร่วม
5. การศึกษาทางเลือกที่เป็นสถาบันนอกระบบรัฐ ได้แก่ กลุ่มกิจกรรมทางการศึกษาที่มีเจตนาในการจัดกระบวนการวิชาความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายของตนทั้งแบบเสียค่าใช้จ่ายและไม่เสียค่าใช้จ่าย เช่น สถาบันการเรียนรู้ขององค์กรพัฒนาเอกชน ศูนย์ ชุมชนฯ อาทิจิตตสมาธิวิทยาลัยเถียงคีน เป็นต้น

6. การศึกษาทางเลือกของกลุ่มการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม เป็นภาคการเรียนรู้ที่กว้างขวางหลากหลายที่สุด ทั้งกลุ่มการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมอ้อมทรัพย์ การเกษตร การแพทย์พื้นบ้าน การพัฒนาอาชีพ การสืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนามัยและสาธารณสุข การดูแลเด็กและเยาวชน การฟื้นฟูดูแลผู้ป่วยเอดส์ การป้องกันยาเสพติด การจัดการชุมชน เป็นต้น

7. การศึกษาทางเลือกผ่านสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ ทั้งที่ผ่านสื่อสารมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสมัยใหม่อย่างเว็บไซต์ รวมถึงห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ แหล่งท่องเที่ยวหรือแหล่งเรียนรู้สาธารณะที่มีความต่อเนื่อง ก่อเกิดการเรียนรู้ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง

เอกสารเกี่ยวกับโรงเรียนขนาดเล็ก

จากหนังสือเรื่อง "ท่าสะท้อน โรงเรียนของคนตัวน้อย บันทึกประวัติศาสตร์การจัดการศึกษาโดยชุมชน" ที่เขียนโดยสมเกียรติ จันทรสีมา(2550) สะท้อนถึงสถานการณ์ปัญหาหลังจากที่ชุมชนได้รับผลกระทบจากนโยบายยุบโรงเรียนขนาดเล็กของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อลดงบประมาณในการจัดการศึกษาของประเทศ จนทำให้โรงเรียนชุมชนวัดท่าสะท้อนถูกยุบลง สิ่งที่ตามมาก็คือ ปัญหาด้านค่าใช้จ่าย ความปลอดภัยของเด็ก ผู้รู้ในชุมชน คุรุภูมิปัญญา เริ่มหายไป สิ่งสำคัญคือคนในชุมชนขาดการมีส่วนร่วม ชาวบ้านจึงตระหนักถึง การมีโรงเรียนในชุมชน จนทำให้เกิดการร่วมมือกันตั้งโรงเรียนขึ้นมา

สมเกียรติ จันทรสีมา ได้กล่าวว่าการศึกษานั้นเป็นกลไกที่ทำให้คนมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพที่ดี เมื่อชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน วัด และโรงเรียนแล้วนั้นจะเป็นการหาทางออกหรือแนวทางจัดการศึกษาที่ดี เพราะคนในชุมชนสามารถออกแบบการศึกษาที่สอดคล้องกับชุมชนตนเองได้ เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและใช้ได้จริง นักเรียนหรือเด็กๆ ก็ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต เรียนรู้ภูมิปัญญา เชื่อมเข้ากับการเรียนรู้ภายนอกเพื่อเท่าทันสังคมอีกทางหนึ่ง ถ้าชุมชนเอาการศึกษาเป็นตัวตั้ง ก็จะทำให้คนในชุมชนเองได้ร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เห็นได้จากการจัดการเรียนรู้ให้เด็ก และตัวชี้วัดเห็นได้จากตัวเด็กนั่นเอง

จากเอกสารประกอบเวทีศึกษาดูงาน เรียนรู้กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ 20-23 เม.ย. 2557 การศึกษาที่มีบทเรียนเบื้องต้นในการสร้างการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยและการพัฒนา ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะผลที่เกิดขึ้นในตัวเยาวชนผู้ทำงานวิจัยเอง ซึ่งเกิดการพัฒนา ด้านทักษะการคิด การเขียน การพูดสื่อสารได้เก่งขึ้น ทำงานร่วมกันได้ดี มีจิตสำนึกรักท้องถิ่นบ้านเกิด จากที่เด็ก

สามารถสืบสานสิ่งต่างๆ ของผู้ใหญ่ในชุมชน เช่น ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ยกระดับไปสู่การสานต่อด้านการศึกษาทางเลือก

กระบวนการสื่อสาร เผยแพร่ เกิดจากการสร้างแบบแผนของตัวเยาวชนที่มีการพัฒนาทั้งในด้านทักษะทางวิชาการ สังคมและจิตใจ ทำให้มีบทบาทความเป็นผู้นำ เกิดการปรับเปลี่ยนในระดับโรงเรียน และชุมชน โดยเยาวชนในโครงการวิจัยได้พัฒนาตนเองเป็นแกนนำสร้างสรรค์งานวิจัยร่วมกับเพื่อนเยาวชน ในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานวิจัยในโครงการได้เกิดบทเรียนที่สำคัญในการเรียนรู้จากกลุ่มเยาวชนและชุมชนซึ่งเน้นการพึ่งตนเอง การช่วยเหลือดูแลสังคมรอบข้าง เน้นที่การเติบโตภายในจิตใจมากกว่าวุฒิการศึกษา

จากบทความเรื่อง อนาคตโรงเรียนขนาดเล็กของเมืองไทย การแก้ปัญหาจะต้องไม่มีรูปแบบเดียว โดย พิษณุ ตูลสุข(2556) ได้ชี้ให้เห็นสาเหตุของการเกิดขึ้นของโรงเรียนขนาดเล็กในชนบทหรือต่างจังหวัดว่า ผู้ปกครองที่มีกำลังทางเศรษฐกิจหรือคนร่ำรวย จะส่งลูกไปเรียนในเมืองหลวงหรือโรงเรียนนานาชาติ ที่มีคุณภาพสูงได้ แต่ก็ยังมีอีกหลายครอบครัวที่พ่อแม่ติดขัดปัญหาด้านการเงิน หรือฐานะยากจนจึงไม่มีปัญหาส่งลูกไปเรียนที่ไหน จำใจให้ลูกเรียนอยู่ในโรงเรียนใกล้บ้าน ในหมู่บ้าน ดังที่เห็นเป็น "โรงเรียนขนาดเล็ก"

ปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กคือ ปัญหาอันดับแรกคือ คุณภาพของนักเรียน จากการวิเคราะห์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จะพบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก คุณภาพต่ำกว่าโรงเรียนขนาดกลางโรงเรียนขนาดกลาง คุณภาพต่ำกว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ จึงเป็นข้อสรุปว่า คุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กโดยภาพรวมต่ำจริง ปัญหาลำดับสอง โรงเรียนขนาดเล็กขาดแคลนทรัพยากรเพราะการจัดสรรงบประมาณของ สพฐ.

พิษณุ ตูลสุข ยังมองอีกว่าโรงเรียนขนาดเล็กทำให้มีคุณภาพได้ เช่น โรงเรียนขนาดเล็กบางแห่ง ได้รับรางวัลโรงเรียนรางวัลพระราชทาน 2-3 ครั้ง เพราะผู้อำนวยการและครูเอาใจใส่จริงจังบวกกับผู้นำชุมชนและผู้ปกครองในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของโรงเรียน ทุกคนมีความสุขอยู่กับโรงเรียนที่เป็นศูนย์รวมในการพัฒนาของหมู่บ้านและชุมชน

ในขณะเดียวกันยังมีโรงเรียนขนาดเล็กที่จำเป็น ต้องคงอยู่ เช่น โรงเรียนเกาะโหลน เกาะแก่งอีกหลายเกาะ โรงเรียนบนยอดดอยและป่าเขา โรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไม่สงบและปลอดภัย ที่ถึงอย่างไรโรงเรียนเหล่านี้จะต้องคงอยู่เพื่อให้เด็กไทยที่เกิดในถิ่นฐานเหล่านี้ได้สิทธิและโอกาสในการก้าวถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพและทั่วถึงก็ต้องได้รับการแก้ปัญหาและดูแลอย่างมีคุณภาพด้วย แม้ว่าจะเป็นการลงทุนต่อหน่วย (จำนวนเด็กนักเรียน) สูงกว่าพื้นที่ปกติก็ตาม

เผธิญ อุพันธ์(2556) ยังชี้ให้เห็นอีกว่า การคงอยู่ของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ไม่สามารถควบรวมกันได้ การคมนาคมไม่สะดวก และเป็นโรงเรียนที่บรรพชนตั้งขึ้นมา หากจะยุบก็จะทำให้เสียเสาหลัก

ของบ้านเมืองไป คือ บ้าน วัด โรงเรียน บางโรงเรียนถึงแม้ว่านักเรียนน้อยแต่กิจกรรมของชุมชนก็มีมาก นักเรียนน้อยครูน้อยหากทุ่มเทด้านการสอนก็สามารถยกระดับคุณภาพให้สูงขึ้น โรงเรียนขนาดเล็ก ดูแลนักเรียนทั่วถึง เน้นการอ่าน เขียน คิดวิเคราะห์ ก็จะส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถใกล้เคียงกับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ได้

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาเรื่องเพศ เรื่องยาเสพติด แทบจะไม่มีเลยในโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้งนี้หากชุมชนยังหวงแหนโรงเรียนของตนเองอย่างฝังลึก ยิ่งเป็นสิ่งที่ควรจะเข้ามาช่วยพัฒนา ส่งเสริมโรงเรียนในทุกด้านแทน

เอกสารเกี่ยวกับศูนย์การศึกษาอกระบบ

จากหนังสือ แนวทางการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาอกระบบระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับกลุ่มเป้าหมายชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง จ.เชียงราย

ได้เสนอหลักการที่สำคัญในหลักสูตรนี้ คือ เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน และการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้มีการเทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ในการจัดการ การศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส หรือพลาดโอกาสทางการศึกษาที่หลากหลายกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกลุ่มเป้าหมาย ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงในเขตภาคเหนือเป็นกลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่สำนักงาน กศน. โดยสถานศึกษาในเขต ภาคเหนือได้ดำเนินการจัดการศึกษาตามหลักสูตรเฉพาะกลุ่มเป้าหมายชาวไทยภูเขามาโดยตลอด แต่ เนื่องจากหลักสูตรดังกล่าวได้มีการยกเลิกและมีการประกาศใช้หลักสูตรเดียวกันในทุกกลุ่มเป้าหมายคือ “หลักสูตรการศึกษาอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551” ดังนั้นสำนักงาน กศน.จังหวัด เชียงรายซึ่งได้ดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวมาโดยตลอด จึงได้พัฒนาแนวทางการจัด การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าวขึ้นเพื่อให้การจัดกระบวนการเรียนได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตสำหรับชาวไทยภูเขา ในการนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ให้การจัดกระบวนการ เรียนรู้เป็นไปตามวิถีชีวิต สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายเป็นแนวทางให้กับครู ศสช.นำไปใช้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเรียนต่อได้ในระดับที่สูงขึ้น

จากแนวคิดข้างต้น ทำให้เรามองเห็นว่าการศึกษาของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกซึ่งเป็น ชุมชนชนเผ่าปกากะญอ มีวิถีชีวิตอยู่กับป่า ควรเป็นการศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ ทำให้

เด็กเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชนเผ่าตนเอง รวมทั้งเด็กมีศักยภาพสามารถพึ่งตนเองได้ แบ่งปันผู้อื่น การจัดการเรียนรู้ควรเป็นรูปแบบที่หลากหลาย มีความยืดหยุ่นกับผู้เรียน เนื้อหาสอดคล้องกับภูมิปัญญาแต่ละท้องถิ่น และเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยท้องถิ่นที่คนในท้องถิ่นเป็นผู้วิจัยชุมชนของตนเอง และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นนักวิจัยจำนวน 8 คน เป็นครูอาสา 1 คน กรรมการโรงเรียนและครูผู้รู้จำนวน 5 คน เป็นครู กศน. 1 คน และนักพัฒนาเอกชน 1 คน นักวิจัยมาจากหลายฝ่ายนั้นเพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลอย่างรอบด้าน การเก็บข้อมูลเน้นการใช้วิธีการตามแนวทางการทำวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้เข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน นำไปสู่การหารูปแบบของโรงเรียนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรม และความต้องการของคนในชุมชน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

การจัดกิจกรรมตามแผนวิจัย

เป็นกิจกรรมที่ทีมวิจัยจัดขึ้นในชุมชนและเข้าร่วมเวทีกับโครงการวิจัยอื่นๆ ในพื้นที่ภาคเหนือ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างความเข้าใจ การเก็บข้อมูล และพัฒนาศักยภาพของทีมนักวิจัย โดยมีรายละเอียดกิจกรรมคือ

กิจกรรมที่	1
กิจกรรม	เข้าร่วมเวทีที่จัดโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น(สกว.) และคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
วัตถุประสงค์	1. เพื่อทำความเข้าใจเรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 2. เพื่อทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของนักวิจัย 3. เพื่อวางแผนการทำวิจัยในระยะแรก
วันเวลา	วันที่ 24 – 25 มกราคม 2557
สถานที่	ณ โรงแรมธาริน จังหวัดเชียงใหม่
วิธีการ	นักวิจัยเข้าร่วมเวที โดยมีตัวแทนจาก สกว. เป็นวิทยากรพูดเรื่องเป้าหมายการทำวิจัย และมีเวทีทำความเข้าใจโดยวิธีการแลกเปลี่ยนซักถาม หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ สกว. พูดถึงงานจัดการเรื่องการทำบิล และระเบียบการให้เงิน
ผู้เข้าร่วม	นักวิจัยและที่ปรึกษาโครงการ(เฉพาะทีมโรงเรียนชุมชน) 10 คน
บทบาทหน้าที่	นักวิจัยร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวที

ข้อสรุปโดยย่อ ในงานดังกล่าวมีนักวิจัยชุมชนและที่ปรึกษาโครงการวิจัยเข้าร่วม ทำให้นักวิจัยมีความเข้าใจการทำวิจัยเบื้องต้น

กิจกรรมที่ 2

กิจกรรม เวทีสร้างความเข้าใจเรื่องงานวิจัยให้กับคนในชุมชน

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชนเรื่องการทำงานวิจัย

วันเวลา วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2557

สถานที่ โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

วิธีการ เริ่มเวทีแลกเปลี่ยน "งานวิจัยช่วยพัฒนาชุมชนได้อย่างไร โดย ผศ.ดร.เยี่ยมลักษณ์ อุ

ดาการณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จากนั้นให้คนที่เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนซักถามในประเด็นนี้

ต่อจากนั้นการนำเสนอโครงการวิจัย ฯ (ที่มา + วัตถุประสงค์การวิจัย + แนวทางการดำเนินงาน) โดย

คณะวิจัยชุมชน และเปิดเวทีแลกเปลี่ยนซักถามเกี่ยวกับการทำงานวิจัย

ผู้เข้าร่วม จำนวน 50 คน

นักวิจัย 8 คน

ที่ปรึกษา 8 คน

ครู กศน. 1 คน

คนในชุมชน 33 คน

บทบาทหน้าที่ นักวิจัยนำเสนอโครงการวิจัย และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ข้อสรุปโดยย่อ เวทีนี้มีคนในชุมชนให้ความสนใจ และมาร่วมกันแลกเปลี่ยนซักถามเป็นจำนวนมาก การจัดเวทีชี้แจงในครั้งนี้ทำให้นักวิจัย และคนในชุมชนเข้าใจ และมองเห็นที่มาที่ไปของการทำวิจัย ประโยชน์ของการทำวิจัย

กิจกรรมที่ 3

กิจกรรม ประชุมทีมนักวิจัย

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่

2. เพื่อแบ่งประเด็นการเก็บข้อมูล

3. เพื่อติดตามความคืบหน้าในการทำงาน

4. เพื่อแลกเปลี่ยนปัญหาอุปสรรคในการทำงาน และหาทางแก้ปัญหาร่วมกัน
- วันเวลา ครั้งที่ 1 วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2557 ครั้งที่ 2 วันที่ 2 เมษายน 2557 ครั้งที่ 3 วันที่ 17 มิถุนายน 2557 ครั้งที่ 4 วันที่ 4 กรกฎาคม 2557 ครั้งที่ 5 วันที่ 20 สิงหาคม 2557
- สถานที่ โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก และในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก
- วิธีการ ประชุมทีมนักวิจัยร่วมกัน อย่างมีส่วนร่วม
- ผู้เข้าร่วม นักวิจัย และผู้ร่วมทำวิจัยจำนวน 10 คน
- บทบาทหน้าที่ นักวิจัยประชุมร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม
- ข้อสรุปโดยย่อ การประชุมทีมนักวิจัยนั้นเพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่ และแบ่งประเด็นการเก็บข้อมูล เมื่อเก็บข้อมูลไประยะหนึ่งแล้วจะมีการประชุมนักวิจัย ข้อค้นพบในการวิจัย การประชุมทีมนักวิจัยนั้นนักวิจัยยังได้ช่วยกันแตกประเด็นเนื้อหาเพื่อสร้างความเข้าใจในโจทย์งานวิจัย พร้อมกับแบ่งบทบาทหน้าที่ในงานวิจัยให้กับทีมนักวิจัย
- กิจกรรมที่ 4
- กิจกรรม จัดเก็บข้อมูลตามแผนที่วางไว้
- วัตถุประสงค์ เพื่อเก็บข้อมูลชุมชน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโรงเรียนชุมชน
- วันเวลา ครั้งที่ 1 วันที่ 17 – 20 มีนาคม 2557 ครั้งที่ 2 วันที่ 3 – 6 เมษายน 2557 ครั้งที่ 3 วันที่ 17 – 20 เมษายน 2557 ครั้งที่ 4 วันที่ 6 – 9 พฤษภาคม 2557 ครั้งที่ 5 วันที่ 5 – 8 มิถุนายน 2557
- สถานที่ โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก และในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก
- วิธีการ ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ เมื่อได้กรอบเนื้อหา ประเด็นคำถาม แผนการจัดเก็บข้อมูล และการแบ่งบทบาทหน้าที่ของนักวิจัยแต่ละคนแล้ว นักวิจัยจึงได้ลงมือปฏิบัติการวิจัยด้วยวิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างคำถาม การเก็บข้อมูลเป็นกลุ่ม เป็นต้น
- ผู้เข้าร่วม นักวิจัย และผู้ร่วมทำวิจัยจำนวน 10 คน
- บทบาทหน้าที่ นักวิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูล และพิมพ์สิ่งที่ตัวเองเก็บมาได้
- ข้อสรุปโดยย่อ การจัดเก็บข้อมูลในครั้งแรก เป็นการจัดเก็บข้อมูลในประเด็นที่นักวิจัยช่วยกำหนดข้อมูลร่วมกัน แต่ว่าการเก็บข้อมูลในครั้งแรกนี้นักวิจัยทั้ง 8 คน ยังขาดทักษะและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ข้อมูลที่ได้ก็ยังไม่แน่ใจว่าใช้ได้หรือไม่ แต่กระบวนการเก็บข้อมูลทำให้คณะกรรมการ

โรงเรียน ครูอาสา ครู กศน. สนุกกับการเก็บข้อมูล และคนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญการทำ
โรงเรียนชุมชนมากขึ้น

การจัดเก็บข้อมูลในครั้งที่ 2,3,4,5 เป็นการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่นักวิจัย ในแต่ละกลุ่มที่
กำหนดไว้ในครั้งแรกว่าจะเก็บในเรื่องอะไรเพิ่มบ้าง มีการสัมภาษณ์ และบันทึกเสียงเพื่อช่วยในการ
เก็บข้อมูล

กิจกรรมที่ 5

กิจกรรม เวทีวิเคราะห์ข้อมูล

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อให้นักวิจัยชุมชนได้นำเสนอความก้าวหน้าในการทำวิจัย
2. เพื่อให้นักวิชาการจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่และเจ้าหน้าที่ สกว. มาช่วย
ให้คำแนะนำและเสนอแนะในการทำวิจัย

วันเวลา วันที่ 20 มิถุนายน 2557

สถานที่ ณ โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

วิธีการ นักวิจัยนำเสนอข้อมูล และเพื่อให้นักวิชาการจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่และเจ้าหน้าที่
สกว. มาช่วยให้คำแนะนำและเสนอแนะในการทำวิจัย

ผู้เข้าร่วม	จำนวน	50	คน
	นักวิจัย	8	คน
	ที่ปรึกษา	4	คน
	เจ้าหน้าที่ สกว.	2	คน
	คนในชุมชน	36	คน

บทบาทหน้าที่ นักวิจัยนำเสนอข้อมูล

ข้อสรุปโดยย่อ จากเวทีได้ทำให้นักวิจัยมีความมั่นใจในการทำวิจัยมากขึ้น ได้รู้ว่าต้องเก็บข้อมูลอะไร
เพิ่มเติม และได้รู้แนวทางการจัดทำรายงานความก้าวหน้างานวิจัยที่จะต้องทำส่ง สกว.

กิจกรรมที่ 6

กิจกรรม เวทีรายงานความก้าวหน้างานวิจัย

วัตถุประสงค์ เพื่อรายงานความก้าวหน้างานวิจัย

วันเวลา วันที่ 10 สิงหาคม 2557

สถานที่ โรงแรม Holliday Garden จ.เชียงใหม่

วิธีการ นักวิจัยนำเสนอรายงานความก้าวหน้างานวิจัย และให้นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ มาช่วยให้คำแนะนำและเสนอแนะการทำวิจัย

ผู้เข้าร่วม นักวิจัย และผู้ร่วมทำวิจัย จำนวน 10 คน

บทบาทหน้าที่ นักวิจัยนำเสนอรายงานความก้าวหน้างานวิจัย

ข้อสรุปโดยย่อ นักวิจัยนำเสนอรายงานความก้าวหน้างานวิจัย และเข้าใจแนวทางการทำวิจัยตามที่นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ มาช่วยให้คำแนะนำ

กิจกรรมที่ 7

กิจกรรม พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม

2. เพื่อหาวิชาที่จะทำการจัดการเรียนการสอน

3. เพื่อจัดทำแผนการเรียนการสอน

วันเวลา วันที่ 9 ตุลาคม 2557 และวันที่ 25 พฤศจิกายน 2557

สถานที่ บ้านห้วยหินลาดนอกและโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

วิธีการ นักวิจัยเตรียมวาระการประชุมร่วมกัน นักวิจัยประสานงานประชุมชาวบ้าน เปิดเวทีประชุมแลกเปลี่ยน หลังจากได้ข้อเสนอ และวิชาที่จะทำการจัดการเรียนการสอน นักวิจัยประสานงานครูผู้รู้ ครูอาสา ครูคน. เด็กนักเรียน เพื่อทำแผนการเรียนการสอน โดยการแยกเป็นกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม ทำแผนการเรียนการสอน กลุ่มที่ 1 วิชาภาษาแม่ กลุ่มที่ 2 วิชาภูมิศาสตร์ชุมชน กลุ่มที่ 3 วิชาการเลี้ยงผึ้งโพรง

ผู้เข้าร่วม ครั้งที่ 1 ทีมนักวิจัย- ผู้ปกครองเด็ก- เยาวชน- ชาวบ้านจำนวน 25 คน ครั้งที่ 2 ทีม

นักวิจัย- ผู้ปกครองเด็ก- เยาวชน- ชาวบ้านจำนวน 20 คน

บทบาทหน้าที่ นักวิจัยประชุมร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมและร่วมกันทำแผนการเรียนการสอน

ข้อสรุปโดยย่อ

ครั้งที่ 1 ทีมนักวิจัยให้ชาวบ้านได้เสนอหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนที่อยากให้ลูกเรียน เหมาะสมกับบริบทชุมชน ผู้ปกครองและชาวบ้านก็ได้เสนอให้ทำหลักสูตรหลายวิชามากจึงต้องมีการตัดสินใจด้วยการยกมือและแล้วก็ได้ 3 วิชาตามที่ผู้ปกครองต้องการดังนี้ 1. วิชาภาษาแม่ 2. วิชาการเลี้ยงผึ้งโพรง 3. วิชาภูมิศาสตร์ชุมชนเหตุผลที่ผู้ปกครองเลือกวิชานี้ก็เพราะว่าวิชานี้ไม่ได้เรียนแค่เรื่องของผึ้งอย่างเดียวมันมีความเกี่ยวข้องกับป่าไปด้วยเราจึงมีความจำเป็นต้องให้เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจถึงประโยชน์ของป่าเพื่อให้เด็กมีจิตสำนึกและหวงแหนรักป่าไปด้วยเพราะผึ้งอาศัยอยู่กับป่า คนก็อาศัยกับผึ้งเพราะฉะนั้นต้องให้เด็กเรียนรู้ทั้งเรื่องของผึ้งและป่ามันจะได้ช่วยให้เด็กมีความเข้าใจถึงการจัดการ ดูแลป่าของชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

ครั้งที่ 2 เมื่อได้ 3 วิชาแล้วทีมวิจัยกับครูภูมิปัญญา ครูอาสา เด็กนักเรียน และครูศน. ก็ได้ร่วมกันทำแผนการเรียนการสอน เพื่อให้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนต่อไป

กิจกรรมที่ 8

กิจกรรม ประชุมทีมนักวิจัย

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อหารือการทำแผนการเรียนการสอน
2. เพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่
3. เพื่อแบ่งประเด็นการเก็บข้อมูลเพิ่ม
4. เพื่อแลกเปลี่ยนปัญหาอุปสรรคในการทำงาน
5. เพื่อเตรียมการทำรายการวิจัย

วันเวลา ครั้งที่ 1 วันที่ 22 ตุลาคม 2557 ครั้งที่ 2 วันที่ 11 พฤศจิกายน 2557 ครั้งที่ 3 วันที่ 16 ธันวาคม 2557 ครั้งที่ 4 วันที่ 12 มกราคม 2558 ครั้งที่ 5 วันที่ 27 มกราคม 2558 ครั้งที่ 6 วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558 ครั้งที่ 7 วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558

สถานที่ โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

วิธีการ นักวิจัยประชุมทีมวิจัยกลุ่มตามวาระที่กำหนด แล้วแบ่งหน้าที่กันทำงาน

ผู้เข้าร่วม นักวิจัย ผู้ร่วมวิจัย ครูภูมิปัญญา เด็กนักเรียน ครั้งละ 10 คน

บทบาทหน้าที่ ทีมนักวิจัยประชุมร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม

สรุปโดยย่อ ทีมนักวิจัยจะประชุมร่วมกันทุกครั้งเมื่อมีโอกาสเพื่อปรึกษาหารือร่วมกันในเรื่อง การประชุมร่วมกับชาวบ้าน การทำแผนการเรียนการสอนบทบาทหน้าที่ของนักวิจัย ข้อมูลที่ต้องเก็บเพิ่ม การปฏิบัติการเรียนการสอน รวมถึงความก้าวหน้าการทำวิจัย และการทำรายงาน ส่งผลให้การทำงานวิจัยมีประสิทธิภาพมากขึ้น

กิจกรรมที่ 9

กิจกรรม ปฏิบัติการจัดการเรียนการสอน (ทดสอบ)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกับเด็กนักเรียน
2. เพื่อหาแนวทางการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้ภูมิปัญญา
3. เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้

วันเวลา

วิชาภาษาแม่ ครั้งที่ 1 วันที่ 8 ธันวาคม 2557 ครั้งที่ 2 วันที่ 15 ธันวาคม 2557 ครั้งที่ 3 วันที่ 22 ธันวาคม 2557 ครั้งที่ 4 วันที่ 29 ธันวาคม 2557 ครั้งที่ 5 วันที่ 5 มกราคม 2558 ครั้งที่ 6 วันที่ 12 มกราคม 2558 ครั้งที่ 7 วันที่ 19 มกราคม 2558 ครั้งที่ 8 วันที่ 26 มกราคม 2558 ครั้งที่ 9 วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2558 ครั้งที่ 10 วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2558 ครั้งที่ 11 วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2558 ครั้งที่ 12 วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2558

วิชาภูมิศาสตร์ชุมชน ครั้งที่ 1 วันที่ 12 ธันวาคม 2557 ครั้งที่ 2 วันที่ 19 ธันวาคม 2557 ครั้งที่ 3 วันที่ 26 ธันวาคม 2557 ครั้งที่ 4 วันที่ 2 มกราคม 2558 ครั้งที่ 5 วันที่ 9 มกราคม 2558 ครั้งที่ 6 วันที่ 16 มกราคม 2558 ครั้งที่ 7 วันที่ 23 มกราคม 2558 ครั้งที่ 8 วันที่ 30 มกราคม 2558 ครั้งที่ 9 วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2558 ครั้งที่ 10 วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2558 ครั้งที่ 11 วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2558 ครั้งที่ 12 วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558

วิชาการเลี้ยงผึ้งโพรง ครั้งที่ 1 วันที่ 12 ธันวาคม 2557 ครั้งที่ 2 วันที่ 19 ธันวาคม 2557 ครั้งที่ 3 วันที่ 26 ธันวาคม 2557 ครั้งที่ 4 วันที่ 2 มกราคม 2558 ครั้งที่ 5 วันที่ 9 มกราคม 2558 ครั้งที่ 6 วันที่ 16 มกราคม 2558 ครั้งที่ 7 วันที่ 23 มกราคม 2558 ครั้งที่ 8 วันที่ 30 มกราคม 2558 ครั้งที่ 9 วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2558 ครั้งที่ 10 วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2558

	13 กุมภาพันธ์ 2558 ครั้งที่ 11 วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2558 ครั้งที่ 12 วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558
สถานที่	โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก
วิธีการ	นักวิจัยประสานงานครูผู้รู้ภูมิปัญญา จัดกระบวนการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนสอนร่วมระหว่างครูผู้รู้ภูมิปัญญากับเด็กนักเรียน นักวิจัยช่วยเด็กนักเรียนสรุปการเรียนรู้
ผู้เข้าร่วม	ทุกครั้งจะมีครูผู้รู้ภูมิปัญญา 1 – 2 คน นักวิจัย 3- 4 คน เด็กนักเรียน 6 คน
บทบาทหน้าที่	นักวิจัยจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูภูมิปัญญาทำการเรียนการสอน เด็กนักเรียนร่วมเรียนรู้
ข้อสรุปโดยย่อ	การจัดการเรียนการสอน ใช้ตามแผนการเรียนการสอนที่ทำร่วมกัน ส่วนกระบวนการเรียนการสอนนั้นให้กระบวนการเรียนรู้ 3 รูปแบบ แบบที่ 1. แบบจินตนาการ แบบที่ 2. แบบบูรณาการ แบบที่ 3. แบบปฏิบัติจริง จากการปฏิบัติการจัดการเรียนการสอน จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนนั้นจะต้องมีครูผู้รู้ภูมิปัญญามาจัดการเรียนการสอน นักวิจัยเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับเด็กนักเรียน เด็กนักเรียนชอบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบนี้ ทุกคนเห็นว่าสามารถปฏิบัติได้จริง
กิจกรรมที่	10
กิจกรรม	การติดตามปฏิบัติการจัดการเรียนการสอน
วัตถุประสงค์	1. เพื่อติดตามแผนปฏิบัติการเรียนการสอน 2. เพื่อให้ครูผู้รู้ภูมิปัญญา ที่ปรึกษา ชาวบ้าน และเด็กนักเรียนเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอน 3. เพื่อการทำงานอย่างมีส่วนร่วม
วันเวลา	วันที่ 12 ธันวาคม 2557 และวันที่ 30 มกราคม 2558
สถานที่	โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก
วิธีการ	นักวิจัย ครูผู้รู้ภูมิปัญญา ครูอาสา ครูกศน. ที่ปรึกษา ชาวบ้าน เด็กนักเรียน ร่วมสังเกตการณ์การปฏิบัติการเรียนการสอน เสร็จแล้วแลกเปลี่ยนเสนอแนะแนวทางการกระบวนการจัดการเรียนการสอน

ผู้เข้าร่วม	ครั้งที่ 1 ทีมนักวิจัยครูผู้รู้ภูมิปัญญา ครูอาสา ครูกศน. ที่ปรึกษา ชาวบ้าน เด็ก นักเรียนจำนวน 25 คน ครั้งที่ 2 ทีมนักวิจัยครูผู้รู้ภูมิปัญญา ครูอาสา ครูกศน. ที่ปรึกษา ชาวบ้าน เด็ก นักเรียนจำนวน 30 คน
บทบาทหน้าที่	ทีมนักวิจัยร่วมสังเกตการณ์การปฏิบัติการเรียนการสอน และรับฟังข้อเสนอ
สรุปโดยย่อ	กิจกรรมการติดตามปฏิบัติการจัดการเรียนการสอน ทำให้นักวิจัยได้เห็นการเรียน การสอน และรับฟังข้อเสนอเพื่อนำไปปรับกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับ โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก
กิจกรรมที่	11
กิจกรรม	เวทีคืนข้อมูลชุมชน
วัตถุประสงค์	1. เพื่อให้ชุมชนได้รับรู้การทำงานของนักวิจัย 2. เพื่อรายงานข้อมูลความก้าวหน้างานวิจัย 3. เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องกรอบการทำงานหลักสูตร
วันเวลา	วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2558 – 1 มีนาคม 2558
สถานที่	โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก
วิธีการ	ทีมนักวิจัยปรึกษาหารือรูปแบบการนำเสนอความก้าวหน้างานวิจัย จากนั้นจัด เวทีคืนข้อมูลชุมชนโดยนักวิจัยนำเสนอข้อมูลงานวิจัยทั้งหมด ตั้งแต่บริบทชุมชน การบริหารจัดการโรงเรียน จนถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน เสร็จแล้วให้ เจ้าหน้าที่สกว. นักวิชาการ ที่ปรึกษา และชาวบ้านร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะจากนั้นนักวิชาการก็ให้กรอบการทำงานหลักสูตร นักวิจัยร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้
ผู้เข้าร่วม	จำนวน 50 คน ทีมนักวิจัย 8 คน

	ที่ปรึกษา	7	คน
	คนในชุมชน	35	คน
บทบาทหน้าที่	ทีมนักวิจัยนำเสนอข้อมูลงานวิจัยทั้งหมด โดยแบ่งกันนำเสนอแต่ละหัวข้อ รับฟังข้อเสนอแนะ ร่วมเรียนรู้กรอบการทำหลักสูตร		
สรุปโดยย่อ	การจัดเวทีคืนข้อมูลชุมชนในครั้งนี้ทำให้นักวิจัยสามารถนำเสนอข้อมูลงานวิจัยทั้งหมดได้ คนในชุมชนได้ร่วมเรียนรู้แลกเปลี่ยนและเห็นการทำงานของนักวิจัย แต่ดูเหมือนว่าข้อมูลงานวิจัยยังขาดการนำเสนอข้อมูลรอบด้าน ทีมนักวิจัยจึงเห็นว่าควรจัดเวทีสรุปงานวิจัยให้กับคนในชุมชนอีกครั้งหนึ่ง ส่วนกรอบการทำหลักสูตรนั้น ทีมนักวิจัย เข้าใจ แนวทางแนวคิด กรอบการทำหลักสูตรเพิ่มมากขึ้น		
กิจกรรมที่	12		
กิจกรรม	เวทีสร้างความเข้าใจการเขียนรายงาน		
วัตถุประสงค์	1. เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเรื่องการเขียนรายงานงานวิจัย 2. เพื่อแบ่งประเด็นการเขียนรายงาน		
วันเวลา	วันที่ 23-24 มีนาคม 2558		
สถานที่	โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก		
วิธีการ	วันที่ 1 เจ้าหน้าที่ สกว. ชี้แจงกรอบเนื้อหาการเขียนรายงาน เสร็จแล้วให้นักวิจัยและคนในชุมชนแลกเปลี่ยนซักถาม วันที่ 2 นักวิจัยแบ่งประเด็นเพื่อเขียนรายงาน		
ผู้เข้าร่วม	จำนวน	15	คน
	ทีมนักวิจัย	8	คน
	คนในชุมชน	7	คน
บทบาทหน้าที่	นักวิจัยประชุมอย่างมีส่วนร่วม และแบ่งประเด็นเพื่อเขียนรายงาน		
สรุปโดยย่อ	เวทีสร้างความเข้าใจเรื่องการเขียนรายงาน เป็นเวทีที่ทำให้นักวิจัยเข้าใจการเขียนรายงานในกรอบของสกว. ตามที่เจ้าหน้าที่ สกว. แนะนำ		

กิจกรรมที่	13
กิจกรรม	ร่วมเขียนรายงานงานวิจัย
วัตถุประสงค์	1.เพื่อรวบรวมข้อมูลเขียนรายงาน 2.เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมการเขียนรายงาน
วันเวลา	วันที่ 1 – 3 เมษายน 2558
สถานที่	ณ โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก
วิธีการ	นักวิจัย กรรมการโรงเรียน รวมถึงเด็กนักเรียนร่วมเขียนรายงาน ตามกรอบการเขียนรายงานที่เจ้าหน้าที่สกว. ได้ให้ไว้ โดยนักวิจัยเขียนรายงานเป็นหลัก และขอข้อมูลเพิ่มเติม รวมถึงข้อเสนอแนะจากกรรมการโรงเรียน และเด็กนักเรียน
ผู้เข้าร่วม	จำนวน 17 คน ทีมนักวิจัย 8 คน กรรมการโรงเรียน 4คน เด็กนักเรียน 5คน
บทบาทหน้าที่	ทีมนักวิจัยเขียนรายงานร่วมกัน
สรุปโดยย่อ	ทีมนักวิจัยนำคณะกรรมการโรงเรียน และเด็กนักเรียนร่วมเขียนรายงานทำให้การเขียนรายงานมีข้อมูลครบรอบด้าน แต่การเขียนรายงานตามกรอบที่สกว.ให้ก็เป็นเรื่องยากสำหรับนักวิจัยอยู่
กิจกรรมที่	14
กิจกรรม	เวทีสรุปงานวิจัย
วัตถุประสงค์	1.เพื่อให้ชุมชนได้รับรู้การทำงานของนักวิจัย 2.เพื่อรายงานข้อมูลงานวิจัยทั้งหมดให้กับคนในชุมชน 3.เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมเรื่องรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

วันเวลา	วันที่ 6 เมษายน 2558		
สถานที่	บ้านห้วยหินลาดนอก		
วิธีการ	นักวิจัยประสานคนในชุมชน นัดวันประชุม นักวิจัยแบ่งประเด็นนำเสนอ จัดประชุมเวทีสรุปข้อมูลงานวิจัย หาแนวทางร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนชุมชน		
ผู้เข้าร่วม	จำนวน	40	คน
	ทีมนักวิจัย	8	คน
	คนในชุมชน	32	คน
บทบาทหน้าที่	ทีมนักวิจัยนำเสนอข้อมูลงานวิจัยทั้งหมด และนำพุดคุยหาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนชุมชน		
สรุปโดยย่อ	การจัดเวทีสรุปข้อมูลงานวิจัย เป็นการทำให้คนในชุมชนเข้าใจการทำงานของนักวิจัย เข้าใจข้อมูล และเห็นแนวทางร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชน		

การแบ่งบทบาทหน้าที่ของนักวิจัย

ทีมวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วยคนในชุมชนที่มีบทบาทเป็นคณะกรรมการโรงเรียน เป็นผู้ปกครอง และเป็นครูอาสา ส่วนคนภายนอกชุมชนที่เข้ามาร่วมทำวิจัยครั้งนี้ด้วยเพราะมีบทบาทในการสนับสนุนการจัดการศึกษาของชุมชนแห่งนี้มาโดยตลอด ประกอบด้วยครูจากศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน(กศน.)และเจ้าหน้าที่จากสถาบันฝึกอบรมเพื่อการจัดการตนเอง

หลังจากที่จัดเวทีหารือพุดคุยกันเองและมีที่ปรึกษามาช่วยในการวางแผนการทำงานวิจัย พบว่าการทำวิจัยนั้นมีเนื้อหามากมายหลายประเด็น ทีมวิจัยจึงต้องช่วยกันเก็บข้อมูลในประเด็นที่ตนเองสนใจ นอกจากนั้นยังแบ่งบทบาทหน้าที่การบริหารจัดการโครงการวิจัยนี้อย่างชัดเจนดังนี้

แบ่งประเด็นในการเก็บข้อมูล

1. บริบทชุมชน เก็บโดย นายศิริวีร์ โพคะ และนายชาติชาย ธรรมโม
2. การจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา เก็บโดย นายภานุกร จอมติ และนายบุญคำ จอตะะ
3. ผลที่เกิดขึ้น เก็บโดย นายลอคคำ ปู่แควะ และนายถนัด จะสุ
4. การบริหารจัดการ เก็บโดย นางสาววรมพร จารุพงศ์นิธิกุล และนางสาวอรรณณ ศรีใจ

แบ่งฝ่ายงานที่วิจัย

1. การเงิน และบัญชี รับผิดชอบโดย นายภานุกร จอมติ
2. ธุรการ รับผิดชอบโดย นายศิริวีร์ โพทะ และนางสาววรัมพร จารุพงศ์นิกุล
3. ประสานงาน รับผิดชอบโดย นายณัฐ จะสุ และนายภานุกร จอมติ
4. จัดบันทึก รับผิดชอบโดย นางสาวอรรวรรณ ศรีใจ
5. ทำรายงาน รับผิดชอบโดย นายชาติชาย ธรรมโม และนางสาวอรรวรรณ ศรีใจ
6. ถ่ายรูป รับผิดชอบโดย นายณัฐ จะสุ
7. ภาพรวม รับผิดชอบโดย นายลอคคำ ปู่แคะ และนายบุญคำ จอตะ

การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากชุมชนได้เข้าร่วมต่อสู้เรียกร้องเรื่องสิทธิคนอยู่กับป่าร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ(คน.) ทำให้แกนนำชุมชนได้จัดทำข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในเรื่อง ประวัติศาสตร์ชุมชน ประชากร การทำมาหากิน ประเพณีความเชื่อ และการจัดการทรัพยากรในชุมชน นอกจากนั้นยังมี องค์การพัฒนาเอกชนอย่าง สถาบันฝึกอบรมเพื่อการจัดการตนเอง ที่เข้ามาทำงานด้านเยาวชนและ การศึกษา ได้จัดทำข้อมูลหลายเรื่องด้วยกันเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชน ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลดังกล่าวมา ทบทวนและจัดเก็บในประเด็นที่ยังไม่มีและที่ยังไม่สมบูรณ์

การเลือกผู้ให้ข้อมูล

เป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลที่แตกต่างกันไปตามประเด็นที่ตนเองได้รับ คือ กลุ่มที่รับเรื่องบริบท ชุมชน จะไปสอบถามกับผู้อาวุโสในชุมชนเรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน สอบถามเรื่อง ประเพณีความเชื่อกับผู้นำทั้งสองศาสนา สอบถามเรื่องการจัดการทรัพยากรกับผู้นำชุมชน และ สอบถามเรื่องทรัพยากรในชุมชนกับกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

ในประเด็นเรื่องผลที่เกิดขึ้นเมื่อมีโรงเรียนในชุมชน นักวิจัยได้สอบถามจากคนหลายกลุ่มคือ นักเรียน ผู้ปกครอง เยาวชน พ่อบ้าน แม่บ้าน และคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน การสอบถามของนักวิจัย กลุ่มนี้ได้สอบถามเกือบร้อยคนเพราะต้องการรู้ความคิดของคนในชุมชนต่อการดำเนินงานของโรงเรียน ส่วนที่นักวิจัยที่เก็บข้อมูลเรื่องการจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการโรงเรียนชุมชนนั้น จะสอบถามกับผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนมาตั้งแต่การก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบัน เพราะมีความรู้

ความเข้าใจในการดำเนินงานที่ผ่านมาของโรงเรียน ซึ่งได้แก่ กรรมการโรงเรียน ครูอาสา ครูคน. ครูผู้รู้ ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่สถาบันฝึกอบรมเพื่อการจัดการตนเอง ที่เข้ามาช่วยทำหลักสูตรท้องถิ่นและ เรื่องอื่นๆของโรงเรียน

วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล

ทีมนักวิจัยได้วางแผนการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ใช้การสัมภาษณ์โดยใช้โครงสร้างคำถาม และการเก็บข้อมูลเป็นกลุ่ม และใช้วิธีการสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย บางครั้งนักวิจัยได้เก็บข้อมูลช่วงที่คนในชุมชนไปทำไร่ทำนา หรือการลงแขกช่วยงานกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

การเก็บข้อมูลเรื่อง บริบทชุมชนและบริบทของโรงเรียน ทีมวิจัยที่รับหัวข้อนี้ได้แตกประเด็นย่อยในการเก็บข้อมูลของแต่ละหัวข้อแล้ว ก็จะเลือกผู้ที่จะให้ข้อมูลนี้ได้ หลังจากนั้นลงไปสอบถามกับผู้ให้ข้อมูลตามบ้านในช่วงเวลาเย็น วันพระ หรือวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นวันหยุดงานของคนที่น่าเชื่อถือศาสนา ดั้งเดิมและคนที่น่าเชื่อถือศาสนาคริสต์ การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการนั้นสามารถทำได้เลยเมื่อนักวิจัยมีเวลาว่าง และผู้ให้ข้อมูลสะดวกที่จะให้ข้อมูล ยกตัวอย่าง ถ้านักวิจัยไปสอบถามข้อมูลโดยใช้สมุดบันทึกหรือใช้เครื่องบันทึกเสียง ผู้ให้ข้อมูลจะไม่กล้าให้ข้อมูล แต่ถ้านักวิจัยใช้วิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นช่วงไปมาหาสู่กัน(วงดื่มน้ำชา) เข้า เทียง หรือช่วงค่ำ เพราะนักวิจัยทำงานอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว เป็นที่คุ้นเคยกับคนในชุมชน และก่อนคุยทุกครั้งจะชวนพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลในเรื่องที่เขาสนใจ เช่นบางคนชอบเรื่องกีฬา หรือบางคนชอบเรื่องการเที่ยวป่า จากนั้นนักวิจัยจะค่อยๆแทรกประเด็นคำถาม และจะไม่กำหนดหัวข้อตามตัวในการถาม

การสัมภาษณ์โดยใช้โครงสร้างคำถาม

เป็นวิธีการที่ใช้เก็บข้อมูลมากที่สุด เพราะช่วยให้ทีมวิจัยทุกคนมีแนวคำถามที่ชัดเจนในการถาม ทำให้ได้ข้อมูลตามกรอบที่วางไว้ และที่สำคัญนักวิจัยเองได้เตรียมตัวก่อนที่จะไปถามทำให้มีความมั่นใจในการถาม และอธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลได้อย่างชัดเจน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการใช้โครงสร้างคำถามในการเก็บข้อมูลวิจัย

การบริหารจัดการโรงเรียน			
ประเด็น	ผู้ให้ข้อมูล	คำถามย่อย	วิธีการ
ฝ่ายงานต่างๆ ในโรงเรียน • ผอ.โรงเรียนชุมชน • งานด้านการเงิน • สถานที่ • กรรมการ • อาหารกลางวัน • ครูผู้สอน • ประธานงาน • ระดมทุน • ที่ปรึกษา	ภานุกร ศิริวีร์ ณัด กรรมการ ครูอาสา ครูผู้วิ ธีรศักดิ์ TISM	1. ทำไมถึงมาทำหน้าที่นี้ และทำอะไรอะไร 2. ฝ่ายงานที่คุณรับผิดชอบมีหน้าที่อะไรบ้าง 3. มีวิธีการทำอย่างไร 4. รู้สึกอย่างไรที่ได้ทำหน้าที่นี้ 5. ปัญหา/อุปสรรค	สัมภาษณ์ จดบันทึก
งานบริหารทั่วไป การเงิน	ศิริวีร์	1. จ่ายค่าอะไรบ้าง/จ่ายเท่าไรของแต่ละรายการ 2. รายรับแต่ละที่ได้เท่าไร 3. รายรับได้จากวิธีการใด 4. มีรายรับจากที่ไหนบ้าง 5. รายรับแต่ละที่ได้เท่าไร 6. มีการจัดระบบบัญชีของโรงเรียนอย่างไร 7. ปัญหา/อุปสรรค	สัมภาษณ์ จดบันทึก
สถานที่	ณัด ภานุกร	1. มีอะไรอยู่บริเวณใดของพื้นที่ (ทำแผนที่โรงเรียน) 2. ก่อสร้างเมื่อไหร่ 3. ใครสนับสนุน ใครช่วยทำ 4. มีการดูแลอย่างไร 5. ปัญหา/อุปสรรค	สัมภาษณ์ จดบันทึก
อาหารกลางวัน	ณัด	1. อาหารกลางวันมาจากที่ไหนบ้าง 2. ใช้จ่ายอย่างไร 3. จัดซื้ออย่างไร 4. ปัญหา/อุปสรรค	สัมภาษณ์ จดบันทึก

ตารางที่ 1(ต่อ) แสดงการใช้โครงสร้างคำถามในการเก็บข้อมูลวิจัย

การบริหารจัดการโรงเรียน			
ประเด็น	ผู้ให้ข้อมูล	คำถามย่อย	วิธีการ
อุปกรณ์	ครูอาสา	1.มีอะไรบ้าง 2.ดูแลอย่างไร	สัมภาษณ์ จดบันทึก
การดูแลเด็ก	ครูอาสา ครูกศน. ผู้ปกครอง	1. ผู้ปกครองดูแลเด็กอย่างไร 2. ครูดูแลเด็กอย่างไร	สัมภาษณ์ จดบันทึก
การจัดการเรียนการสอน			
ประเด็น	ผู้ให้ข้อมูล	คำถามย่อย	วิธีการ
หลักสูตรพื้นฐาน	ครูกศน. ครูอาสา	1. เอาหลักสูตรมาจากไหน 2. มีหลักสูตรอะไรบ้าง 3. ใครเป็นผู้สอน สอนวิชาอะไร 4. นำมาสอนอย่างไร 5. วิธีการสอนแบบไหน 6. วิธีการประเมินผลการเรียนเด็กอย่างไร 7. ปัญหา/อุปสรรค ในการสอน	สัมภาษณ์ จดบันทึก
หลักสูตรท้องถิ่น	ครูผู้รู้	1.ทำไมถึงต้องให้เด็กเรียนหลักสูตรท้องถิ่น 2.มีใครบ้างที่มาร่วมทำหลักสูตร / มาทำช่วงเวลาไหน 3.หลักสูตรท้องถิ่นสอนวิชาอะไรบ้าง / ทำไมถึงเลือกเรื่องนี้มาสอน 4. มีใครมาสอนบ้าง / สอนวิชาอะไร / วันละกี่ชั่วโมง 5. ผลตอบรับจากการสอนแต่ละวิชาทั้งเด็กและผู้ปกครอง 6. มีปัญหาอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง 7. ประเมินผลการเรียนรู้อย่างไร	สัมภาษณ์ จดบันทึก
การทำตารางสอน	-เจ้าหน้าที่ TISM -กรรมการ โรงเรียน	1.จัดทำตารางสอนอย่างไร 2.ทำตารางสอนอย่างไร ต้องคำนึงถึงอะไรบ้าง	สัมภาษณ์ จดบันทึก

ตารางที่ 1(ต่อ) แสดงการใช้โครงสร้างคำถามในการเก็บข้อมูลวิจัย

การจัดการเรียนการสอน(ต่อ)			
ประเด็น	ผู้ให้ข้อมูล	คำถามย่อย	วิธีการ
เส้นทางการเรียนรู้	อดีตแกนนำ เยาวชน	1. แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีอะไรบ้าง และอยู่ที่ไหน 2. มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อย่างไรบ้าง 3. มีใครมาช่วยพัฒนาบ้าง 4. แหล่งเรียนรู้แต่ละที่ให้ความรู้อะไรบ้างกับเด็ก	สัมภาษณ์ จดบันทึก
กิจกรรมเสริมการเรียนรู้	ครูกศน.	1. การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้จะอะไรบ้าง/จัดที่ไหน/ จัดอย่างไร 2. มีเป้าหมายอย่างไรในการจัดกิจกรรม 3. ผลตอบรับจากการจัดกิจกรรม 4. ปัญหา/อุปสรรค ในการสอน 5. มีวิธีการทำตารางสอนทำอย่างไรต้องคำนึงถึง อะไรบ้าง	สัมภาษณ์ จดบันทึก
ครูผู้สอน	ครูกศน. ครูอาสา ครูผู้รู้	1. สอนวิชาอะไรบ้างสอน 2. มีวิธีการสอนอย่างไร 3. เทคนิคต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้มีหรือไม่ ทำอย่างไร 4. มีการเตรียมตัวก่อนการสอนอย่างไรบ้าง 5. มีการประเมินผลการเรียนรู้หรือไม่ 6. คาดหวังในตัวเด็กแค่ไหน อย่างไร	สัมภาษณ์ จดบันทึก
การใช้สื่อต่างๆ	ครูกศน. ครูอาสา ครูผู้รู้	1. สื่อ เพื่อการเรียนรู้มีอะไรบ้าง 2. ได้สื่อมาจากที่ไหนหรือใครให้มา ที่ทำเองมี อะไรบ้าง 3. นำสื่อที่มีอยู่มาใช้อย่างไรบ้างกับการเรียนรู้ของเด็ก 4. ผลตอบรับจากการใช้สื่อต่าง ๆ 5. ปัญหา/อุปสรรค จากการใช้สื่อ/ เรื่องสื่อ	สัมภาษณ์ จดบันทึก

ตารางที่ 1(ต่อ) แสดงการใช้โครงสร้างคำถามในการเก็บข้อมูลวิจัย

ผลที่เกิดขึ้นเมื่อมีโรงเรียนชุมชน			
ประเด็น	ผู้ให้ข้อมูล	คำถามย่อย	วิธีการ
ผลที่เกิดขึ้นเมื่อมีโรงเรียนชุมชน	นักเรียน 6 คน	1. ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ 2. ความรู้สึก ความสุข ความชอบ 3. พัฒนาการ ความคิดสร้างสรรค์ กล้าแสดงออก 4. ความรู้ ความเข้าใจในแต่ละวิชา 5. ความรับผิดชอบและวินัย 6. การนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันทักษะชีวิต 7. ข้อคิดเห็นต่อ ครู กศน. ครูอาสา คณะกรรมการโรงเรียน	สัมภาษณ์ จัดบันทึก อันตราย
ความคิดเห็นต่อโรงเรียนชุมชน และผลที่เกิดขึ้นเมื่อมีโรงเรียนชุมชน	ครู กศน. ครูอาสา	1. ทัศนคติ 2. พัฒนาการ ศักยภาพ 3. ความสุข ความทุกข์ 4. การปรับตัวในการสอน 5. ความสัมพันธ์กับเด็กและชุมชน	สัมภาษณ์ จัดบันทึก อันตราย
ความคิดเห็นต่อโรงเรียนชุมชน และผลที่เกิดขึ้นเมื่อมีโรงเรียนชุมชน	ผู้ปกครอง	1. การเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนชุมชน 2. ความไว้วางใจ 3. ความเป็นห่วงกังวล 4. ความมั่นใจ 5. ความอบอุ่น ความผูกพัน 6. ข้อคิดเห็นต่อเด็กนักเรียน ครู กศน. ครูอาสา คณะกรรมการโรงเรียน ชุมชน	สัมภาษณ์ จัดบันทึก อันตราย

ตารางที่ 1(ต่อ) แสดงการใช้โครงสร้างคำถามในการเก็บข้อมูลวิจัย

ผลที่เกิดขึ้นเมื่อมีโรงเรียนชุมชน(ต่อ)			
ประเด็น	ผู้ให้ข้อมูล	คำถามย่อย	วิธีการ
ความคิดเห็นต่อโรงเรียนชุมชน และผลที่เกิดขึ้นเมื่อมีโรงเรียนชุมชน	กรรมการโรงเรียน	1. ครั้งแรกที่มาเป็นกรรมการมีความคาดหวังอย่างไรหรือคาดหวังอะไร 2. มาช่วยงานโรงเรียนต่อเนื่องไหมมาทำอะไรบ้าง 3. หลังจากที่เป็นการรวมโรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร 4. เกิดผลอย่างไรบ้างเมื่อมีโรงเรียนชุมชน 5. เจอปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร 6. ข้อเสนอต่อกรรมการโรงเรียน	สัมภาษณ์ จัดบันทึก อัดเสียง
ความคิดเห็นต่อโรงเรียนชุมชน และผลที่เกิดขึ้นเมื่อมีโรงเรียนชุมชน	คนในชุมชน	1. ความเข้าใจในเรื่องโรงเรียนชุมชน 2. ความร่วมมือ 3. ความคิดเห็นต่อโรงเรียนชุมชน 4. ความสนใจ 5. ความเปลี่ยนแปลง	สัมภาษณ์ จัดบันทึก อัดเสียง

การเก็บข้อมูลเป็นกลุ่ม(Focus Group)

เป็นวิธีการที่นักวิจัยใช้ในการจัดเก็บข้อมูลเรื่องบริบทชุมชน โดยการนำข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้ว มาตรวจสอบกับผู้รู้ในชุมชน เช่น เรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน นักวิจัยได้นำข้อมูลเดิมมาสอบถามกับผู้เฒ่าผู้แก่หลาย ๆ คนในชุมชน เพื่อสอบถามความถูกต้องของข้อมูล และเพิ่มเติมข้อมูลให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้น

การสังเกตการณ์

ผู้วิจัยบางคนได้สังเกตจากพฤติกรรมของคนในชุมชน ช่วงที่ไปทำงานร่วมกันในไร่นา เกี่ยวกับโรงเรียนชุมชน จะสังเกตว่าคนในชุมชนมีทัศนคติอย่างไรกับโรงเรียน การจัดการเรียนการสอน และเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวกับโรงเรียน เพื่อให้ผู้วิจัยได้รู้ถึงความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชนต่อการ

จัดการเรียนการสอนใน รูปแบบของโรงเรียนชุมชน นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้สังเกตความร่วมมือของคน
ในชุมชนในช่วงที่โรงเรียนมีจัดกิจกรรมว่ามีใครบ้างที่เข้ามาช่วย และมาช่วยโรงเรียนอย่างไรบ้าง เพื่อ
สร้างความเข้าใจเรื่องแนวทางการจัดการบริหารโรงเรียนว่าต้องจัดการอย่างไรในอนาคต

ในระหว่างการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ นั้น นักวิจัยจะใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูล และ
บางครั้งใช้เครื่องอัดเสียงช่วย เพราะนักวิจัยบางคนจดบันทึกไม่ทัน ส่วนช่วงเวลาในการไปสอบถาม
ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจะเลือกไปในช่วงเย็นหรือค่ำหลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลเสร็จจากการทำงานในไร่นาแล้ว
เพื่อความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลและตัวนักวิจัยเองที่ต้องทำงานของครอบครัวเป็นหลักเช่นกัน ส่วนเรื่อง
สถานที่ส่วนใหญ่ นักวิจัยจะไปหาผู้ให้ข้อมูลที่บ้านพัก ถ้าผู้ให้ข้อมูลไม่อยู่บ้านบางครั้งนักวิจัยก็จะตาม
ไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลขณะที่อยู่ในไร่นาหรือในนาของเขาก็มี เพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นไปตามแผนที่วาง
ไว้

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการต่างๆ ในการหาแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก โดยคณะวิจัยเป็นคนในชุมชน จะขอนำเสนอข้อมูลที่ช่วยกันศึกษาเป็น 3 ส่วนด้วยกัน คือ 1.บริบทชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก 2.การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบโรงเรียนชุมชน และ 3. การพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับรูปแบบโรงเรียนชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 บริบทชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

จากการศึกษาวิจัยบริบททั่วไปของชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกในหลาย ๆ ด้าน นั้นผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่สำคัญ คือ ประวัติศาสตร์ชุมชน เหตุการณ์สำคัญในชุมชน ที่ตั้ง ประชากร เศรษฐกิจ ศาสนา การปกครอง อาชีพและการทำมาหากิน ประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ ทรัพยากรและการจัดการ ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ และการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ประวัติศาสตร์ชุมชน

เดิมที่บ้านห้วยหินลาดนอกนั้นเรียกว่าป่าหลวงหรือเดลอห้วยหม้อ เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ ปลูกยาสูบ และปลูกพริก ของคนเมืองบ้านโป่งเทวีมานานแล้ว แต่ต่อมาคนเมืองกลุ่มดังกล่าวไม่ขึ้นมาใช้ประโยชน์ต่อเพราะพื้นที่แห่งนี้อยู่ไกลจากบ้านของตนเองมาก ชาวปกากะญอ จึงทยอยย้ายเข้ามาอยู่เพราะบริเวณนี้เหมาะสมกับการเบิกร้าง จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในชุมชน(สัมภาษณ์ นายแอ ทาเกะ) ก่อนหน้าที่ปกากะญอจะย้ายมาอยู่บ้านห้วยหินลาดนอกนั้นก็ได้อพยพไปอยู่มาอยู่บริเวณลำห้วยแม่ฉางข้าว ไม่น้อยกว่า 100 ปี โดยครอบครัวแรกๆ ที่ย้ายเข้ามาบ้านห้วยหินลาดนอกคือ 1.นายตุ จอมติ 2.นายทะเนอ จอมตะ 3.นายปุด แอดู 4.นายนุ โพบะ 5.นายจันทร์ จอมตะ โดยเข้ามาเบิกร้างก่อนที่จะย้ายมาอยู่ โดยเรียนรู้การเบิกร้าง ทำลำเหมือง และการทำนาจากคนเมืองที่เคยมาทำกินในบริเวณนี้ ต่อมาครอบครัวอื่นก็ย้ายตามมารวมเป็น 9 ครอบครัว

สรุปแล้วการย้ายมาตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านหินลาดนอกนั้นมีด้วยกัน 9 ตระกูล คือ 1)ตระกูลจอมติ 2) ตระกูลจอมแตะ 3)ตระกูลแอดู 4)ตระกูลโพคะ 5)ตระกูลจอต๊ะ 6)ตระกูลปู่แคะ 7)ตระกูลปู่หล้าเงิน 8) ตระกูลทาเกะ และ 9)ตระกูลเตะดู ซึ่งตระกูลจอมติกับตระกูลจอมแตะเป็น 2 ตระกูลแรกที่ย้ายเข้ามาพ้อของ นายตุ นั้น เป็นคน อ.เชียงดาว ชื่อ จอมติ แม่เป็นคนบ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ชื่อนางเปาะ ก่อนที่นายตุจะ เกิด พ่อแม่ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณบ้านชมพู อ.แม่สาย จากนั้นก็ย้ายไป ๆ มา ๆ จนนายตุเกิดที่บ้านแม่แวง อ.พร้าว อยู่ได้ไม่นานก็ย้ายไปอยู่บ้านห้วยทรายเพื่อหาที่ทำกินใหม่อยู่ได้ราว 5 ปี พี่ชายของนายตุ ฆ่าตัวตาย จึงได้พากันย้ายไปอยู่ห้วยทรายนอก ซึ่งไม่ไกลจากบ้านเดิมมากนัก อยู่ได้ 3 ปีก็ย้ายไปอยู่บ้านแม่โท เพราะที่ นั้นมีคนอยู่แล้วหลายครอบครัว(10ครอบครัว) จึงย้ายเพื่อจะได้มีเพื่อนบ้านมากขึ้น แต่อยู่ที่บ้านแม่โทได้ 2 ปี ครอบครัวนายตุก็ย้ายไปบ้านห้วยโค้งเพื่อหาที่ทำนา อยู่กัน 5 ครอบครัว ต่อมาไม่นานนายตุก็ไปแต่งงานกับ สาวบ้านห้วยหินลาดใน อยู่ได้ 2 ปี ก็ชวนครอบครัวไปเบิกนาที่บ้านห้วยหินลาดนอกเมื่อปีพ.ศ.2510 และย้าย มาอยู่ในปี พ.ศ.2512

ส่วนตระกูลปู่แคะ นายอิน ปู่แคะ ผู้อาวุโสของชุมชน (เป็นเพื่อนสนิทของนายตุ จอมติ) ได้เล่าให้ฟัง ว่า ครอบครัวของลุงอินนั้นเดิมอยู่ที่บ้านแม่แวง ที่เดียวกับบ้านนายตุ ต่อมาได้ย้ายมาทำไร่บริเวณบ้านห้วยหิน ลาดใน อยู่ได้ 3 ปีก็ย้ายมาทำไร่ที่คลองผีตีฝายเพราะที่บ้านห้วยหินลาดในมีหมาป่ามารบกวน แต่ก็อยู่ที่คลอง ผีตีฝายได้ 3 ปีก็ย้ายมาทำไร่ข้าวที่บ้านห้วยทราย ได้เจอกับครอบครัวของนายตุ อยู่ได้ 5 ปีก็ต้องย้ายออกเพราะ พี่ชายของนายตุ ฆ่าตัวตายในหมู่บ้าน จึงย้ายมาอยู่ที่บ้านแม่ปูลหวง อยู่ได้ 4 ปีก็แต่งงานหลังจากนั้นจึงย้าย มาอยู่ห้วยมะแขวน(อยู่ห่างจากบ้านห้วยหินลาดนอกปัจจุบัน 9 กิโลเมตร) อยู่ได้ 4 ปีก็ย้ายไปอยู่คลองห้วย หม้อใน อยู่ได้ 9 ปีก็ย้ายไปอยู่ที่บ้านโป่งขี้มูกอยู่ได้เพียงปีเดียวก็ต้องย้ายเพราะน้ำมีไม่พอใช้ จึงย้ายมาอยู่ที่ บ้านป่าคา อยู่ได้ 4 ปีก็ย้ายมาอยู่กับแม่ที่บ้านห้วยหินลาดนอกเพราะแม่ป่วยบ่อย ลุงอินจึงต้องมาดูแลและร่วม ทำพิธีเลี้ยงผีบ้าน(อ๋อมาแค)

ตระกูลสุดท้ายที่ย้ายเข้ามาอยู่บ้านหินลาดนอก คือ ตระกูลทาเกะ นายแอ ทาเกะ เป็นผู้อาวุโสที่สุดใน ชุมชน ได้เล่าให้ฟังว่า ลุงแอเกิดที่บ้านห้วยคอช้าง ต่อมาได้ย้ายมาอยู่บ้านห้วยทรายขาวเพราะหาที่ทำไร่ข้าว มีคนอยู่กันกว่า 20 ครอบครัวอยู่ได้ 9 ปีครอบครัวของลุงแอก็ย้ายมาบ้านแม่แวง 3 ครอบครัวเพราะเวลาที่ข้าว ไม่พอกินจะได้หาแลกข้าวจากหมู่บ้านอื่นได้ไถ่กว่า ที่บ้านแม่แวงนั้นเดิมมีคนอยู่ก่อนแล้ว 7 ครอบครัว จากนั้นย้ายที่บ้านห้วยป่าเหียง อยู่ได้ 2 ปีก็มีคนในครอบครัวตายจึงย้ายไปอยู่ที่บ้านห้วยหม้อ 2 ครอบครัว ต่อมาคนที่บ้านแม่แวงก็ย้ายตามมาอีก 1 ครอบครัว พ้ออยู่ได้ 4 ปีช่วงนั้นเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 (ประมาณ พ.ศ.2482-2488) มีทหารญี่ปุ่นใช้เส้นทางนี้เดินไปรบที่พม่า ทหารญี่ปุ่นที่ผ่านมาได้เอาไก่ของชาวบ้านไป

รวมทั้งไก่พิธีกรรมของเจ้าของบ้านไปด้วย และยังเกิดโรคระบาดด้วย ครอบครัวลุงแฉจึงย้ายหนีไปอยู่ที่ห้วยป่าเหี้ยะในรวมกับครอบครัวอื่น ๆ รวมเป็น 6 ครอบครัว แต่อยู่ได้ 3 ปีที่ทำกินก็ไม่เพียงพอ จึงย้ายขึ้นไปอยู่ที่บ้านกล่อม ห้วยนกแก๊ก ตามลำดับพร้อมกันทั้ง 6 ครอบครัว ในช่วงนั้นจะไม่มีไข้ การทำพิธีกรรมต่างๆ ก็จะทำพร้อมกัน ช่วยกันทำ อยู่ได้ 2 ปี ครอบครัวของลุงแฉและอีก 2 ครอบครัวก็ย้ายไปอยู่ที่ห้วยมะเขว่นนอก ต่อมามีคนย้ายมาสมทบอีก 2 ครอบครัวจากบ้านแม่ฉางข้าว เพื่อหาที่ทำไร่ข้าว อยู่ที่นี่มาได้ 5 ปี คนบ้านแม่ฉางข้าวก็ย้ายกลับไปบ้านเดิม ส่วนอีก 3 ครอบครัวรวมทั้งลุงแฉได้ย้ายไปอยู่ที่ห้วยมะเขว่นใน มีคนบ้านแม่ปุณย้ายมาอยู่ด้วยอีก 2 ครอบครัว หลังจากนั้นอีก 1 ปีก็มีคนที่บ้านแม่ฉางข้าวย้ายมาอีก 1 ครอบครัว อยู่ได้ 3 ปีก็ย้ายมาอยู่ที่บ้านห้วยหม้อเพื่อหาที่ทำนา ก่อนหน้าที่จะย้ายมาอยู่ที่บ้านห้วยหม้อก็ได้หาที่ทำนาอยู่หลายที่แต่ที่ห้วยหม้อเหมาะสมที่สุด(เป็นนาของชาวบ้านห้วยหินลาดนอกในปัจจุบันนี้) และที่ห้วยหม้อก็ไม่ถูกโรคระบาด ไม่มีใครตาย แต่ที่หมู่บ้านอื่นมีคนตายจำนวนมาก(ผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 2) อยู่ได้ 5 ปีทั้ง 6 ครอบครัวก็ย้ายมาอยู่ที่บ้านโป่งขี้มูก อยู่ได้ 2 ปีก็ย้ายมาอยู่ที่บ้านป่าคาเพราะบริเวณดังกล่าวเป็นโป่งดินอยู่แล้วไม่ดี ปัจจุบันเป็นบ้านร้าง ครอบครัวลุงแฉอยู่ที่บ้านป่าคาได้ปีเดียวก็ย้ายมาอยู่ที่บ้านห้วยหินลาดนอก เพราะป่วยหนัก

ลำดับเหตุการณ์สำคัญในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

ก่อนปี 2470 ตั้งบ้านอยู่ในบริเวณลำห้วยแม่ฉางข้าว

สภาพปัญหา ย้ายบ้านไปมาๆ ในบริเวณนั้น เช่น แดลห้วยมะเขว่น แดลห้วยหม้อ แดลโป่งขี้มูก ฯลฯ บางครอบครัวอยู่ที่บ้านห้วยหินลาดใน บ้านป่าคา การทำไร่มีสัตว์ป่ามารบกวน ทำให้ข้าวไม่พอกิน บางพื้นที่ขาดแคลนน้ำ มีคนตายโหง เจ็บป่วยบ่อยๆ จึงทำให้ต้องย้ายบ้านหลายแห่ง

พ.ศ. 2482 สงครามโลกครั้งที่ 2 มีทหารญี่ปุ่นใช้เส้นทางของชุมชนเดินผ่านเพื่อไปพม่า

สภาพปัญหา ทำให้มีคนตายจำนวนมากหลายหมู่บ้านเนื่องจากโรคห่าระบาด

พ.ศ. 2512 ย้ายมาอยู่บ้านหินลาดนอกจาก บ้านหินลาดใน บ้านห้วยมะเขว่น และบ้านป่าคา รวม 9 ครอบครัว

สภาพปัญหา มีคนเพิ่มขึ้น มีการเบิกนาเพิ่มขึ้น เลี้ยงสัตว์หลายชนิด ทำให้มีข้าวพอกินไม่ลำบาก

พ.ศ. 2517 กรมประชาสงเคราะห์เข้ามาตั้งศูนย์ในชุมชน

สภาพปัญหา มาสร้างโรงเรียน ส่งเสริมอาชีพ ทำให้คนในชุมชนเริ่มอ่านออกเขียนได้ พูดภาษาไทยได้มากขึ้น รู้เรื่องสังคมภายนอกมากขึ้น ทำบัตรประชาชน(แบบใหม่) มีสำเนาทะเบียนบ้านและสัญชาติชัดเจน รู้จักระบบเกษตรแบบใหม่ และมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น(ทำห้องน้ำให้)

พ.ศ. 2518 มีคนเข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์(นิกายโปแตสแตนท์) โดยนายสง่า จำเริญการที่เป็นเจ้าหน้าที่ของกรมประชาสงเคราะห์ชักชวนอาจารย์มาเผยแผ่ในชุมชน

สภาพปัญหา คนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนศาสนา ครอบครัวแรกคือนายแอ ทาเกะ เนื่องจากป่วยหนักมานาน จากนั้นคนในชุมชนก็เปลี่ยนเพิ่มขึ้นจนปัจจุบันนับถือศาสนาคริสต์ 15 ครอบครัว

พ.ศ. 2527-2530 สัมปทานไม้

สภาพปัญหา มีถนนตัดเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อใช้ในการลากไม้ ต้นไม้ขนาดใหญ่ถูกตัดจนหมด น้ำแห้ง ไฟป่าแรงมากขึ้น สัตว์ป่าลดน้อยลงบางชนิดสูญพันธุ์ เช่น เลียงผา หมี เสือ ลิง ชะนี นกเงือก เป็นต้น แต่เมื่อมีถนนทำให้การคมนาคมของคนในชุมชนสะดวกมากขึ้น

พ.ศ. 2527-ปัจจุบัน ปลูกร้างโพด

สภาพปัญหา เมื่อมีการตัดถนนทำให้มีชาวม้งเข้ามาส่งเสริมปลูกร้างโพด ชาวบ้านจึงเริ่ม ใช้สารเคมีในการทำเกษตร ทำให้มีหนี้สินมากขึ้น

พ.ศ. 2530 โครงการพัฒนามบพื้นที่สูงดอยเวียงผา มาจัดตั้งธนาคารข้าว สหกรณ์ชุมชน ส่งเสริมการปลูกไม้ผลเช่น ลิ้นจี่ ลำไย กาแฟ และสนับสนุนสัตว์เลี้ยง เช่น ไก่ เป็ด ปลา ทำประปาภูเขา และชักชวนให้ กศน. มาเปิดโรงเรียนในชุมชน

สภาพปัญหา คุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้น ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน มีความรับผิดชอบร่วมกันในงานของส่วนรวม มีอาคารเรียนหนังสือ มีการจัดการป่าอย่างเป็นระบบเช่น การทำแนวกันไฟ มีผลไม้

กินมากขึ้น มีการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน แต่การนำไถ่ภายนอกมาให้ชาวบ้านเลี้ยงได้นำโรคระบาดมาให้ไถ่ของชาวบ้านตายหมด

พ.ศ. 2531 หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ พอ.ศว. นำยามาให้

สภาพปัญหา เกิดกองทุนยาในชุมชน ชาวบ้านไม่ต้องออกไปซื้อยาไกล รู้จักวิธีการใช้ยา มีการดูแลสุขภาพมากขึ้น

พ.ศ. 2533 โครงการปลูกป่า

สภาพปัญหา หลังจากที่มีการปิดสัมปทานป่าเมื่อปีพ.ศ.2532 รัฐได้ประกาศเพิ่มพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มและเปิดช่องทางให้บริษัทเอกชนเข้ามาปลูกป่า ซึ่งโครงการดังกล่าวได้เข้ามาในพื้นที่บ้านห้วยหินลาดนอกและบริเวณใกล้เคียง ทำให้ชาวบ้านรวมตัวกันคัดค้าน เช่น บ้านโป่งนก บ้านป่าคา บ้านหินลาดใน บ้านป่าตึง บ้านโป่ง บ้านป่าจั่ว เป็นต้น จึงรวมตัวกันคัดค้านเพราะถ้าโครงการนี้เข้ามาจะทำให้ชาวบ้านไม่สามารถทำไร่ข้าวและเลี้ยงสัตว์ได้เหมือนเดิม จึงไปยื่นหนังสือกับผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย การคัดค้านสำเร็จโครงการถูกยกเลิก

พ.ศ. 2536 เข้าร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ(คกน.) เพื่อเรียกร้องให้ยกเลิกนโยบายอพยพคนออกจากป่า

สภาพปัญหา ชาวบ้านเข้าใจนโยบายมากขึ้น รู้จักหน่วยงานด้านป่าไม้หลายหน่วยงาน มีขอบเขตชุมชนที่ชัดเจน รู้จักภาคีเครือข่ายมากขึ้น บางคนเป็นหนี้เพราะกู้เงินไปร่วมการชุมนุมและการประชุมติดตามนโยบาย

พ.ศ. 2539 เข้าร่วมชุมนุมกับสมัชชาคนจนหน้าทำเนียบรัฐบาล

สภาพปัญหา ได้มีกิจกรรม ยกเลิกการอพยพคนออกจากป่า ทำให้ชาวบ้านรู้สึกอุ่นใจสบายใจมากขึ้น ไม่ต้องกลัวถูกอพยพ

พ.ศ. 2540 เข้าร่วมชุมนุมกับสมัชชาคนจนหน้าทำเนียบรัฐบาล 99 วัน

สภาพปัญหา ชาวบ้านตื่นตัวรู้ถึงสิทธิของตนเองได้เข้าร่วมต่อสู้ปัญหาต่างๆ

พ.ศ. 2542 เข้าร่วมการประชุมกับสมาชิกชนเผ่าพื้นเมือง ที่ศาลากลาง จ.เชียงใหม่

สภาพปัญหา ได้เจอเพื่อนที่มีปัญหาเหมือนกัน ไม่โดดเดี่ยว

พ.ศ. 2543 แยกหมู่บ้านจากหมู่บ้าน 2 มาเป็นหมู่บ้าน 7 และมีการเปลี่ยนสภาพตำบลเป็น อบต.บ้านโป่ง

สภาพปัญหา ได้ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนชนเผ่าเดียวกัน พูดกันง่ายขึ้น ชุมชนมีความชัดเจนในงานพัฒนาด้านต่างๆ การประชุมพูดคุยกันง่ายขึ้น

พ.ศ. 2545 -โครงการกองทุนหมู่บ้าน(เงินล้าน)

สภาพปัญหา หน่วยงานรัฐบังคับให้ชาวบ้านกู้เงิน ชาวบ้านกู้เงินรอบที่ 2 เอาเงินที่กู้ไปซื้อมอเตอร์ไซด์ วัว หลังคาบ้าน ทำข้าวโพด ใช้นี้เก่า ทำให้เป็นหนี้มากขึ้น หาเงินใช้นี้ไม่ได้จนถึงปัจจุบัน

-ทำน้ำประปาหมู่บ้านโดย อบต.

สภาพปัญหา ได้นำใช้กระจายทุกครัวเรือน

-ร่วมชุมนุมกับสหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ(สกน.) ที่ศาลากลาง จ.เชียงใหม่

สภาพปัญหา ได้มติกรม. 2545 มีความหวังจากนายกที่รับปากจะแก้ปัญหาให้คนจนทุกเรื่อง

พ.ศ. 2546 -มีโซล่าเซลล์

สภาพปัญหา ประหยัดค่าใช้จ่าย(ใช้น้ำมันก๊าด) มีโทรทัศน์ละจานดาวเทียมทำให้เด็กและแม่บ้านติดดูละคร การ์ตูน มากขึ้น ไม่สนใจเข้าโบสถ์ การประชุมต่างๆ

-โครงการนำร่อง เกษตรกรรมบนพื้นที่สูง

สภาพปัญหา มีคนกู้ 4 คน นำเงินที่ได้มาซื้อวัวและควายเลี้ยง แต่ยังไม่ได้นำใช้คืน

-เด็กในชุมชนไปเรียนโรงเรียนบ้านป่าตึง

สภาพปัญหา เด็กต้องเดินไปเรียนไกล แต่เด็กได้เรียนหนังสือมากขึ้น

พ.ศ. 2547 ร่วมชุมนุมทวงสัญญา กับสหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ(สกน.) ที่ศาลากลาง จ.เชียงราย และ จ. เชียงใหม่

สภาพปัญหา ไม่ได้ความคืบหน้าอะไรเลย รู้จักเครือข่ายหมู่บ้านอื่นๆ มากขึ้น

พ.ศ. 2547-2548 และ 2550-2552 โครงการบ้านชุมเมืองเย็น

สภาพปัญหา ชาวบ้านมีความรู้ในการทำผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อลดค่าใช้จ่าย เช่น สบู่ น้ำยาล้างจาน เป็นต้น ให้ความรู้เรื่องยาเสพติด ดูแลสุขภาพโดยนำหมอมามาตรวจหาสารเคมีในร่างกาย และพาไปศึกษาดูงานที่ต่างๆ

พ.ศ. 2548 ศูนย์ ศคช.บ้านห้วยหินลาดนอกยุบ

สภาพปัญหา ครูไม่เข้ามาสอน เด็กจึงย้ายไปเรียนที่โรงเรียนบ้านป่าตึงและบ้านหินลาดใน ใช้สถานที่โรงเรียนเป็นที่ประชุมของหมู่บ้าน

พ.ศ. 2548-2554 โครงการเยาวชนสืบสาน

สภาพปัญหา เยาวชนได้รู้สถานการณ์สังคมภายนอก ได้รู้จักเพื่อนบ้านอื่น เด็กและเยาวชนรวมตัวกันมากขึ้น ได้เรียนรู้วัฒนธรรม รื้อฟื้นวัฒนธรรม เยาวชนเป็นผู้นำสามารถนำประชุมและร่วมพัฒนาชุมชน

พ.ศ. 2552 กศน. มาตั้งใหม่ในชุมชน

สภาพปัญหา เปิดสอนมัธยมต้น-ปลาย และการศึกษาผู้ใหญ่ ได้วุฒิ ไม่ต้องเดินทางไกลประหยัดค่าใช้จ่าย มีการพัฒนาอาชีพให้กลุ่มแม่บ้าน ทำผลิตภัณฑ์ ได้แนวคิดการทำโรงเรียนชุมชน

พ.ศ. 2553 เรียกร่องโรงเรียนชุมชน

สภาพปัญหา ชาวบ้านตื่นตัวไปเรียกร่องจากหลายหน่วยงาน มีการประชุมพูดคุยกันมากขึ้น

พ.ศ. 2554 จัดตั้งโรงเรียนในชุมชน

สภาพปัญหา เด็กไม่ต้องไปเรียนไกล มีความร่วมมือจากคนในชุมชน มีหลักสูตรชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย-บริษัทเอกชน-วัด ได้ออกสื่อ มีพันธมิตรมากขึ้น

พ.ศ. 2556 -นักศึกษาชมรมอาสาฯ มหาวิทยาลัยรามคำแหงสร้างศาลารวมใจให้กับหมู่บ้าน

สภาพปัญหา ชาวบ้านมีอาคารเรียนสำหรับเด็ก และมีที่ประชุมของหมู่บ้าน

-นักศึกษาวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สภาพปัญหา ทำสื่อชุมชน 3 เรื่อง คือ 1)โรงเรียนชุมชน 2) สวนคนชี่เกียจ 3)แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

- JICA and UNESCO, ครู ศศช. ,ครูชนเผ่า (ประเทศพม่า) และคณะครูจากเวียดนาม มา

แลกเปลี่ยนเรียนรู้

สภาพปัญหา ได้เผยแพร่แนวคิดการทำโรงเรียนชุมชน

-มีสื่อต่างๆมาถ่ายทำรายการชีวิตจริงยิ่งกว่าละคร / รายการเด็กมีเรื่อง / พุงแสงตะวัน

สภาพปัญหา ได้เผยแพร่แนวคิดการทำโรงเรียนชุมชน

พ.ศ. 2557 -ทำแนวเขตประกาศอุทยานแห่งชาติขุนแจ ทำโฉนดชุมชน และทำกฎระเบียบชุมชนใหม่

สภาพปัญหา กันพื้นที่ทำกินของชาวบ้านออกจากเขตอุทยานแห่งชาติขุนแจและทำข้อตกลงกฎระเบียบชุมชน

-ชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกทำวิจัยท้องถิ่น โครงการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

สภาพปัญหา คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชน /ครูและกรรมการโรงเรียนพัฒนาศักยภาพตนเองในการเป็นนักวิจัยชาวบ้าน

ที่ตั้ง

หมู่บ้านห้วยหินลาดนอกตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ต.บ้านโป่ง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย ลักษณะบ้านเรือนอยู่ระหว่างหุบเขา สูง 700 เมตรที่ระดับน้ำทะเลปานกลาง ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 25 กิโลเมตร

แผนภาพที่ 1 แสดงที่ตั้งครัวเรือนของชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

ประชากร

ชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกมีประชากรทั้งหมด 138 คน เป็นหญิง 63 คน และชาย 75 คน โดยมีครัวเรือนทั้งหมด 27 ครัวเรือน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

ตระกูล	ครัวเรือน	หญิง(คน)	ชาย(คน)	รวม
17	27	63	75	138

ชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกอยู่กันแบบญาติพี่น้อง พี่พาค้ายกัน ถึงแม้ว่าจะมีนามสกุลที่ต่างกัน แต่เมื่อสืบสาวทางตระกูลแล้ว พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางพี่น้อง แต่ถ้าดูจากนามสกุลเราสามารถจัดหมวดหมู่ความเป็นตระกูลได้ทั้งหมด 17 ตระกูล ดังนี้

- 1) ตระกูลปู่แคะ
- 2) ตระกูลจอต๊ะ
- 3) ตระกูลจะตุ
- 4) ตระกูลทาเกะ
- 5) ตระกูลแตะดู
- 6) ตระกูลโพคะ
- 7) ตระกูลชโย
- 8) ตระกูลปู่หล้าเงิน
- 9) ตระกูลมะโนวงศ์
- 10) ตระกูลโยโพแฮ
- 11) ตระกูลจอมติ
- 12) ตระกูลแอดู
- 13) ตระกูลศิริคำ
- 14) ตระกูลจำเริญการ
- 15) ตระกูลจอมแตะ
- 16) ตระกูลคำแพง
- 17) ตระกูลสี่แก้ว

การปกครอง

ก่อนที่จะมีการปกครองอย่างเป็นทางการ ชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกมีการปกครองแบบดั้งเดิม โดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้นำสูงสุดในชุมชน เพราะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวปกากะญอ ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างเจ้าป่าเจ้าเขา ผีน้ำ ผีบ้านผีเรือนที่คุ้มครองคนในชุมชนหรือในครอบครัวได้ การสืบทอดการเป็นใหญ่นั้นจะต้องเป็นคนในตระกูลเดียวกัน และเป็นผู้ชายเท่านั้นถึงจะสืบทอดได้ หน้าที่ของผู้ใหญ่ในอดีต

จนถึงปัจจุบันคือ เป็นผู้นำในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน คนในชุมชนจึงให้ความเคารพและนับถือผู้ใหญ่
ปัจจุบัน ผู้ใหญ่ ในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกมี 2 คน คือ นายภานุกร จอมติ และนายนายสมบุญ ชัยโย ที่เป็น
เช่นนั้นเพราะชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกมีลำห้วยสายหนึ่งไหลผ่านกลางชุมชน คือ ห้วยแก้ว คนปกากะญอ
ถือว่าถ้ามีลำห้วยกัน ผู้ใหญ่บ้านเดิมจะไปทำพิธีให้กับบ้านที่อยู่อีกฝั่งของลำห้วยไม่ได้ ถ้าไปทำแล้วจะทำให้ผู้ใหญ่
ผู้นั้นเจ็บป่วยได้หรือเกิดเรื่องไม่ดีกับครอบครัวนั้นได้

ปัจจุบันการปกครองของบ้านห้วยหินลาดนอกจึงมี 2 แบบด้วยกัน คือ

1) การปกครองแบบเป็นทางการ คือ การปกครองจากส่วนราชการโดยผ่านผู้ใหญ่บ้าน และ
การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผ่านตัวแทนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้นำ ในปี 2543 แยก
หมู่บ้านจากหมู่ 2 มาเป็นหมู่ 7 ปัจจุบันมีผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายประเสริฐ โพคะ ซึ่งเป็นบ้านห้วยหินลาดใน
ได้ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนชนเผ่าเดียวกัน ทำให้พูดคุยกันง่ายขึ้น ส่วนการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นขึ้นอยู่กับ
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโป่ง บ้านห้วยหินลาดนอกมีสมาชิก อบต. มา 5 สมัยแล้ว ซึ่งมีรายชื่อ
ดังนี้ สมัยที่ 1 นายพันธ์ทิพย์ คำแปลง และ นายชัยประเสริฐ โพคะ

สมัยที่ 2 นายพันธ์ทิพย์ คำแปลง และนายติ ปู่แคะ

สมัยที่ 3 นายลอคำ ปู่แคะ และ นายดวงดี ศิริ

สมัยที่ 4 นายดวงดี ศิริ และ นายคำเซะ จอเตะ

สมัยที่ 5 นายคำเซะ จอเตะ และ นายชัยวัช จอมติ (สมัยปัจจุบัน)

2) การปกครองแบบชุมชนจัดการตนเอง ชุมชนได้กำหนดกฎระเบียบร่วมกันเองในการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและการจัดระเบียบปฏิบัติทางสังคมภายในชุมชน ซึ่งมีกฎระเบียบ และบทลงโทษ
ที่ชัดเจน เช่น ห้ามตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์ ห้ามขายเหล้าในชุมชน เป็นต้น เมื่อชุมชนมีปัญหาก็ใช้การ
ประชุม ในการปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาด้วยกัน โดยชุมชนจะมีการประชุมประจำเดือนในวันที่ 6 ของ
ทุก ๆ เดือน แก้ไขปัญหาในชุมชน เพื่อทบทวนกฎระเบียบข้อบังคับ และเป็นการติดตามสถานการณ์
ทางสังคมในเรื่องต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม

อาชีพและการทำมาหากิน

1) การทำนา ชาวบ้านห้วยหินลาดนอกทำนาเป็นหลัก เกือบทุกครอบครัวของบ้านห้วยหินลาดนอกจะมีนา จากคำบอกเล่าพบว่ามีการทำนามาประมาณ 45 ปี ได้มีการเบิกนาก่อนที่จะมีการตั้งถิ่นฐาน โดยในเดือนมกราคม – เดือนกุมภาพันธ์ ชาวบ้านจะเริ่มตากเมล็ดพันธุ์ข้าว ในเดือนมีนาคม ตัดไม้หลักเอาไว้ทำฝายทดน้ำ เตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ขุดลอกเหมือง และกันฝาย ในเดือนเมษายน – เดือนพฤษภาคม เตรียมตัวไถนา หว่านกล้า ในเดือนมิถุนายน – สิงหาคม ปลูกข้าว ถอนหญ้า และเลี้ยงผีนา ในเดือนกันยายนใส่ปุ๋ย ในเดือนตุลาคม – เดือนพฤศจิกายน เกี่ยวข้าว ตีข้าว ทำพิธีมัดมือ และทำพิธีเรียกขวัญนก ในเดือนธันวาคม เอาข้าวใส่ยุ้งข้าว และเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าว การทำนาของบ้านห้วยหินลาดนอกได้ผลผลิตเฉลี่ย ข้าวเปลือก 1 ถัง ต่อ การผลิตได้ 80 ถัง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพันธุ์ข้าวที่ใช้ด้วย เช่น พันธุ์ลำปาง และพันธุ์ละพู่ ผลผลิตที่ได้สามารถใช้กินในระยะเวลา 1 ปี

2) ไร่ข้าว แต่เดิมชุมชนแห่งนี้ทำไร่หมุนเวียนซึ่งเป็นระบบการผลิตแบบดั้งเดิมของบรรพบุรุษควบคู่ไปกับการทำนากันทุกครอบครัว แต่เมื่อมีการปลูกข้าวโพดที่เป็นพืชเศรษฐกิจทำให้การทำไร่หมุนเวียนลดลง ปัจจุบันยังมีการทำไร่ข้าวอยู่แต่แตกต่างไปจากเดิม คนในชุมชนที่ต้องการจะทำไร่ข้าวจะใช้ไร่ข้าวโพดในการปลูก เป็นการหมุนเวียนพืชในพื้นที่เดียวกัน ขณะนี้มีเพียงไม่กี่ครอบครัวที่ยังทำไร่ข้าวเนื่องจากมีน้าน้อยหรือข้าวไม่พอกิน ส่วนคนที่มีนากว้างได้ผลผลิตข้าวเพียงพอที่จะไม่ทำไร่ข้าวกันแล้ว การทำไร่ข้าวจะไม่มีพืชผักมากเหมือนไร่หมุนเวียนเพราะพื้นที่เคยเป็นไร่ข้าวโพดมีการใช้สารเคมี พืชผักบางอย่างไม่สามารถงอกหรือเจริญเติบโตได้เต็มที่

ขั้นตอนในการทำข้าวไร่ข้าวคือ ในช่วงเดือนมกราคม เป็นช่วงตากเมล็ดพันธุ์ข้าว และเมล็ดพันธุ์ต่างๆ ในเดือนกุมภาพันธ์ – เดือนมีนาคม เป็นช่วงถางไร่ และเตรียมพื้นที่ ในเดือนเมษายน เป็นช่วงทำแนวกันไฟ เผาไร่ เตรียมพื้นที่ สร้างกระท่อม และล้อมรั้ว ในเดือนพฤษภาคม – เดือนมิถุนายน เป็นช่วงของการปลูกข้าวโพดคอก และปลูกเมล็ดพันธุ์ข้าว ในเดือนกรกฎาคม – เดือนกันยายน เป็นช่วงที่ดายหญ้าไร่ในรอบแรก แล้วมีการเลี้ยงผีไร่ และการดายหญ้าไร่รอบที่สอง ในเดือนตุลาคม – เดือนพฤศจิกายน เป็นช่วงเกี่ยวเกี่ยว ตีข้าว ทำพิธีเรียกขวัญนก มัดมือในไร่ ขนข้าวใส่ยุ้งข้าว และเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าว

3) ไร่ข้าวโพด เป็นระบบการผลิตใหม่ที่เข้ามาในหมู่บ้าน เมื่อ พ.ศ. 2527 พื้นที่การเกษตรที่เคยเป็นไร่หมุนเวียน ได้เปลี่ยนเป็นไร่ข้าวโพดบางส่วน ทุกครัวเรือนทำไร่ข้าวโพด ซึ่งเป็นข้าวโพดที่ใช้เลี้ยงสัตว์ คนที่ไม่มีทุนในการผลิตนายทุนจะเป็นคนออกค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย และสารเคมีที่ใช้กำจัดหญ้าให้ พอเก็บเกี่ยวผลผลิตจึงหักค่าใช้จ่ายคืนนายทุน ชาวบ้านจะเสียเปรียบพ่อค้าคนกลางเพราะไม่สามารถต่อรองราคาผลผลิตได้ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดหนี้สินในครัวเรือนซึ่งเป็นปัญหาที่ชุมชนเห็นว่าควรได้รับการแก้ไข

4) เลี้ยงสัตว์ ชาวบ้านจะมีการเลี้ยงสัตว์โดยมีวัตถุประสงค์ เลี้ยงเพื่อขาย บริโภค และเลี้ยงเพื่อประกอบพิธีกรรม สัตว์ที่เลี้ยงเช่น วัว ควาย หมู และไก่ จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโส มีการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงมานานแล้ว พร้อมๆกับการทำไร่หมุนเวียน

5) การหาของป่า ป่าเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชน ทุกครัวเรือนได้ใช้ประโยชน์จากป่าในการบริโภคเป็นส่วนใหญ่ จะมีขายบ้างเล็กน้อยเท่านั้น เช่น หน่อไม้หูก หน่อไม้ซาง หน่อไม้ไร่ และผักกูด ของป่าที่ใช้บริโภคในชีวิตประจำวัน เช่น ผัก หน่อไม้ เห็ด เป็นต้น การใช้ประโยชน์จากป่าหากเป็นไม้สร้างบ้านจะต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการ ป่าชุมชนของหมู่บ้านก่อน เพื่อเป็นการควบคุมการใช้และหาของป่าอย่างไม่มีขอบเขต

6) สวนผสมผสาน เป็นสวนที่มีการปลูกพืชหลาย ๆ ชนิดในสวนเดียวกัน ที่บ้านห้วยหินลาดนอกพืชที่นิยมปลูกเป็นไม้ยืนต้น เช่น มะม่วง ลำไย ลิ้นจี่ กัลยัม มะขามป้อม เต่าร้าง มะขาม ส้มโอ เป็นต้น ต้นกล้าได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาพื้นที่สูงดอยเวียงผา มีมะม่วง ลำไย ลิ้นจี่ และมีการนำพันธุ์ไม้อื่น ๆ เข้ามาปลูกด้วยตนเองเรื่อย ๆ

7) สวนชาและสวนกาแฟ สวนชามีมาแต่ดั้งเดิมเป็นสวนชาที่ขึ้นผสมผสานในป่า สวนกาแฟ เริ่มเข้ามาเมื่อโครงการพัฒนาพื้นที่สูงดอยเวียงผา เข้ามาสนับสนุน มีเพียง 2 - 3 ครอบครัวนั้นที่มีสวนชา สวนกาแฟจะมีทุกครอบครัว ปัจจุบันชุมชนตั้งกลุ่มปลูกและแปรรูปกาแฟทำให้มีรายได้เสริม และเป็นพืชทางเลือกที่จะปลูกแทนข้าวโพด

8) หัตถกรรม จะมีการทอผ้า และจักสานไม้ไผ่เพื่อไว้ใช้ประโยชน์ในครัวเรือนและจำหน่ายบ้างบางส่วน เมื่อมีคนมาศึกษาดูงานหรือไปร่วมงานของอำเภอ

9) รับจ้าง ชาวบ้านจะรับจ้างทำงานทั่วไปก็ต่อเมื่อว่างเว้นจากแบบแผนการผลิตในชุมชน เช่น รับจ้างสร้างบ้าน ปลูกข้าว เป็นต้น แต่ปัจจุบันมีคนรุ่นใหม่หลายคนของชุมชนได้ออกไปรับจ้างถาวรแล้ว งานที่ไปทำ เช่น งานก่อสร้าง งานช่างซ่อมรถ เป็นต้น

ตารางที่ 3 แสดงปฏิทินฤดูกาลการผลิต และการขายพืชเศรษฐกิจและสินค้าอื่น ๆ ของชุมชน

เดือน	การผลิต	การขาย
มกราคม	ต่อกิ่ง ทาบกิ่ง เสียบกิ่ง (ลิ้นจี่ ลำไย ส้มโอ มะม่วง)	ข้าว ข้าวโพด ถั่วฝักยาว กาแฟ หนุ่ ไก่ วัว ควาย ขี้น้ำขี้ควาย ผักกูด
กุมภาพันธ์	ถางไร่ เตรียมพื้นที่	ข้าว ถั่วฝักยาว กาแฟ หนุ่ ไก่ วัวควาย ขี้น้ำ ขี้ควาย ผักกูด
มีนาคม	ถางไร่ เตรียมพื้นที่เผาเตรียมเพาะปลูก	ข้าว ถั่วฝักยาว กาแฟ หนุ่ ไก่ วัว ควาย น้ำผึ้ง ขี้น้ำขี้ควาย ผักกูด
เมษายน	เตรียมพื้นที่เผาเตรียมเพาะปลูกปลูกถั่วฝักยาว ปลูกไผ่หูก	ข้าว ถั่วฝักยาว กาแฟ หนุ่ ไก่ วัว ควาย น้ำผึ้ง ขา ผักกูด
พฤษภาคม	ปลูกถั่วฝักยาว ปลูกไผ่หูก ปลูกข้าวโพด ปลูกข้าว ไร่ ปลูกเผือก ปลูกมัน ปลูกพริก ปลูกฟักทอง ปลูกถั่วฝักยาว ปลูกฟักเขียว ปลูกแตงกวา ปลูกกาแฟ	ข้าว ถั่วฝักยาว กาแฟ หนุ่ ไก่ วัว ควาย น้ำผึ้ง ขา เห็ด ผักกูด
มิถุนายน	ปลูกไผ่หูก ปลูกข้าวโพด ปลูกข้าวไร่ ปลูก เผือก ปลูกมัน ปลูกพริก ปลูกฟักทอง ปลูก ถั่วฝักยาว ปลูกฟักเขียว ปลูกแตงกวา ปลูก กาแฟหวานกล่ำ	ข้าว ถั่วฝักยาว กาแฟ หนุ่ ไก่ วัว ควาย น้ำผึ้ง ขา เห็ด ผักกูด
กรกฎาคม	ปลูกข้าวนา ปลูกกาแฟ	ข้าว ถั่วฝักยาว กาแฟ หนุ่ ไก่ วัว ควาย น้ำผึ้ง ขา เห็ด
สิงหาคม	ทำพิธีกรรมในไร่นา และมัดมือ	ข้าว ถั่วฝักยาว กาแฟ หนุ่ ไก่ วัว ควาย น้ำผึ้ง ขา เห็ด หน่อไม้

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงปฏิทินฤดูกาลการผลิต และการขายพืชเศรษฐกิจและสินค้าอื่น ๆ ของชุมชน

เดือน	การผลิต	การขาย
กันยายน	เก็บข้าวโพด ถางไร่ชากาแฟ	ข้าว กล้วย กาแฟ หมู ไก่ วัว ควาย ชา หน่อไม้ ข้าวโพด
ตุลาคม	เก็บข้าวโพด เก็บข้าว	ข้าว กล้วย กาแฟ หมู ไก่ วัว ควาย ชา หน่อไม้ ข้าวโพด
พฤศจิกายน	เก็บข้าวโพด เก็บข้าว ตีข้าว	ข้าว กล้วย กาแฟ หมู ไก่ วัว ควายชา หน่อไม้ ข้าวโพด
ธันวาคม	ขนข้าวใส่ยุ้งฉาง	ข้าว กล้วย กาแฟ หมู ไก่ วัว ควาย ชา หน่อไม้ ข้าวโพด ผักกูด

ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ

ชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกแต่เดิมนั้นคนในชุมชนซึ่งเป็นชาวปกากะญอ จะนับถือความเชื่อดั้งเดิมตามบรรพบุรุษตนเอง แต่ต่อมาเมื่อมีศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ เข้ามาเผยแพร่เมื่อปี พ.ศ.2518 ทำให้คนในชุมชนหลายครอบครัวได้เปลี่ยนการนับถือจากความเชื่อดั้งเดิมเป็นศาสนาคริสต์ เพราะการทำพิธีกรรมแบบดั้งเดิมมีความยุ่งยากหลายขั้นตอน บางคนเจ็บป่วยแบบไม่รู้สาเหตุ จะต้องทำพิธีแก้ แต่เมื่อทำไปแล้วก็ยังไม่หายป่วย จึงทำให้สับสนเปลี่ยนแปลงในการหาเครื่องประกอบพิธีกรรม ทำให้ปัจจุบันมีคนนับถือศาสนาคริสต์จำนวน 15 ครอบครัว ซึ่งมากกว่าคนที่นับถือศาสนาพุทธและดั้งเดิมที่มีเพียง 12 ครอบครัว เท่านั้น โดยมีรายละเอียดแต่ละพิธีกรรมดังนี้

-ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อแบบดั้งเดิม

1) ต๋ามาแค (การเลี้ยงผีเรือน) หมายถึง การเลี้ยงผีบรรพบุรุษที่คอยปกป้องดูแลรักษาเรา ในการทำพิธีนั้นทุกคนในครอบครัวจะต้องอยู่กันพร้อมหน้า จะขาดคนใดคนหนึ่งไปนั้นไม่ได้ ปัจจุบันนี้ชาวบ้านยังมี

การปฏิบัติพิธีกรรมอยู่ 12 ครอบครัว จะต้องทำพิธีกรรมในบ้านเท่านั้น ผู้ที่ไม่ปฏิบัติหรือเปลี่ยนแปลงพิธีกรรม(ต่อมาแคว) มีอยู่ 15 ครอบครัวที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์แล้ว

2) ต่ำหรี หมายถึง การมัดไล่สิ่งชั่วร้ายที่ติดตัว ยังคงมีการปฏิบัติอยู่ ส่วนใหญ่จะทำพิธีนอกบ้าน

3) ต่ำเซอ หมายถึง การส่งผีตายโหงเมื่อไม่สบาย การส่งต่ำเซอ หรือการส่งสะตวงนั้นจะทำเพื่อช่วยลดอาการเจ็บป่วย หลังจากที่ได้ไปดูเมื่อ ปัจจุบันยังคงมีการปฏิบัติอยู่ สถานที่ที่ขึ้นอยู่การไปถามเมื่อกับ ผู้รู้ เครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ คือยาสูบ หมาก เปลือกไข่ ข้าวดำ ข้าวแดง ถ่าน พริก เกลือ รูปคนที่ทำจากกานกล้วย ตุงแดง และตุงขาว บางครั้งเครื่องเซ่นไหว้ขึ้นอยู่กับการถามเมื่อเช่นกัน ทำในระยะเวลาไหนก็ได้เมื่อมีอาการป่วย

4) ต่ำเคล๊ะลอ หมายถึง การทำทานให้ผีที่มาขอส่วนบุญ ถ้าเกิดบาดเจ็บจากอุบัติเหตุหรือจากอะไรก็ตามเราจะไปต่ำเคล๊ะลอเพื่อให้หายไวกว พิธีนี้ทำนอกบ้านหรือที่ที่เกิดเหตุ ใช้เครื่องเซ่นไหว้เหมือน การส่งต่ำเซอ แต่มีไม้งามเพิ่มมา 1 คู่แล้วใช้ผ้าดำพันงามไม้

5) ต่ำหลือ การทำพิธีกรรมนี้ยังมีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ ส่วนการทำพิธีนั้นก็แล้วแต่ ต่ำหลือแต่ละอย่าง การทำต่ำหลือนั้นมีหลายชนิดด้วยกันดังนี้

5.1.ต่ำหลือในไร่ในนา หมายถึง การเลี้ยงผีเจ้าป่าเจ้าเขา ให้ช่วยดูแลปกป้องพืชผลในไร่ หนุมเวียนและในนา จะมีประมาณเดือนสิงหาคมหรือข้าวโตประมาณเก็บเกี่ยว จากนั้นจะมีการเรียก ขวัญข้าวในช่วงเก็บเกี่ยวข้าว หลังจากนั้นก็จะมีการเลี้ยงผีไร่ ส่งขวัญนกข้าว (ไก่ป้า) และกล่าว ขอบคุณดิน น้ำ ไฟ

5.2.ต่ำหลือที่ หมายถึง การเลี้ยงและขอขมาผีน้ำที่เราได้ไปลบหลู่หรือไปทำให้เขาโกรธแค้น โดยที่เราไม่ได้ตั้งใจ ปัจจุบันยังมีการปฏิบัติอยู่ การทำพิธีนี้จะต้องทำนอกบ้านและกลับมาเรียกขวัญในบ้าน มัดมืออีกทีหนึ่ง การประกอบพิธีจะใช้ไก่ 1 คู่ เหล้า 1 ขวด และฝ้ายเพื่อมัดมือ พิธีกรรมนี้ต้องไป 3 คนเท่านั้น

5.3.ต่ำหลือเหม หมายถึง การเลี้ยงผีไฟที่อยู่ในไร่ เพื่อขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ต้องเผาไร่ เพื่อไม่ให้เกิดภัยต่อธรรมชาติ (ไฟไหม้ลามป่า) จะต้องมีการเลี้ยงผีไฟในไร่ หรือ ต่ำหลือเหม ยังมีการปฏิบัติ เมื่อมีการทำไร่หนุมเวียน ซึ่งเป็นพิธีที่ต้องเลี้ยง เพราะหากไม่เลี้ยงจะทำให้เจ้าของไร่นั้นร้อนใจหรือไม่สบายใจในการทำงาน และการดำเนินชีวิตจะเกิดความวุ่นวายได้ ประกอบพิธีด้วยไก่ 1 ตัว

6) ต่ำเผาะเปื้อ เป็นกรช่วยเหลือการป่วยเป็นหวัด ที่ไม่สามารถรักษาด้วยยาหายขาดได้ จึงต้องมีการใช้ ต่ำเผาะเปื้อแทน วิธีการประกอบด้วยไม้ไผ่แห้ง 7 กระบอก มัดด้วยด้ายสีแดงวางตั้งไว้ แล้วคนนำทำพิธีกรรมจะอธิษฐานว่า ขอให้อาการป่วย อาการเป็นหวัด ออกจากคนไข้ให้ไปอยู่ในกระบอกไม้ไผ่ เสร็จแล้วให้ลูกถ่มน้ำลายใส่ แล้วเอากะบอกไม้ไผ่ไปไว้ทางทิศตะวันตกของบ้าน

7) ต่ำเก๊าะเกอลา การเรียกขวัญ ทำเพื่อเรียกขวัญที่หนีไปจากตัวซึ่งเกิดจากการตกใจหรือไม่สบาย ให้กลับมาอยู่กับตัว ซึ่งเมื่อขวัญกลับมาแล้วก็จะทำให้อาการไม่สบายเหล่านั้นหายไป และคนป่วยจะกลับมาเป็นปกติ การทำพิธีจะใช้ไก่ 1 คู่ เหล้า 1 ขวด และผู้เรียกขวัญ 1 คน พิธีมีไก่ 1 คู่ เหล้า 1 ขวด และเส้นฝ้าย ปัจจุบันยังมีการสืบทอดและปฏิบัติอยู่ การทำพิธีกรรมนี้จะต้องทำในบ้านเท่านั้น

8) ต่ำแก่วีพื้อ หมายถึง การสืบชะตาให้กับคนที่มีอาการนอนไม่หลับ ใจไม่อยู่กับเนื้อกับตัว เพื่อเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว การทำพิธีจะประกอบด้วยหมู 1 ตัว เหล้า 1 ขวด เส้นฝ้าย และต้องมีคนไปเรียกขวัญ 2 คน ผู้หญิง 2 คน และชาย 1 คน ปัจจุบันยังมีการสืบทอดและปฏิบัติอยู่ การทำพิธีกรรมนี้จะทำในบริเวณหมู่บ้าน

9) ต่ำพิะล่อ หมายถึง การรักษาคนป่วยที่มีอาการปวดตา มองไม่ค่อยชัด หรือตามัว พิธีกรรมนี้ไม่ค่อยมีการใช้เพราะอาการเหล่านี้ไม่ค่อยมี

10) ต่ำเตอหม้อ หมายถึง การแก้ปัญหาเมื่อพืชในไร่หรือในนาเติบโตไม่ดี เช่น ข้าวเป็นโรคหรือข้าวลีบหรือไร่ที่มีสัตว์มารบกวนเยอะ จะต้องใช้ ต่ำเตอหม้อ ดูแลแก้ไข การทำพิธีจะต้องใช้ไก่ 1 ตัว ต้องไปทำในไร่หรือในนาปัจจุบันยังมีการปฏิบัติอยู่ทุกปีที่มีการทำนาทำไร่

11) ต่ำทู่ตี หมายถึง การเลี้ยงผีน้ำกรณคนที่ไปรบกวนโดยไม่รู้ตัวหรือไม่ได้ตั้งใจ อาจทำให้ผีน้ำโกรธหรือบาดเจ็บ จะต้องหา ต่ำทู่ตี ไปแก้ถึงจะหายได้ ต้องใช้เกลือ เปลือกไข่ และแป้งข้าวผสมกัน ปัจจุบันยังมีการปฏิบัติอยู่ถ้ามีความจำเป็น

12) กั๊จจ๊อ หมายถึง การมัดมือให้กับคนที่มีอาการอ่อนเพลีย อารมณ์หงุดหงิดโดยที่ไม่รู้สาเหตุ โดยส่วนใหญ่จะมัดมือให้กับคนที่มีอายุ 20 ปี ขึ้นไป องค์ประกอบในการทำพิธี ไก่ตัวผู้ 1 ตัว และเส้นฝ้ายมัดมือ ปัจจุบันยังคงปฏิบัติอยู่

13) กั๊วะจ๊อ หมายถึง การมัดมือให้กับคนที่ทำมาค้าขายไม่ขึ้น มีปัญหาในการดำเนินชีวิต เช่นมือเป็นแผลหรืออื่น ๆ การประกอบพิธีจะใช้ไก่ตัวผู้ 1 ตัว เครื่องเซ่นไหว้ต่างๆ (หมาก/พริก/เกลือ/

ข้าว) การปฏิบัติผู้ป่วยต้องจับไก่ไว้แล้วทำพิธีระลอ (มัดสิ่งไม่ดีออกจากคนที่ป่วย) จากนั้นอธิฐานไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปเมื่อทำระลอเสร็จจึงนำไปฆ่าแล้วต้มไก่ เมื่อต้มไก่เสร็จต้องจะถ่ออธิฐานสิ่งดีให้กลับมาแล้วมัดมือทำพิธีในบ้านเท่านั้น

14) ต่าบ๊ะ หมายถึง การแก้ไขอาการเจ็บไข้ได้ป่วย เนื่องจากถูกภัย เช่น ฝนไม่มีที่อยู่ที่กินหรือผีตายโหงมาขอส่วนบุญ เมื่อมีคนอาการอย่างนี้เราต้องมีการแก้ไขด้วยการต่าบ๊ะ ผู้ที่ทำพิธีได้ต้องเป็นผู้ที่มีคาถาอาคม การทำพิธีจะต้องทำนอกชุมชนที่ไม่มีคนเดินไปมา

15) ต่าเกล้อล่อ หมายถึง การแก้ไขอาการของคนที่มีอาการตกใจหรือผวา กลัว วิดกกังวลในการทำพิธีจะใช้หมาก พริก เกลือ และข้าวใส่ในกระดัง สะกิดกับผู้ป่วยจากนั้นอธิฐาน แล้วคว่ำกระดังลงบนไผ่ ปัจจุบันมีการปฏิบัติเมื่อมีคนในชุมชนมีอาการเช่นนี้

16) ต่าคะแก๊ะ หมายถึง การแก้ไขพิธีกรรมในไร่หรือในนาที่ทำไปแล้วเกิดความผิดพลาด ในการทำพิธีจะใช้ไก่ 1 ตัว และ ไผ่ 1 ฟอง ปัจจุบันยังคงปฏิบัติอยู่

17) ต่ามาเก หมายถึง การแก้ไขข้อผิดพลาดเมื่อมีคนทำผิดผีหรือการผิดประเพณีในเรื่อง ชู้สาว หรือการมีท้องก่อนแต่ง ของคนบางคนในชุมชน เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ ญีโฮหรือผู้เฒ่าผู้แก่จะไปพูดคุยกับผู้ที่ทำผิด แล้วให้ผู้ที่ทำความผิดนั้นรับผิดชอบด้วยการเลี้ยงผีห้วย โดยใช้หมู 1 ตัว ต้องเป็นหมูที่ยังใช้สืบพันธุ์ได้ และเหล้า 1 ไห ต้องเป็นเหล้าที่ต้มเองของฝ่ายผู้หญิง พิธีนี้จะต้องทำที่ลำห้วยใต้ต้นไม้สำหรับไม้ต้นนี้ห้ามผู้ใดตัดเด็ดขาด กรณีที่ผู้ผิดผีฝ่ายนั้นอาจจะทำให้คนในครอบครัวหรือญีโฮเจ็บป่วยได้

18) กี่จี่ หมายถึง ประเพณีการมัดมือปีใหม่ และการมัดมือกลางปี จะทำในช่วงเดือนกุมภาพันธ์(มัดมือปีใหม่) และเดือนกรกฎาคม(มัดมือกลางปี) ถือว่าเป็นพิธีเฉลิมฉลองของปกากะญอ มีการร้องบทธา การรินเหล้าให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย พิธีกรรมนี้สำคัญมากยังคงมีการปฏิบัติอยู่ทุกปี

19) ถ่อป่ก่า หมายถึง ประเพณีการแต่งงาน ซึ่งใช้ระยะเวลาการจัดงานแต่งงานทั้งหมด 3 วัน คือ วันแรกวันต้อนรับเจ้าบ่าว วันที่ 2 วันชอวอเกอเนอเป็นวันมอบสินสอด คือ เสียม เกลือ ผ้าชิ้นเซซุ(เสื้อดำ) กำไล สร้อยลูกปัด เคอเพอกิ(ผ้าโพกหัว) เป็นต้น ปกาเกอญอจะทำพิธีแต่งงานในระยะ 3 เดือน คือ เดือน 4 (เดือนมกราคม) เดือน 6(เดือนมีนาคม) และเดือน 8(เดือนพฤษภาคม) เพราะ 3

เดือนนี้ถือว่าเป็นเดือนที่ดี ถ้าผู้ชายต่างบ้านมาแต่งงานกับผู้หญิงในบ้าน ผู้ชายในบ้านไม่สามารถแต่งงานนอกหมู่บ้านได้ในระยะเวลา 1 ปี(ยกเว้นแต่งงานกับผู้หญิงในบ้าน)

20) ต่าจว หมายถึง ประเพณีงานศพ มักจะจัดงาน 1 คืน หรือ 3 คืน เท่านั้น ในงานศพจะมีการแห่นม้อ คือการที่ทางไปสุวรรค์ให้กับคนตาย โดยผู้เฒ่าผู้แก่เป็นคนบอกกล่าว และให้ผู้ชายโสด 3 คนเป็นคนชี้ทาง โดยให้เทียนไขเป็นเครื่องมือในการชี้ทาง เสร็จจากนั้นก็เป็นการอธิษฐานทั้งคืน สลับกันระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง (เฉพาะผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงาน) การแต่งกายผู้ชายจะใส่เชกวอ (เสื้อแดง) ผู้หญิงใส่เซวา (เสื้อขาว) หมวกผ้าไหมแดงและโพกหัวด้วยผ้าเคอเพอเกิ

-ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อในกลุ่มที่นับถือศาสนาคริสต์ (นิกายโปรเตสแตนท์)

- กิจกรรมใหญ่
1. วันคริสต์มาส จะมีในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี
 2. วันอีสเตอร์ จะไปนมัสการที่ป่าช้า ช่วงเดือนเมษายนของทุกปี
 3. วันประชุมใหญ่ของคริสตจักรภาคที่ 10 หมุนเวียนจัดทุกหมู่บ้าน 1 ปีมี 1 ครั้ง
 4. วันขอบคุณพระเจ้า กินข้าวใหม่ ช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี
 5. วันต้อนรับวันปีใหม่ 31 ธันวาคมของทุกปี

- กิจกรรมย่อย
1. ไปนมัสการพระเจ้าที่โบสถ์ ทุกวันอาทิตย์ เวลา เช้า – เที่ยง – เย็น
 2. ในหนึ่งอาทิตย์ มีการนมัสการพระเจ้าอยู่ 2 คืน คืนวันพุธ กับวันเสาร์
 3. ในกรณีวันเกิดของสมาชิกในครอบครัว จะมีการขอบคุณพระเจ้า
 4. กรณีสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วย จะมีการอธิษฐานขอทรงนามจากพระเจ้า เพื่อคนเจ็บป่วยจะได้มีกำลังจากพระเจ้า

ทรัพยากรและการจัดการ

บ้านห้วยหินลาดนอก อยู่สูงประมาณ 700 เมตร กว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง มีป่า 2 ประเภท คือ ป่าเบญจพรรณ และป่าดิบแล้ง ไม้ที่พบ เช่น ไม้เต็งรัง ไม้เหียง ไม้ระโศ ไม้ซาง ไม้ไร่ ไม้หูก และ ไม้บง มีดอยที่สำคัญ เช่น โด่เค้จ๊ะ ลาก่าจ๊ะ เป็นดอยที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ในการหาของป่า และเลี้ยงสัตว์

ลำห้วยที่มีความสำคัญ เช่น ห้วยแม่ฉางข้าว ห้วยหินลาด ห้วยต้นตุ่ม และห้วยหูก เป็นลำห้วยหลักที่ใช้ในการเกษตร ซึ่งห้วยแม่ฉางข้าวและห้วยหินลาดเป็นลำห้วยหลักที่ใช้ในการทำนาของคนในชุมชน ส่วนลำห้วยที่ใช้อุปโภคบริโภคจะให้น้ำจากลำห้วยน้อย และลำห้วยปู่พาปู่โก๊ะชาวบ้านเล่าว่าเมื่อก่อนมีคนพื้นราบซื้อปู่พาได้มาล่าหมีป่าบริเวณบ้านห้วยหินลาดนอกและได้ถูกหมีป่ากัดตาย ชาวบ้านจึงได้เรียกชื่อห้วยดังกล่าวว่า ปู่พาโก๊ะให้น้ำจากลำห้วยที่ไหลผ่านบ้านห้วยหินลาดนอกสามารถใช้ประโยชน์ตลอดปี โดยที่น้ำจะไม่แห้งและบริเวณป่าต้นน้ำ คนในชุมชนจะไม่เข้าใช้ประโยชน์ใดๆ เลย ส่วนสภาพของดินจะเป็นดินแดงและดินร่วนเหมาะสำหรับทำการเกษตรประเภทเพาะปลูก

ทรัพยากรในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกนั้นว่ายังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก นั้นเป็นเพราะคนในชุมชนยังคงมีความเชื่อดั้งเดิมในการไม่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ความเชื่อหรือว่าพื้นที่ต้องห้าม นอกจากนั้นชุมชนยังพัฒนากระบวนการบริหารจัดการดูแลอย่างเข้มแข็งอีกด้วย ทำให้ชุมชนยังสามารถพึ่งพาอาหารจากธรรมชาติเป็นหลักในการดำรงชีวิตประจำวันมากกว่าการซื้ออาหารจากภายนอก

ตารางที่ 4 แสดงปฏิทินฤดูกาลพืชผักและสัตว์ต่างๆ ที่เป็นอาหาร ในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

เดือน	พืชผัก	สัตว์ต่างๆ
มกราคม	ผักกูด มะเขือพวง ผักอีฮวก ใบบัวบก หวาย	หนูแดง หนูนา หนูหวาย ตัวงมะกอก ปู กุ้ง ปลาขาว ปลาชิว ปลาข้างลาย ปลา ปู ปลาตุก ปลากั้ง
กุมภาพันธ์	ผักกูด มะเขือพวง ผักอีฮวก ใบบัวบก หวาย ผักหนาม ผักจัน เห็ดลม เห็ดขาว เห็ดสวิง	หนูแดง หนูนา หนูหวาย ตัวงมะกอก ปู กุ้ง ปลาขาว ปลาชิว ปลาข้างลาย ปลา ปู ปลาตุก ปลากั้ง
มีนาคม	ผักกูด มะเขือพวง ผักอีฮวก ใบบัวบก หวาย ผักหนาม ผักจัน เห็ดลม เห็ดขาว เห็ดสวิง ผักเอือก มะระขี้นก	หนูแดง หนูนา ปู กุ้ง ปลาขาว ปลาชิว ปลาข้างลาย ปลาปู ปลากั้ง
เมษายน	ผักกูด มะเขือพวง ผักอีฮวก ใบบัวบก หวาย ผักหนาม ผักจัน เห็ดลม เห็ดขาว เห็ดสวิง ผักเอือก มะระขี้นก ชะอม ผักชีฝรั่ง เห็ดหนู มะเขือแจ้	ปู กุ้ง ปลาขาว ปลาชิว ปลาข้างลาย ปลาปู ปลาตุก ปลากั้ง มดแดง มดฮี ผึ้งโพรง ผึ้งหลวง ผึ้งชาญณรงค์ ผึ้งมิม ปลาไหล
พฤษภาคม	ผักกูด มะเขือพวง ผักอีฮวก ใบบัวบก หวาย ผักหนาม ผักจัน เห็ดลม เห็ดขาว เห็ดสวิง มะระขี้นก ชะอม ผักชีฝรั่ง เห็ดแดง เห็ดหล่ม เห็ดห้า เห็ดไข่ห่าน เห็ดเผาะ เห็ดหนู มะเขือแจ้ มะม่วงป่า	ปู กุ้ง ปลาขาว ปลาชิว ปลาข้างลาย ปลาปู ปลาตุก ปลากั้ง มดแดง มดฮี ผึ้งโพรง ผึ้งหลวง ผึ้งชาญณรงค์ ผึ้งมิม ปลาไหล อึ่งอ่าง เขียดตาปาด เขียดนา เขียดปู กบ แมงมัน
มิถุนายน	ผักกูด มะเขือพวง ผักอีฮวก ใบบัวบก หวาย ผักหนาม ผักจัน มะระขี้นก ชะอม ผักชีฝรั่ง เห็ดแดง เห็ดหล่ม เห็ดห้า เห็ดไข่ห่าน เห็ดเผาะ เห็ดหนู หน่อไม้ขาว หน่อไม้บง มะเขือแจ้	ปู กุ้ง ปลาขาว ปลาชิว ปลาข้างลาย ปลาปู ปลาตุก ปลากั้ง ปลาไหล แมงจระ อึ่งอ่าง เขียดตาปาด เขียดนา เขียดปู กบ หอยขม ตัวงไม้ไผ่
กรกฎาคม	หวาย ผักจัน มะระขี้นก ผักชีฝรั่ง เห็ดแดง เห็ดหล่ม เห็ดไข่ห่าน เห็ดหนู หน่อไม้ขาว หน่อไม้บง หน่อไม้ไร่ หน่อไม้ตง หน่อไม้หก ไม้ข้าวหลาม มะเขือเปราะ มะเขือขม ผักกาด หอว หอวเซ ข้าวสาลี	ปู กุ้ง ปลาขาว ปลาชิว ปลาข้างลาย ปลาปู ปลาตุก ปลากั้ง ปลาไหล แมงจระ กบ หอยขม ตัวงไม้ไผ่ หนอนไม้ไผ่ ตัวงกว้าง แมงอีฝน

ตารางที่ 4 (ต่อ) แสดงปฏิทินฤดูกาลพืชผักและสัตว์ต่างๆ ที่เป็นอาหารในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

เดือน	พืชผัก	สัตว์ต่างๆ
สิงหาคม	หว่าย มะระขึ้นก ผักชีฝรั่ง เห็ดแดง เห็ดหล่ม เห็ดไข่ ห่าน เห็ดหนูหนุ หน่อไม้ขาว หน่อไม้บง หน่อไม้ไร่ หน่อไม้ตง หน่อไม้หก ไม้ข้าวหลาม มะเขือเปราะ มะเขือขม ผักกาด หอวอ หอวอเซฟักทอง พริกชี้ฟ้า พริกหนุ่ม บวบเหลี่ยม บวบงู บวบชิปอเดข้าวสาลี	ปู กุ้ง ปลาขาว ปลาชิว ปลาข้างลาย ปลาบู่ ปลาดุก ปลากั้ง ปลาไหล แมง จระ กบ หอยขม ตัวงูไม้ไผ่ หนอนไม้ไผ่ ด้วงกว้าง
กันยายน	หว่าย มะระขึ้นก ผักชีฝรั่ง เห็ดแดง เห็ดหล่ม เห็ดไข่ ห่าน เห็ดหนูหนุ หน่อไม้ไร่ หน่อไม้ตง หน่อไม้หก มะเขือเปราะ มะเขือขม ผักกาด หอวอ หอวอเซ ฟักทอง พริกชี้ฟ้า พริกหนุ่ม บวบเหลี่ยม บวบงู บวบชิ ปอเด	ปู กุ้ง ปลาขาว ปลาชิว ปลาข้างลาย ปลาบู่ ปลาดุก ปลากั้ง กบ หอยขม ตัวงูไม้ไผ่ หนอนไม้ไผ่ ด้วงกว้าง จิ้งหรีด
ตุลาคม	หว่าย มะระขึ้นก ผักชีฝรั่ง มะเขือเปราะ มะเขือขม หอวอ หอวอเซฟักทอง พริกชี้ฟ้า พริกหนุ่ม บวบ เหลี่ยม บวบงู บวบชิปอเด เผือก มัน ถั่วไร่ ถั่วลันเตา ถั่ว มะแปบ	ปู กุ้ง ปลาขาว ปลาชิว ปลาข้างลาย ปลาบู่ ปลาดุก ปลากั้ง หนอนไม้ไผ่
พฤศจิกายน	หว่าย มะระขึ้นก ผักชีฝรั่ง มะเขือเปราะ มะเขือขม หอวอ หอวอเซฟักทอง พริกชี้ฟ้า พริกหนุ่ม บวบ เหลี่ยม บวบงู บวบชิปอเด เผือก มัน ถั่วไร่ ถั่วลันเตา ถั่ว มะแปบ ฟักเขียว	ปู กุ้ง ปลาขาว ปลาชิว ปลาข้างลาย ปลาบู่ ปลาดุก ปลากั้ง หนอนไม้ไผ่ หนูแดง หนูนา หนูหวาย
ธันวาคม	หว่าย มะระขึ้นก ผักชีฝรั่ง มะเขือเปราะ มะเขือขม หอวอ หอวอเซฟักทอง พริกชี้ฟ้า พริกหนุ่ม เผือก มัน ถั่วไร่ ถั่วลันเตา ถั่วมะแปบ ฟักเขียว	ปู กุ้ง ปลาขาว ปลาชิว ปลาข้างลาย ปลาบู่ ปลาดุก ปลากั้ง หนอนไม้ไผ่ หนูแดง หนูนา หนูหวาย

ในด้านการจัดการทรัพยากรของชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก ในอดีตนั้นชุมชนยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน อาศัยภูมิปัญญาและความเชื่อของคนในชุมชนที่สั่งสม เลือกรสกร กลั่นกรองมาหลายชั่วอายุคน จนกลายเป็น

จารีต พิธีกรรม ความเชื่อ ซึ่งมีนัยความสำคัญของการจัดการระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่า ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและวิถีชีวิต เช่น ป่าเดบอ (ป่าที่นำสะดือเด็กแรกเกิดนำมาผูกติดกับต้นไม้) จะไม่มีการตัดไม้ เช่น ไม้ที่มีง่ามสองทาง ไม้ที่ขึ้นบนจอมปลวก ไม้ที่มีเถาวัลย์พันรอบต้น ไม้ประเภทต้นโพธิ์ ต้นไทร มาสร้างบ้าน และบริเวณที่ไม่ไปตัด เช่น ป่าที่เป็นต้นน้ำ ป่าช้า เป็นต้น บริเวณที่กล่าวมานี้ คนในชุมชนจะไม่นำไม้มาใช้หรือเข้าไปทำประโยชน์ใดใด เพราะเชื่อว่าเป็นไม้ที่ไม่เป็นมงคลหากนำมาทำที่อยู่อาศัย จะทำให้คนที่อาศัยอยู่เจ็บป่วย มีความยากลำบากในการใช้ชีวิต และเป็นการแสดงถึงความไม่เคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วย

ในปี พ.ศ. 2529 เมื่อบริษัทเชียงรายทำไม้ จำกัด ได้รับสัมปทานการทำไม้ในพื้นที่ป่าดอยขุนแจ สำนักงานป่าไม้เขตเชียงรายได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาสำรวจและตีตราไม้เพื่อที่จะทำการโค่นต่อไป ขณะนั้นชาวบ้านไม่มีสิทธิและอำนาจในการต่อรอง ไม้ขนาดใหญ่และกลางในป่าจึงถูกตัดโค่นแทบทั้งหมด นอกจากนั้นบริษัทยังได้ใช้รถแทรกเตอร์มาปรับพื้นที่ตามภูเขาเพื่อใช้เป็นเส้นทางสำหรับทางลำเลียงไม้อีกด้วย จากการตัดถนนผ่านกลางป่าเพื่อทำเส้นทางลำเลียงไม้ ทำให้สัตว์ป่าไม่มีที่อยู่และถูกล่าตายเป็นจำนวนมาก

จากนโยบายการประกาศอุทยานทับพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน การไล่คนออกจากป่าชาวบ้านจึงมีความจำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการทรัพยากรขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2539 ชุมชนจึงได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรรมภาคเหนือ (คกน.) เพื่อเรียกร้องสิทธิคนอยู่กับป่า ชาวบ้านจึงร่วมมือกันอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการทำแนวเขตควบคุมป้องกันไฟป่า กำหนดเขตป่าอนุรักษ์ของชุมชน ตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้าน พร้อมทั้งร่วมกันตั้งกฎระเบียบในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ตลอดไปอย่างยั่งยืน

กฎระเบียบข้อบังคับชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก เป็นกฎระเบียบข้อบังคับที่ใช้ร่วมกันทั้งหมด 7 ซึ่งประกอบไปด้วย 4 หย่อมบ้าน คือ บ้านห้วยหินลาดนอก บ้านห้วยหินลาดใน บ้านผาเยื้อง และบ้านห้วยทรายขาว ซึ่งมีข้อห้าม ข้อยกเว้น และบทลงโทษที่ชัดเจน เช่น ห้ามล่าสัตว์ หรือจับสัตว์ทุกชนิดในเขตอนุรักษ์ ยกเว้นสัตว์ที่เป็นอันตรายต่อคน และสัตว์เลี้ยง ดังนั้น ภูมิพิชทุกชนิด แมวป่า หมาป่า และ นกเหยี่ยว บทลงโทษยึดของกลาง และปรับเป็นเงินตั้งแต่ 500 - 50,000 บาท ตามจำนวนสัตว์ป่าแต่ละชนิด

ภูมิปัญญาและองค์ความรู้

ชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกนับเป็นชุมชนปกาเกอะญอชุมชนหนึ่ง ที่ยังคงมีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมากมายหลายด้านด้วยกัน เช่น สมุนไพร จักสาน นิทาน บทอาขยาน การทอผ้า เป็นต้น

นอกจากมีองค์ความรู้ดั้งเดิมแล้ว ปัจจุบันคนในชุมชนยังมีความรู้สมัยใหม่ที่ได้เรียนรู้จากคนเมืองหรือหน่วยงานรัฐที่เข้ามาส่งเสริมเรียนรู้เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต จากการวิจัยพบว่ามีหลายด้านเช่นกัน เช่น การเป็นช่างไม้ ช่างไฟ ช่างยนต์ เป็นต้น ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงทำเนียบผู้รู้ในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

ลำดับ	รายชื่อ	องค์ความรู้	
		ดั้งเดิม	แบบใหม่
1.	นายหนู จะสุ	ช่างตีเหล็ก (ตีมีด)	
2.	นางแอ ทาครี	ทอผ้า , สมุนไพร , จักสาน , บพท	
3.	นายบุญคำ จอมแตะ	จักสาน , ต่อกระดูก	
4.	นายแอ ทาเกะ	จักสาน	
5.	นาย ลอคำ ปู่แควะ	จักสาน	
6.	นางบัวแก้ว โยโพแอ	เล่นนิทาน , อ้อธา	
7.	นายธีรศักดิ์ จอเตะ	รื้อดาบรื้อกระบอง	
8.	นายภานุกร จอมติ	ทำพิธีกรรม , ไร่หมุนเวียน	ช่างไฟ , ช่างไม้
9.	นายสุเงิน แตะดู		ช่างไม้ , ทำผลิตภัณฑ์
10.	นายคำชะ จอเตะ	สมุนไพร	ช่างยนต์
11.	นายพันทิพย์ คำแปง		ช่างปูน , ช่างยนต์
12.	นายสมบุญมีสีแก้ว	วางแผนโบราณ , จับเส้น	
13.	นางงา ปู่หล้าเงิน	จักสาน , คาถา , น้ำมันต์ , ไส้ผิ	
14.	นางแม้ว ศรีแก้ว	อ้อธา , โดธา	

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

จุดที่ 1 โรงเรียนบ้านห้วยหินลาดนอก เป็นที่ทำกิจกรรมของชุมชน เป็นศูนย์ข้อมูล และเป็นศูนย์การเรียนรู้ของเด็กและคนในชุมชน

จุดที่ 2 โบสถ์ เป็นที่ทำพิธีกรรมของศาสนาคริสต์ จะมีการนมัสการพระเจ้าอาทิตย์ละ 3 ครั้ง ในวันอาทิตย์พระวณะของพระเจ้า วันพุธ และวันเสาร์ พบปะสมาชิกคริสตจักรสร้างความเข้มแข็งในพระเจ้า

จุดที่ 3 สวนกาแฟ เป็นพื้นที่ปลูกกาแฟได้ร่มไม้ผสมผสานกับต้นไม้อื่นๆ เป็นอาชีพที่เป็นทางเลือกในการลดพื้นที่ปลูกข้าวโพดของคนในชุมชน

จุดที่ 4 แหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เป็นพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าหลายชนิด เช่น เก้ง ลิง กระรอก ไก่ป่า นกยูง ฯลฯ ที่อยู่รอบ ๆ ชุมชนในรัศมี 1 กิโลเมตร เพื่อให้เป็นแหล่งขยายพันธุ์สัตว์ป่า เป็นพื้นที่ห้ามล่าโดยเด็ดขาด ยกเว้นสัตว์ที่เป็นอันตรายต่อคน เช่น งูเห่า หมูป่า เป็นต้น

จุดที่ 5 แหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ บริเวณนี้คนในชุมชนเรียกว่าห้วยแม่ฉางข้าว เป็นลำน้ำที่ไหลมาจากบ้านห้วยทรายขาว จัดเป็นพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำหลายชนิด เช่น ปลา กุ้ง ปู ลูกอ๊อด ฯลฯ มีระยะทาง 1 กิโลเมตรตามลำน้ำ

จุดที่ 6 ป่าช้า " ป่าช้า ชั่ว ไร่ " ป่าช้าของชาวปกากะญอ จะไม่ให้ใครเข้าไปทำอะไรทั้งสิ้น ทั้งการเก็บหาของป่า หรือนำไม้มาใช้สอย ป่าช้าจึงเป็นป่าที่สมบูรณ์ เต็มไปด้วยพรรณไม้นานาชนิด

จุดที่ 7 สมุนไพร เป็นบริเวณที่มีสมุนไพรขึ้นอยู่มากมาย เช่น ยาแก้ เตอสีทุโบ(ยาเจริญอาหาร) ใจโลโพ(บำรุงร่างกาย) คั่วโอโพ(แก้เจ็บท้อง) ฯลฯ คนในชุมชนยังคงสืบทอดการใช้สมุนไพรในการรักษาการเจ็บป่วยจนถึงปัจจุบัน

จุดที่ 8 ป่าใช้สอย เป็นบริเวณที่คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้ เช่น การนำไม้มาสร้างบ้าน การหาฟืน การเก็บหาของป่า ฯลฯ มีการแบ่งขอบเขตที่ชัดเจน

จุดที่ 9 ไร่หมุนเวียน เป็นการทำการเกษตรดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นระบบเกษตรที่ช่วยรักษาธรรมชาติให้เกิดสมดุล นอกจากปลูกข้าวแล้วยังมีการปลูกพันธุ์พืชชนิดอื่นๆ มากกว่า 20 ชนิด ผสมผสานด้วย จึงเป็นการช่วยเก็บรักษาพันธุ์พืชดั้งเดิมของชาวปกากะญอได้อีกด้วย

จุดที่ 10 ป่าต้นน้ำ เป็นบริเวณที่มีต้นไม้ขึ้นอยู่หนาแน่น เป็นแหล่งกำเนิดน้ำที่หล่อเลี้ยงคนทั้งชุมชน จึงห้ามใช้ประโยชน์โดยเด็ดขาด

จุดที่ 11 ฝาลาด เป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน บริเวณแห่งนี้มีลักษณะเป็นหินผาแผ่นใหญ่ มีน้ำตกเป็นชั้น ๆ เป็นสถานที่พักผ่อนของคนในชุมชนในช่วงฤดูร้อน

จุดที่ 12 สวนข้าวโพด เป็นอาชีพที่เป็นรายได้หลักของคนในชุมชน ปัจจุบันคนในชุมชนพยายามปลูกไม้ยืนต้นทดแทน เช่น ไม้หูก ชากาแฟ กัลย ชลฯ เพื่อเป็นการลดพื้นที่ไร่ข้าวโพด

จุดที่ 13 นาข้าว เป็นพื้นที่นาข้าวของคนในชุมชน ส่วนใหญ่ปลูกข้าวพันธุ์ลำปางและพันธุ์มูเซอ ในการทำนาแต่ละปียังคงประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมของคนปกากะญอ เช่น การเลี้ยงผีนา การเลี้ยงผีน้ำ

จุดที่ 14 สวนคนขี้เกียจ เป็นสวนที่ปลูกพืชทุกอย่างที่กินได้ เพื่อลดการทำไร่ข้าวโพด โดยใช้ระบบธรรมชาติในการดูแลจัดการ เป็นแนวทางการจัดการที่มีความยั่งยืน

จุดที่ 15 อาศรมหินลาดนอก สร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2525 โดยพระปลัดประพนธ์ จากวัด มาจากจังหวัดชัยนาท บริเวณนี้เป็นสถานที่ทำพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ชาวบ้านจะไปทำบุญทุก ๆ วันพระ

สรุป/ จากข้อมูลผู้รู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก แสดงให้เห็นต้นทุนหรือศักยภาพที่ชุมชนมีอยู่ ชุมชนแห่งนี้ได้ช่วยกันดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนมีความอุดมสมบูรณ์จนถึงปัจจุบัน เพราะการจัดการที่ดีของคนในชุมชน จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้มีแหล่งเรียนรู้มากมายให้เด็กหรือเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ นักเรียนในโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกได้ใช้ต้นทุนเหล่านี้ในการเรียนรู้นอกห้องเรียน ทำให้พวกเขารู้จักชุมชนตนเองมากขึ้น สืบทอดความรู้จากผู้รู้ และมีทักษะในการประกอบอาชีพได้ในอนาคต

การศึกษา

ก่อนที่จะมีโรงเรียนคนในชุมชนจะเรียนรู้ตามวิถีชีวิต ส่วนใหญ่จะเรียนรู้เรื่องการทำมาหากิน การประกอบพิธีกรรมความเชื่อ และดำรงชีวิตอยู่กับป่า เพราะมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว ต่อมาเมื่อมีการติดต่อเชื่อมสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชน และภาครัฐเข้าถึงชุมชนมากขึ้น คนในชุมชนจึงเริ่มสนใจเรียนหนังสือ(ภาษาไทย) เมื่อศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวไทยภูเขาเข้ามาตั้งในชุมชนเมื่อปีพ.ศ.2517 แต่ก็มาเรียนไม่มากเพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความจำเป็นมากนัก อีกทั้งติดภาระการทำไร่ทำนาที่ต้องใช้แรงงานในครอบครัวดูแลอย่างใกล้ชิด จึงไม่มีเวลามากพอที่จะไปเรียนหนังสือ

ต่อมาในปีพ.ศ.2528 ได้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย มาจัดตั้งศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ในชุมชน แทนศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวไทยภูเขาที่ยุบศูนย์ไป ศศช. ตั้งขึ้นเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กและจัดการศึกษา

สำหรับผู้ใหญ่ ทำให้คนในชุมชนสามารถอ่านออกเขียนได้เพื่อให้ตนเองได้รู้หนังสือและรู้ทันคนภายนอก จึงทำให้คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการเรียนหนังสือมากขึ้น คนในชุมชนจึงสนใจเข้าไปเรียนหนังสือจำนวนมากขึ้นกว่าเดิม

แต่เนื่องจาก กศน. เน้นการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่มากกว่าสอนเด็กเล็ก ส่วนครูก็มาสอนเด็กไม่ต่อเนื่อง ทำให้เด็กเรียนได้ไม่เต็มที่ คนในชุมชนจึงเริ่มส่งลูกไปเรียนนอกชุมชนมากขึ้น โดยส่งไปเรียนที่โรงเรียนบ้านป่าตึง และโรงเรียนบ้านห้วยหินลาดโน ต่อมารัฐบาลกำหนดการศึกษาภาคบังคับให้เด็กต้องเรียนจบในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เด็กหลายคนที่ยังเรียนจบชั้นประถมศึกษาจึงต้องการเรียนต่อในชั้นที่สูงขึ้นตามที่ภาครัฐบังคับและค่านิยมของสังคม ทำให้ผู้ปกครองต้องส่งลูกไปเรียนในโรงเรียนที่โรงเรียนบ้านโป่ง และโรงเรียนเวียงป่าเป้าวิทยาคม ซึ่งอยู่ไกลจากชุมชนมาก ทำให้มีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น เด็กต้องอยู่หอพักจะกลับบ้านเฉพาะวันเสาร์อาทิตย์หรือบางคนจะกลับเฉพาะช่วงปิดเทอมเท่านั้น

ปัจจุบันเด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกอยู่ในวัยที่กำลังศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับมหาวิทยาลัยมีจำนวนทั้งหมด 32 คน สามารถแบ่งระดับชั้นเรียนได้ดังนี้ กำลังศึกษาระดับชั้นปฐมวัยจำนวน 8 คน กำลังศึกษาชั้นประถมศึกษาจำนวน 13 คน กำลังศึกษาระดับมัธยมจำนวน 7 คน และกำลังศึกษาหลักสูตรวิชาชีพและระดับมหาวิทยาลัยจำนวน 4 คน ซึ่งมีรายละเอียดดัง ตารางที่ 6-ตารางที่ 9

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนเด็กในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกที่กำลังศึกษาใน ระดับชั้นปฐมวัย

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ระดับการศึกษา	สถานศึกษา
1.	ด.ช. อานุภาพ จะสุ	3	อนุบาล	โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก
2.	ด.ช. ชินวุฒิ โพทะ	4	เด็กเล็ก	-
3.	ด.ช. พลพล แอดู	6	เด็กเล็ก	ศศช.บ้านแม่ปูน้อย
4.	ด.ช. บุรพล ปู่แคะ	4	อนุบาล 1	โรงเรียนบ้านห้วยหินลาดใน
5.	ด.ญ. ภาวิดา จำเริญการ	7	อนุบาล 2	โรงเรียนบ้านป่าตึง
6.	ด.ญ. วรินดา จำเริญการ	5	อนุบาล 1	โรงเรียนบ้านป่าตึง
7.	ด.ญ. ขวัญจิรา ปู่แคะ	5	อนุบาล 1	โรงเรียนบ้านป่าตึง
8.	ด.ญ. พรปวีณ์ ปู่แคะ	5	อนุบาล 1	โรงเรียนบ้านป่าตึง

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนเด็กในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกที่กำลังศึกษาใน ระดับชั้นประถมศึกษา

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	อายุ(ปี)	ระดับการศึกษา	สถานศึกษา
1.	ด.ช.ทินกฤต อายิ	7	ป.1	โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก
2.	ด.ช. ศิวกร ปู่แคะ	9	ป. 3	โรงเรียนบ้านป่าตึง
3.	ด.ญ. พัชรภรณ์ ยี่สุต	9	ป. 3	โรงเรียนบ้านป่าตึง
4.	ด.ช.ธีรพัฒน์ โพคะ	11	ป. 5	โรงเรียนบ้านป่าตึง
5.	ด.ช.ญาณพัฒน์ แอดู	12	ป. 4	โรงเรียนบ้านป่าตึง
6.	ด.ญ.ทิพภา แอดู	11	ป. 5	โรงเรียนบ้านป่าตึง
7.	ด.ญ.ภาวินี จำเริญการ	11	ป. 5	โรงเรียนบ้านป่าตึง
8.	ด.ช.ธนาวุฒิ โพคะ	10	ป. 4	โรงเรียนบ้านห้วยหินลาดใน
9.	ด.ญ.พิชณรี จอแตะ	13	ป. 6	โรงเรียนบ้านป่าตึง
10.	ด.ช.วีระศักดิ์ ปู่แคะ	8	ป. 2	โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก
11.	ด.ญ.ฉันทนก โยโพแฮ	9	ป. 2	โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก
12.	ด.ช.กัณฑ์วี ปู่หล้าเงิน	10	ป. 4	โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก
13.	ด.ช.วีระชัย ปู่แคะ	12	ป. 6	โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก
14.	ด.ช.ศักดิ์พิชัย โยโพแฮ	12	ป. 6	โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนเด็กในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกที่กำลังศึกษาใน ระดับชั้นมัธยมศึกษา

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	อายุ(ปี)	ระดับการศึกษา	สถานศึกษา
1.	ด.ช. ชัยวาลย์ โยโพแอ	15	ม.ต้น	กศน.เวียงป่าเป้า
2.	นายดำรงเกียรติ ปู่แควะ	16	ม.ต้น	กศน.เวียงป่าเป้า
3.	นายอนุชา ปู่หล้าเงิน	17	ม.ปลาย	กศน.เวียงป่าเป้า
4.	น.ส.พัชรา ปู่หล้าเงิน	16	ม. 3	โรงเรียนบ้านโป่งเทวี
5.	น.ส.สุภารัตน์ จอแตะ	18	ม. 6	โรงเรียนเวียงป่าเป้าวิทยาคม
6.	น.ส.ยุพาวร ศิริคำ	18	ม. 6	โรงเรียนเวียงป่าเป้าวิทยาคม
7.	น.ส.นภาพร มะโนวงศ์	18	ม. 6	โรงเรียนเวียงป่าเป้าวิทยาคม

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนเด็กในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกที่กำลังศึกษาใน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและระดับอุดมศึกษา

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	อายุ(ปี)	ระดับการศึกษา	สถานศึกษา
1.	นายทรงวิทย์ ทาเกะ	16	ปวช. 1	วิทยาลัยการอาชีพเทคนิคเวียงป่าเป้า
2.	นายมนตรี จอแตะ	17	ปวช. 1	วิทยาลัยการอาชีพเทคนิคเวียงป่าเป้า
3.	นายชัยพันธ์ แตะดู	16	ปวช. 1	วิทยาลัยการอาชีพเทคนิคเวียงป่าเป้า
4.	น.ส. จงรักษ์ คำแพง	19	ปี 2	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

จากตารางแสดงเด็กที่กำลังศึกษาในระดับชั้นต่างๆ และแสดงถึงสถานศึกษา ผู้วิจัยพบว่าในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัยและระดับประถมศึกษา มีเด็กอยู่จำนวน 22 คน โดยเรียนในโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกเพียง 7 คนเท่านั้น เด็กที่เหลืออีก 13 คนไปเรียนยังโรงเรียนนอกชุมชน และอีก 1 คน อยู่บ้าน นั้นแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนชุมชนยังไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของคนในชุมชนได้ทั้งหมด แต่ในทางกลับกันโรงเรียนชุมชนสามารถตอบโจทย์ให้กับเด็กบางคนและบางครอบครัวที่มีความจำเป็นและความต้องการที่จะให้ลูกหลานของตนเองเรียนในโรงเรียนชุมชนของตนเอง

บทสรุปจากบริบทชุมชน

จากบริบทชุมชนข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกเป็นชุมชนปากกะญอขนาดเล็กที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน มีวิถีการผลิตขึ้นอยู่กับระบบเกษตร มีการจัดการทรัพยากรบนฐานความเชื่อและกฎระเบียบที่ร่วมกันสร้างขึ้นมา เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เพราะยังคงมีความรู้หลายด้านที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ และยังมีคนในชุมชนที่เป็นผู้รู้ในด้านต่าง ๆ หลายคน ที่สามารถมาถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กๆ ในโรงเรียนและคนรุ่นต่อไปได้ นอกจากนั้นชุมชนยังมีแหล่งเรียนรู้หลายที่ที่สามารถเป็นพื้นที่เรียนรู้ให้กับเด็กในโรงเรียน

ด้านความสัมพันธ์ถึงแม้ว่าจะนับถือคนละศาสนา แต่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วมีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกันทั้งชุมชน คนในชุมชนยังคงนับถือกันตามศักดิ์ถึงแม้ว่าจะมีอายุมากกว่าก็จะเรียกตามศักดิ์ของคนที่ยอายุน้อยกว่า สามารถดักเตือนเด็กเยาวชนได้ การเคารพกันในความเป็นเครือญาติ ทำให้ทุกคนในชุมชนสามารถดักเตือนเด็กได้และช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนได้อีกด้วย

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบโรงเรียนชุมชนของคนในชุมชนนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำความรู้เกี่ยวกับชุมชนในด้านต่าง ๆ ถ่ายทอดให้เด็กรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ เพราะช่วยให้รู้รากเหง้าของตนเอง เคารพสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน และเคารพกันในระบบเครือญาติ มีความรู้ภูมิปัญญาในการเลี้ยงชีพ และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่หล่อเลี้ยงคนในชุมชนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบโรงเรียนชุมชน

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก นักวิจัยได้เรียบเรียงจากเอกสารเดิมที่มีอยู่แล้วในการดำเนินงานที่ผ่านมา และสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ครูผู้สอน คณะกรรมการโรงเรียน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียน และคนในชุมชนกลุ่มต่างๆ โดยขอเสนอข้อมูลดังนี้

2.1 แนวคิดและความเป็นมาโรงเรียนชุมชน

2.2 หลักสูตร

2.3 วิธีการสอน

2.4 การประเมินผล

2.5 การบริหารจัดการโรงเรียนชุมชน

2.6 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

2.1 แนวคิดและความเป็นมาโรงเรียนชุมชน

ก่อนที่จะมีโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก คนในชุมชนได้เรียนรู้ภาษาไทยจากศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวไทยภูเขาโดยเข้ามาตั้งศูนย์ในชุมชนเมื่อ ปี พ.ศ.2517 เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชน แต่ศูนย์นี้ได้ยุบไปเมื่อปีพ.ศ.2528 ต่อมาในปีเดียวกันได้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย มาจัดตั้งศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ขึ้นในชุมชน เพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กและจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ ทำให้คนในชุมชนสามารถอ่านออกเขียนได้ แต่การจัดการเรียนการสอนในช่วงนั้น ครูผู้สอนมาสอนเด็กไม่ต่อเนื่องและมีบุคลากรน้อยไม่มีเวลาให้กับเด็กเล็ก ทำให้เด็กเรียนได้ไม่เต็มที่และไม่มีคนดูแลเด็ก กอปรกับมีครูที่โรงเรียนบ้านป่าตึงมาชักชวนให้ผู้ปกครองส่งเด็กมาเรียนที่โรงเรียนบ้านป่าตึง ซึ่งตั้งอยู่บ้านป่าตึง หมู่ 5 ในตำบลเดียวกัน อยู่ห่างจากชุมชน 4 กิโลเมตร ทำให้ในปี พ.ศ.2536 ชาวบ้านจึงตัดสินใจส่งลูกหลานของตนเองมาเรียนที่โรงเรียนบ้านป่าตึง เพื่อให้ลูกได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพมากกว่าเดิม จึงทำให้ทาง กศน. เปิดสอนเพียงการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาและระดับชั้นมัธยมศึกษาสำหรับผู้ใหญ่เท่านั้น และ กศน. ก็ได้ยุบศูนย์การเรียนรู้ใน

ชุมชนไปในปีพ.ศ.2548 และเปิดศูนย์ กศน. อีกครั้งในปีพ.ศ.2552 ซึ่งจะเน้นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้ใหญ่เพียงอย่างเดียว โดยสอนในระดับชั้นประถมศึกษา และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย

ตลอด 18 ปี ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยได้ส่งลูกหลานของตนเองไปเรียนที่โรงเรียนนอกชุมชน อย่างโรงเรียนบ้านป่าตึง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 มีการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางเท่านั้น ได้ประสบปัญหาหลายด้านด้วยกัน เช่น เด็กจะต้องเดินเท้าไกลไปกลับจากบ้านไปโรงเรียนกว่า 8 กิโลเมตร ไม่มีความปลอดภัยในการเดินทางช่วงฤดูฝนเพราะสภาพถนนที่ส่วนใหญ่เป็นดินลู่นอกจากนั้นสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ บริเวณโรงเรียนเต็มไปด้วยสารเคมีจากการทำการเกษตรเชิงเดี่ยวของชาวบ้านบ้านป่าตึง ซึ่งเด็กอาจจะดื่มน้ำที่ปนเปื้อนสารเคมีได้ จึงทำให้ผู้ปกครองและชาวบ้านที่มองเห็นปัญหาไม่ต้องการให้ลูกไปเรียนที่โรงเรียนบ้านป่าตึง

นอกจากนั้นแม่บ้านหลายคนยังสะท้อนว่า หากลูกหลานตนเองได้เรียนใกล้บ้านแล้ว เด็กๆ จะมีเวลาทำการบ้าน ทบทวนการเรียน และช่วยงานบ้านได้ ส่วนแกนนำเยาวชนหลายคนเสนอว่าถ้ามีโรงเรียนในชุมชน เด็กจะได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเรื่องราวต่างๆ ของชุมชน จะทำให้เด็กไม่ลืมรากเหง้าและมีความภาคภูมิใจในความเป็นชนเผ่าปกากะญอของตนเองอีกด้วย

ในเดือนพฤษภาคม 2554 ครูอาสาจึงได้เปิดสอนให้กับเด็กที่ลาออกจากโรงเรียนบ้านป่าตึงเป็นการชั่วคราว ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน 2554 โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกจึงเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยความร่วมมือขององค์กรชาวบ้านร่วมกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเวียงป่าเป้า (กศน.) โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชนอย่าง สถาบันฝึกอบรมเพื่อการจัดการตนเอง และองค์กรภาคีต่างๆ หนุนช่วยการทำงานและการเรียกร้องของคนในชุมชน โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อให้เด็กได้เรียนโรงเรียนใกล้บ้าน มีความปลอดภัย สามารถอ่านออกเขียนได้ และได้เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชนเผ่าตนเอง

ลำดับเหตุการณ์การสำคัญในการจัดตั้งโรงเรียนชุมชน

กันยายน 2553 จัดเวทีในชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจกันและกำหนดความ ต้องการร่วมของชาวบ้าน

ตุลาคม 2553 ส่งจดหมายขอจัดตั้งเป็นโรงเรียนสาขาของโรงเรียนบ้านห้วยหินลาดในต่อเขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายเขต 2

พฤษภาคม 2554 ผู้ปกครองเด็กไปขอลาออกจากโรงเรียนบ้านป่าตึง แต่ ผู้อำนวยการโรงเรียนไม่ยอมให้เด็กออก

30 พฤษภาคม 2554 เสนอการจัดตั้งโรงเรียนชุมชนในที่ประชุมคณะอนุกรรมการ เพื่อการฟื้นฟูวิถีชีวิตและวัฒนธรรมกระเหรี่ยง จังหวัดเชียงราย

1 สิงหาคม 2554 ตัวแทนชาวบ้านกว่า 15 คนไปยื่นจดหมายต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2

19 กันยายน 2554 ชาวบ้านร่วมกับเครือข่ายการศึกษาทางเลือกภาคเหนือยื่นจดหมายและเจรจาขอจัดตั้งโรงเรียนในชุมชนกับผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2

20 กันยายน 2554 นักข่าวจากส่วนกลางหลายสำนักข่าวลงพื้นที่ทำข่าวเผยแพร่

7 ตุลาคม 2554 คุณเตือนใจ ดีเทศน์ อดีตสมาชิกวุฒิสภาลงพื้นที่รับฟังปัญหาของชาวบ้าน

7 ธันวาคม 2554 รายการทุ่งแสงตะวันมาถ่ายทำสารคดีเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชน

4 ธันวาคม 2554 ชาวบ้านร่วมกันจัดทำหลักสูตรชุมชนและประชุมทำแผนพัฒนาโรงเรียน

4 มกราคม 2555 ชาวบ้านประชุมหารือเรื่องหลักสูตรและการทำงานร่วมกันกับผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเวียงป่าเป้าและครูในพื้นที่

3 กุมภาพันธ์ 2555 คนบตี คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ลงพื้นที่เพื่อรับฟังปัญหาของชาวบ้าน

10-23 กุมภาพันธ์ 2555 ชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกจัดเตรียมสถานที่จัดงานผ้าป่า โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก เช่น ปรับปรุงถนน สะพานเข้าหมู่บ้าน ทำเวทีเสวนา ระดมกับข้าว ปรับปรุงเส้นทางการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้คนที่มาในงานผ้าป่าได้เดินดูในงาน ชาวบ้านยังช่วยกันกระจายของผ้าป่า รวมทั้งรวบรวมของผ้าป่า

24 กุมภาพันธ์ 2555 งานผ้าป่าโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก มีการออกร้านขายของชุมชนเพื่อระดมทุนให้โรงเรียนเช่น ผ้ามือสอง ข้าวหอมมือ น้ำผึ้งป่า จัดนิทรรศการเรื่องโรงเรียนชุมชน และการจัดการทรัพยากรในชุมชน มีการเดินเที่ยวชมเส้นทางการเรียนรู้ในชุมชน วงเสวนา "การศึกษาสำหรับชาติพันธุ์" และพิธีกรรมทางสงฆ์การถวายองค์ผ้าป่าร่วมกัน

14-15 มีนาคม 2555 เจ้าหน้าที่สถาบันฝึกอบรมเพื่อการจัดการตนเอง(TISM) และครูอาสาโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกเข้าร่วมเวทีสมัชชาการศึกษาทางเลือกครั้งที่ 2 (ประจำปี 2554) ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร กรุงเทพฯ เรื่อง เส้นทางการศึกษาทางเลือกสู่การปฏิรูปใหญ่การศึกษาไทย

6 เมษายน 2555 ประชุมคณะกรรมการโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก ซึ่งมีวาระดังนี้ 1) สักส่วนกรรมการโรงเรียน ผู้นำ ผู้อาวุโส พ่อบ้านแม่บ้าน เยาวชน 2) นัดทำข้อมูล เพื่อทำหลักสูตรชุมชน 3) ทำหลักสูตรร่วมกับ กศน.เวียงป่าเป้า วันที่ 14-16 พฤษภาคม 2555 4) สรุปค่าใช้จ่ายผ้าป่า วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2555) ค่าตอบแทนครูอาสาโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก 6) การจัดการเรื่องข้าวหอมมือ 7) ธุรกิจชุมชน เรื่องกาแฟ

25 เมษายน 2555 ประชุมโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก โดยมีวาระดังนี้ 1) กองทุนขยะ 2) การทำนา รวม 3) เรื่องยื่นหนังสือกับผู้สมัครนายก อบต.บ้านโป่ง 4) กรรมการโรงเรียน บทบาทหน้าที่ 5) จัดเก็บข้อมูลพื้นฐานประกอบหลักสูตรท้องถิ่น ปีการศึกษา 2555 ภาคเรียนที่ 1

14-16 พฤษภาคม 2555 เข้าร่วมอบรมการจัดทำหลักสูตรกับ กศน. เวียงป่าเป้า 6 รายวิชา คือ วิชาจักสาน วิชาสมุนไพร วิชาไร่หมุนเวียน วิชาภาษาแม่ วิชาเกษตร และวิชาพลศึกษา สุขศึกษา

15 พฤษภาคม 2555 ประชุมคณะกรรมการโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก เรื่องต่างๆ ดังนี้ 1) ทบทวนและเพิ่มรายชื่อกรรมการโรงเรียน 2) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน 3) แผนการดำเนินงาน

ของโรงเรียน 4) แบ่งฝ่ายงานรับผิดชอบคณะกรรมการโรงเรียน 5) ข้อตกลงร่วมของคณะกรรมการโรงเรียน 6) บทบาทหน้าที่ของครูอาสา 7) บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองนักเรียน

26 พฤษภาคม 2555 ปรับปรุงโรงอาหาร ปรับปรุงโถงเก็บน้ำฝน ทำที่วางหนังสือ

19-20 กันยายน 2555 จัดเก็บชุดความรู้ข้อมูลชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

24-26 ตุลาคม 2555 จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2555

17 พฤศจิกายน 2555 เกี่ยวข้าวณารวม นาคคน. (มีพื้นที่นาที่คนในชุมชนหรือคนนอกชุมชนสามารถทำได้แต่ต้องอยู่ที่มีมติและข้อตกลงในชุมชนว่าจะให้ทำหรือไม่) ในครั้งนี้โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกเป็นคนทำนาเพื่อเอาข้าวไปขายเป็นเงินระดมทุนให้กับโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

10 ธันวาคม 2555 จัดกิจกรรมเตะตระกร้อสร้างสนามเพื่อน้อง เพื่อระดมทุนในการสร้างสนามตระกร้อ

28 ธันวาคม 2555 สร้างสนามตระกร้อให้กับโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก จากกลุ่มคนในชุมชนต่างๆ บ้านห้วยหินลาดนอก บ้านห้วยหินลาดใน บ้านผาเยื้อง และบ้านป่าคา

9-10 มกราคม 2556 จัดเวทีเสวนาหลังแลหน้าโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกเพื่อสร้างความเข้าใจรูปแบบการจัดการเรียนการสอนบนฐานคิดการศึกษาทางเลือกและเพื่อสร้างความเข้าใจบทบาทคณะกรรมการโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

1-10 กุมภาพันธ์ 2556 นักศึกษาวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ลงพื้นที่ทำสื่อบุคคล

24-26 เมษายน 2556 จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2556 โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

26 เมษายน 2556 ทำจดหมายเปิดผนึกถึงผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโป่ง เรื่องข้อเรียกร้องของชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกขอสนับสนุนเรื่องอาหาร นม บุคลากรครู และงบประมาณในการจัดการโรงเรียนชุมชน

18 มิถุนายน 2556 ประชุมคณะกรรมการโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก ซึ่งมีวาระดังนี้ 1) ตามรายงานประจำเดือนครูอาสา 2) ตามแผนการเรียนการสอนของครูอาสาครูผู้รู้ 3) งานวิจัย "นักจัดการศึกษาชุมชน 4) นัดสร้างวิสัยทัศน์ของโรงเรียนกับครูอาสาและกรรมการโรงเรียน 5) งานพัฒนาโรงเรียน (โรงเรียนกินได้) 6) งานระดมทุน (ขายเสื้อผ้ามือสอง)

18 กรกฎาคม 2556 ประชุมคณะกรรมการโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก ซึ่งมีวาระดังนี้ 1) นัดสร้างวิสัยทัศน์ของโรงเรียนกับครูอาสา ครู กศน. และกรรมการโรงเรียน 2) นัดปลูกต้นไม้กินได้ในวันที่ 19 กรกฎาคม 2556 3) การสร้างบ้านปลาเกะญอ 4) พื้นที่สำหรับสร้างห้องน้ำเพิ่ม

19 กรกฎาคม 2556 ร่วมกันปลูกต้นไม้กินได้ในโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

2-6 และ 12-17 สิงหาคม 2556 นักศึกษาอเมริกากลางพื้นที่เรียนรู้เรื่องการจัดการศึกษาโดยชุมชน

7-8 สิงหาคม 2556 ร่วมงานวันชนเผ่าพื้นเมือง มีตัวแทนโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกคือ ครูอาสาเข้าร่วมพูดคุยในเวทีเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อชนเผ่า

20-22 กันยายน 2556 โครงการเสริมความเข้มแข็งโรงเรียนชุมชน ร่วมสร้างวิสัยทัศน์โรงเรียนชุมชน และแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนชุมชน วิสัยทัศน์โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกคือ โรงเรียนเล็ก ห้องเรียนใหญ่ สอดคล้องธรรมชาติ วัฒนธรรมหลากหลาย คิดเป็นทำเป็น ภูมิใจตนเอง สร้างคนรับใช้ชุมชนให้ยั่งยืน

1 มกราคม 2557 ชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกทำวิจัยท้องถิ่น โครงการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก ระยะเวลา 15 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2557 ถึง วันที่ 31 มีนาคม 2558

จากความเป็นมาและลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญ ได้ข้อสรุปว่า คนในชุมชนต้องการให้มีโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก เพราะช่วยแก้ปัญหาให้กับเด็กที่ต้องเดินทางไกลไปเรียนที่โรงเรียนบ้านป่าตึง และเป็นพื้นที่ปมเพาะเด็กรุ่นใหม่ได้เรียนรู้รากเหง้าของตนเอง ภาคภูมิใจในความเป็นปกาเกอะญอ เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และร่วมดูแลรักษาชุมชนให้ยั่งยืน จากความร่วมมือของคนในชุมชน ที่ไปเรียกร้องสิทธิอย่างต่อเนื่อง ทำงานจริง และมีเป้าหมายที่ชัดเจน บวกกับการช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชน ทำให้หน่วยงานรัฐเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน ทำให้โรงเรียนชุมชนแห่งนี้เกิดขึ้น

2.2 หลักสูตร

จากการพูดคุยกันของกรรมการโรงเรียน ผู้ปกครอง ครูอาสา และสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเวียงป่าเป้า(กศน.) ในการจัดการเรียนสอนนั้นต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้ง 2 ด้าน คือ การเรียนรู้วิชาพื้นฐานเพื่อให้อ่านออกเขียนได้ รู้และเข้าใจโลกภายนอก นอกจากนั้นคนในชุมชนยังต้องการให้เด็กที่มีเรียนในโรงเรียนแห่งนี้ได้เรียนรู้วิชาชุมชนท้องถิ่นของตนเองอีกด้วย เพื่อให้เด็กไม่ลืมรากเหง้าของตนเอง มีความรู้ภูมิปัญญาในการทำมาหากินในชุมชนได้ และสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ดังนั้นการจัดการเรียนสอนของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก จึงแบ่งสัดส่วนหลักสูตร ดังนี้

2.2.1 หลักสูตรสามัญ(กศน.) 50 %

2.2.2 หลักสูตรท้องถิ่น 30%

2.2.3 หลักสูตรกิจกรรม 20%

จากสัดส่วนหลักสูตรข้างต้นจะเห็นได้ว่าโรงเรียนชุมชนแห่งนี้ได้ให้ความสำคัญกับวิชาท้องถิ่นและการทำกิจกรรมเท่ากับวิชาสามัญ เพราะกรรมการโรงเรียน และผู้ปกครองมองว่า วิชาที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ประเพณีความเชื่อ เรื่องการทำมาหากินหรือเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงนั้นมีความสำคัญพอๆ กับการเรียนรู้อ่านเขียนภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ หรือวิชาภาษาอังกฤษซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานของการศึกษาไทย ดังตัวอย่างตารางสอนด้านล่างนี้

ตารางที่ 10 แสดงตารางสอนประจำปีการศึกษา พ.ศ.2556 ภาคเรียนที่ 2

วันเวลา	8.30 - 11.30		13.00 - 16.00
จันทร์	ภาษาอังกฤษ/ทบทวน		บทอา
ผู้สอน	ครูแก้ว		ครูหิวน
อังคาร	ภาษาไทย		ประวัติศาสตร์
ผู้สอน	ช่วงชั้นที่ 1/ครูแก้ว	ช่วงชั้นที่ 2/ครูหิวน	ครูหิวน
พุธ	ภาษาอังกฤษ		การเลี้ยงปลา
ผู้สอน	ครูแซม/ครูแก้ว		ครูแซม
พฤหัสบดี	คณิตศาสตร์		ศิลปะ/สังคมศึกษา
ผู้สอน	ช่วงชั้นที่ 1/ครูแก้ว	ช่วงชั้นที่ 2/ครูหิวน	ครูแซม
ศุกร์	คอมพิวเตอร์		ภาษาแม่
ผู้สอน	ครูแซม		ครูแก้ว

2.2.1 หลักสูตรสามัญ

การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรสามัญนั้นจะใช้หลักสูตรของ กศน. ซึ่งทาง กศน. นั้นได้จัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นอกจากนั้นทาง กศน. อำเภอเวียงป่าเป้ายังได้นำหลักสูตรแกนกลางมาบูรณาการ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กอีกด้วย โดยมีวิชาบังคับ ทั้งหมด 14 รายวิชา รวมทั้งหมด 36 หน่วยกิต โดยมีวิชาเลือก 6 วิชา รวมทั้งหมด 12 หน่วยกิต ซึ่งจะให้ผู้เรียนลงทะเบียนเรียนภาคเรียนละไม่เกิน 14 หน่วยกิต แต่มีการปรับหลักสูตร จากที่ต้องเรียน 2 ปี ให้เป็น 6 ปี โดยแยกเป็นรายวิชาดังนี้

วิชาบังคับ

พค 11001	คณิตศาสตร์	3	หน่วยกิต
อช 11001	ช่องทางการเข้าสู่อาชีพ	2	หน่วยกิต
ทช 11002	สุขศึกษา พลศึกษา	2	หน่วยกิต
สค 11001	สังคมศึกษา	3	หน่วยกิต
พต 11001	ภาษาอังกฤษ	3	หน่วยกิต
อช 11002	ทักษะการประกอบอาชีพ	4	หน่วยกิต
ทช 11003	ศิลปศึกษา	2	หน่วยกิต
สค 11002	ศาสนาและหน้าที่ พลเมือง	2	หน่วยกิต
อช 11003	พัฒนาอาชีพให้มีอยู่มีกิน	2	หน่วยกิต
ทช 11001	เศรษฐกิจพอเพียง	1	หน่วยกิต
สค 11003	การพัฒนาตนเองชุมชนสังคม	1	หน่วยกิต
ทร 11001	ทักษะการเรียนรู้	5	หน่วยกิต
พท 11001	ภาษาไทย	3	หน่วยกิต
พว 11001	วิทยาศาสตร์	3	หน่วยกิต

วิชาเลือก

	ประชาธิปไตย	1	หน่วยกิต
อช02006	การเพาะเห็ดฟาง	3	หน่วยกิต
อช02015	การทำเกษตรผสมผสาน	2	หน่วยกิต
อช02013	การเลี้ยงปลาตู้	3	หน่วยกิต
สค12013	การเขียนโครงการ	1	หน่วยกิต
สค02001	การวางแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต	2	หน่วยกิต
อช02008	การทำปุ๋ยหมัก	1	หน่วยกิต
พค12005	การทำบัญชีอย่างง่าย	1	หน่วยกิต
อช02004	การปลูกผักคะน้า	3	หน่วยกิต
พว32018	รักษาท้องถิ่น	2	หน่วยกิต
	ฝึกทักษะอาชีพ	4	หน่วยกิต

นอกจากจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แล้วทาง กศน. อำเภอเวียงป่าเป้ายังได้นำหลักสูตรแกนกลางมาบูรณาการ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กอีกด้วย

ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร 51 นั้น ทางครู กศน. จะดูเนื้อหาของแต่ละวิชาก่อนที่จะทำการสอน ศึกษาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เตรียมอุปกรณ์ หรือสื่อที่จะใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในครั้งแรกนั้นจะสอนแยกเป็นระดับชั้น แต่พบปัญหาเนื่องจากครูมีเพียงคนเดียว แต่เด็กมีหลายระดับชั้น จึงแก้ปัญหาโดยการแบ่งนักเรียนเป็น 2 ช่วงชั้น และแบ่งหน้าที่สอนกับครูอาสา

เทคนิคในการสอนนั้นครู กศน. บอกว่า จะต้องสร้างแรงจูงใจเด็กก่อน จะต้องรู้ว่าเด็กชอบสิ่งไหน เช่น เด็กชอบดูการ์ตูน ก็ใช้วิธีการจูงใจเด็กโดยการเปิดการ์ตูนให้ดูบ้างเพื่อให้เด็กทำงานได้ดี ตามที่กำหนดไว้ นอกจากนั้นยังเตรียมหนังสือเรียน แบบฝึกหัด และหาวิธีการสอนใหม่ๆ ที่มีความสนใจของเด็กอีกด้วย

2.2.2 หลักสูตรท้องถิ่น

โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโรงเรียน โดยในเทอมแรก ยังไม่ได้ทำหลักสูตรที่เป็นทางการ แต่ต่อมาปีการศึกษา 2555 เทอม 1 ได้ทำหลักสูตรท้องถิ่นเป็นระบบมากยิ่งขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เด็กเข้าใจชุมชน เข้าถึงวิถีชีวิตประเพณีวัฒนธรรมของปกากะญอ รู้ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหินลาดนอก จะทำให้เด็กรู้จักรากเหง้าของตัวเอง เรียนรู้กฎระเบียบชุมชน รู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทำมาหากินในชุมชนได้ เด็กจะรู้จักตัวเองว่าเป็นคน ปกากะญอ มีภาษาเป็นของตนเอง และจะต้องเป็นผู้สืบทอดไม่ให้สูญหาย โดยมีวิชาที่จัดการเรียนรู้ เช่น บทกวี นักสืบสายน้ำ จักสาน สมุนไพร นิทาน ไร่หมุนเวียน ภาษาแม่ เป็นต้น การทำหลักสูตรท้องถิ่นนั้นจะทำงานร่วมกันจากหลายฝ่ายดังนี้ ครูผู้รู้ ครูอาสา ผู้ปกครอง ครูคน. และเจ้าหน้าที่สถาบันฝึกอบรมเพื่อการจัดการตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันถึงเป้าหมาย รูปแบบ กระบวนการที่จัด และนำไปสู่การหนุนเสริมการทำงานซึ่งกันและกัน

ความรู้ท้องถิ่นที่ได้นำเข้ามาสอนเด็กในโรงเรียนชุมชน

บทกวี ต้องเรียนรู้เพราะจำเป็นต้องใช้ในงานแต่งงาน งานกฐี งานที่เกี่ยวข้องกับความเพ็ดเพลิน สนุกสนาน ในบทกวีมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องหนุ่มสาว การทำบุญ วิถีชีวิต หรือความเชื่อของชาวปกากะญอ

สมุนไพร ต้องการให้เด็กรู้จักสมุนไพรในชุมชน ให้เด็กอนุรักษ์สืบทอดสมุนไพร รู้จักทรัพยากรจากป่า เพราะการใช้สมุนไพรในชุมชนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย หาจากชุมชน และสมุนไพรบางอย่างมีสรรพคุณเท่าเทียมหรือดีกว่ายาในโรงพยาบาล

ภาษาแม่ หรือภาษาปกากะญอ ต้องการให้เด็กได้เรียนรู้และสืบทอด รักษาภาษาแม่ของตัวเอง และสามารถสอนต่อคนอื่นได้ทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชน

จักสาน เพราะถ้าเด็กเรียนแล้วสามารถจักสานได้ ทำให้ประหยัดเงินไม่ต้องซื้อของใช้ในเมือง และในหมู่บ้านเรามีวัสดุอยู่แล้วไม่ต้องเสียเงินซื้อ

ไร่หมุนเวียน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้วิถีการทำมาหากิน การทำไร่เป็นวิถีดั้งเดิมของชาวปกากะญอ ได้เรียนรู้ขั้นตอนการทำไร่ อุปกรณ์ในการทำไร่ และพิธีกรรมในการทำไร่ เมื่อเด็กได้เรียนรู้แล้วสามารถทำไร่เป็น สืบทอดวิถีของบรรพบุรุษ

นักสืบสายน้ำ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้การหากินในลำห้วย รู้วิธีการจับสัตว์น้ำ การหาผักตามลำห้วย เมื่อเรียนรู้แล้วเด็กสามารถหากินอาหารตามธรรมชาติในชุมชนของตนเองได้

ผู้รู้ที่เข้ามาสอนนั้นจะเป็นคนในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก ส่วนใหญ่ก็จะเป็นกรรมการของโรงเรียน อยู่แล้วที่มีความต้องการให้เด็กรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ และสืบทอดต่อ โดย นายบุญคำ จอมตะ นายถนัด จะสุ นายแอ คากิ และนายอิน ปู่แคะ สอนจักสาน นายภานุกร จอมติ นายศิริวีร์ โพคะ และนายบุญคำ จอมตะ สอน บทา นายลอคำ ปู่แคะ นายคำเซะ จอตะ และนายสมศักดิ์ โยโพแฮ สอนสมุนไพร และนางสาววรัมพร จารุพงศ์นิธิกุล สอนภาษาแม่

ส่วนการประเมินผลวิชาท้องถิ่นนั้น ครูผู้รู้จะดูจากการเขียนบันทึกในสมุด ความสนใจของเด็ก ความตั้งใจทำงานที่ให้ทำ และปฏิบัติได้จริง เช่น วิชาบทา สามารถร้องบทาได้ วิชาสมุนไพร ให้เด็กไปเอายาแต่ ละชนิดมาให้ครูดู และให้เด็กเขียนชื่อยา สรรพคุณยา และวิธีการใช้ยาสมุนไพรมาคนละ 1 ชนิด ถ้าเด็กบางคน เขียนไม่ได้ก็ให้เด็กเล่าเรื่องยาสมุนไพรแทนวิชาภาษาแม่ ออกข้อสอบตามที่เคยเรียนมาดูจากสมุดแบบฝึกหัด จัดแยกข้อสอบเด็กเล็ก และเด็กโต เป็นต้น

2.2.3 กิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรมเสริมการเรียนรู้นี้ทาง ครูกศน. จะเป็นผู้ดูแลหลักในการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ให้กับ ผู้เรียน ในแต่ละปีการศึกษาจะมีกิจกรรมที่แตกต่างกันไป โดยจะต้องมีความสอดคล้องกับวัยและความต้องการ ของผู้เรียน และในบางครั้งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขลักษณะพื้นที่ที่ใช้ในการทำกิจกรรม ที่ผ่านมาโรงเรียนชุมชนได้จัด กิจกรรมเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเน้นเรื่องการทำเกษตรและกีฬา โดยการทำเกษตรมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียน ได้นำมาบริโภคได้จริง รู้วิธีการดูแลและสามารถนำไปใช้ได้จริงในการดำรงชีพ เช่น ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เป็นต้น ส่วนการจัดกิจกรรมกีฬามีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้ผ่อนคลายและสนุกสนาน กิจกรรมกีฬา ที่จัด เช่น ตะกร้อ ฟุตบอล เป็นต้น

ตารางที่ 11 แสดงตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้วิชาท้องถิ่น เรื่อง บทบาท ปีการศึกษา 2556 เทอม 1

ครั้งที่/วันที่	กิจกรรม/เนื้อหา	จุดประสงค์เพื่อบรรลุการเรียนรู้	กระบวนการเรียนการสอน	สื่อ/อุปกรณ์	การประเมินผล
ครั้งที่ 1 20 พ.ค.56	บทบาทที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ปกาสถาน -การศึกษา -สถานประกอบการ บทที่ 1	1. เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจความเป็นปกาสถาน 2. เพื่อให้ให้นักเรียนรู้จักบทบาทและ บทบาทได้	1. ครูผู้รู้เล่าเรื่องเกี่ยวกับบทกวี 2. ครูผู้รู้ร้องบทกวีให้นักเรียนฟัง 3. นักเรียนท่องตามครูผู้รู้ 4. ครูผู้รู้เขียนบทกวีขึ้นบนกระดาน 5. ให้นักเรียนเขียนตามลงในสมุด 6. ให้นักเรียนท่องตามบนกระดาน 7. ครูผู้รู้ร้องบทกวีให้นักเรียนฟัง 8. นักเรียนร้องบทกวีตามครูผู้รู้	1. สมุด 2. ดินสอ	1. ความสนใจในการ เรียนรู้ และทำกิจกรรม 2. สมุดบันทึก 3. ความจำ 4. ความเข้าใจ ครูผู้รู้ ภาณุกร จอมดี

ตารางที่ 12 แสดงตัวอย่างแผนการสอนวิชาพื้นฐานและกิจกรรมที่จัดโดยครู กคน.

ภาคเรียนที่ 2/54	ภาคเรียนที่ 1/55	ภาคเรียนที่ 2/55	ภาคเรียนที่ 1/56	ภาคเรียนที่ 2/56	ภาคเรียนที่ 1/57
การปลูกผัก 3 นก. การทำปุ๋ยหมัก 1 นก. ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ รวม 4 นก.	สุขศึกษา พลศึกษา 2 นก. ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ รวม 2 นก.	สังคมศึกษา 3 นก. สุขศึกษา พลศึกษา 2 นก. ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ รวม 2 นก.	ศิลปศึกษา 2 นก. ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ รวม 2 นก.	การเลี้ยงปลาดุก 3 นก. ภาษาไทย(1) คณิตศาสตร์(1) ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ 3 รวม 3 นก.	การเพาะเห็ดฟาง 3 นก. ศาสนา หน้าที่พักเอง 2 นก. ภาษาไทย (2) คณิต (2) วิทยาศาสตร์ (1) อังกฤษ รวม 5 นก.
ภาคเรียนที่ 2/57	ภาคเรียนที่ 1/58	ภาคเรียนที่ 2/58	ภาคเรียนที่ 1/59	ภาคเรียนที่ 2/59	ภาคเรียนที่ 1/60
การเกษตรผสมผสาน 2 นก. ทักษะการเรียนรู้ 5 นก. ภาษาไทย(3) วิทยาศาสตร์ (2) อังกฤษ (1) คณิตศาสตร์ (3) รวม 5 นก.	ภาษาไทย 3 นก. ช่องทางการเข้าสู่อาชีพ 2 นก. รักษ์ท้องถิ่น 2 นก. คณิต(4) วิทยาศาสตร์ (3) อังกฤษ (2) รวม 7 นก.	คณิตศาสตร์ 3 นก. ภาษาไทย (2) วิทยาศาสตร์ (4) ภาษาอังกฤษ (3) รวม 3 นก.	วิทยาศาสตร์ 3 นก. พัฒนาอาชีพให้มีภูมิ 2 นก. ฝึกทักษะอาชีพ 4 นก. ภาษาไทย (4) คณิต (4) อังกฤษ (4) รวม 9 นก.	ภาษาอังกฤษ 3 นก. เศรษฐกิจพอเพียง 1 นก. พัฒนาตนเอง 1 นก. ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ รวม 5 นก.	การทำบัญชีอย่างง่าย 1 นก. นก. ประชาธิปไตย 1 นก. ฝึกอาชีพตามความเหมาะสม (ถนัด) รวม 2 นก.

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกเป็นโรงเรียนชุมชนที่มีหลักสูตรและแผนการเรียนการสอนที่ชัดเจน มีแหล่งเรียนรู้(สถานที่) และมีครูผู้รู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของเด็ก นอกจากนั้นครูผู้สอนยังมีความพยายาม และมีความต้องการให้เด็กได้ความรู้ที่สามารถเลี้ยงชีพพึ่งตนเองได้ สิ่งที่เด็กในโรงเรียนชอบคือ การได้เรียนวิชาท้องถิ่น เด็กชอบเรียนนอกอาคารเรียน เพราะเด็กมีความสุข ชอบวิ่งเล่น มีอิสระในการเรียนรู้ ส่วนการสอนวิชาสามัญในโรงเรียนชุมชนตามหลักสูตร กศน. 2551 ซึ่งทางครู กศน. และครูอาสาได้ปรับการสอนให้เป็นแบบบูรณาการร่วมกับวิชาท้องถิ่น ทำให้เด็กสนุกกับการเรียนมากกว่าการเรียนรู้ที่ผ่านมา

2.3 วิธีการสอน

กระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก มีอยู่ด้วยกัน 3 รูปแบบคือ

1) การเรียนรู้แบบจินตนาการ คือ การเรียนรู้ที่ทำให้เด็กมีความคิดที่สร้างสรรค์ ไม่ติดอยู่ในกรอบ และเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กมีความคิดที่หลากหลาย แยกแยะปัญหาได้ด้วยตนเอง เช่น การเรียนรู้เรื่องนิทานหรือสุภาษิตของชาวปกาเกอะญอ ซึ่งจะมีความหมายที่ลึกซึ้งมาก เด็กไม่สามารถที่จะรู้ได้ด้วยตนเอง ถ้าเด็กขาดการคิดวิเคราะห์หรือการจินตนาการ ก็ทำให้เด็กไม่สนุกกับการเรียน วิธีการนี้ใช้สอนหลายวิชา ยกตัวอย่างเช่น

- สุภาษิตปกาเกอะญอ "เอะที่เก๋ตอที่ เอะก่อเก๋ตอก่อ" หมายความว่า กินจากน้ำต้องรักษาน้ำ กินจากป่าต้องรักษาป่า
- นิทานเรื่องลูกเจ้าเมืองกับเด็กกำพร้า
- บทกวี "เลื้อยไข่มุกเดอแคลอแล โมทิป่าทิเปอป่าแค

ที่ผ่านมาเด็กไม่ชอบการเรียนที่อยู่ในกรอบต้องแข่งกับเวลา และเด็กต้องเครียดกับการเรียน บางครั้งหลักสูตรบางวิชาเป็นเรื่องราวที่ไกลเกินที่เด็กจะเข้าใจ การจินตนาการเป็นการแก้ปัญหามาจากเด็กที่ไม่ชอบเรียนแต่พอได้เรียนแบบการจินตนาการ ทำให้เด็กชอบการอ่าน ชอบเขียน ชอบวาดภาพทำให้เด็กยอมรับซึ่งกันและกัน กล้าถามกล้าตอบ

2) การสอนแบบปฏิบัติจริง คือ การสอนโดยใช้ประสบการณ์จริง ด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เด็กนักเรียนจะได้ลงมาทำด้วยตัวเอง เช่น การทำอาหาร ทำขนม และการเกษตร เด็กที่เรียนแบบนี้

สามารถทำได้ดีกว่า มีการแก้ปัญหา เรียนรู้จากสภาพปัญหาจริง ณ เวลานั้น สามารถทำตามขั้นตอนต่างๆ ได้ และสามารถนำไปต่อยอดในเรื่องอื่นๆ ได้ ได้เรียนรู้ว่าวิชาไหนทำได้ และวิชาไหนทำไม่ได้ และถ้าจะต้องทำให้ได้ด้วยตัวเองแล้วจะต้องทำแบบไหน การเรียนแบบนี้ทำให้เด็กนักเรียนชอบและสนุกในการทำกิจกรรม มีความเข้าใจมากขึ้นเนื่องจากปฏิบัติจริง

3) การสอนแบบบูรณาการ ทาง กศน. ได้ทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยบูรณาการกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ท้องถิ่น ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 18 ครั้ง โดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีการสอนจากการปฏิบัติจริงให้เด็กได้เรียนรู้จากสถานที่จริง เช่น สอนเรื่องแหล่งเรียนรู้ ครูจะพานักเรียนไปศึกษาที่แหล่งเรียนรู้ในชุมชน นักเรียนจะเกิดความสนใจ เพราะได้เห็นสภาพจริง

การเรียนการสอนในวิชาพื้นฐานนั้น ๆ ต้องให้นักเรียนเกิดความสนุก นักเรียนจึงจะมีความสนใจที่จะเรียนรู้ ถ้านักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายจะไม่อยากเรียนรู้ ครูต้องเริ่มสอนจากบทเรียนที่ง่าย แล้วจึงนำเข้าสู่บทเรียนที่ยากขึ้นไป และต้องคอยให้กำลังใจเด็ก ว่าเด็กนักเรียนทุกคนนั้นมีความสามารถ และทำได้จริง เด็กนักเรียนจะไม่ชอบเรียนจากหนังสือ จากตำรา เด็กชอบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยครูจะให้นักเรียนปฏิบัติจริง แล้วครูจะสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับวิชา ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ เข้าไปด้วย เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ โดยทั้งนี้ การเรียนรู้ในโรงเรียนจะมีการสอนแทรกในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม และวินัย ด้านต่าง ๆ เข้าไปด้วย เช่น การมาตรงต่อเวลา การมีความรับผิดชอบ เป็นต้น

สรุป การจัดการสอนทั้ง 3 รูปแบบทำให้เด็กได้เรียนรู้พร้อมกับการลงมือทำจริง ช่วยให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น มีทักษะในการใช้ชีวิต พึ่งตนเองได้ เด็กได้เรียนรู้หลายแบบ หลายสถานที่ ทำให้เด็กไม่เบื่อในการเรียน และยังช่วยแก้ปัญหาเด็กที่ไม่ชอบการอ่านเขียนหนังสือ การสอนยังเน้นการใช้สื่อใกล้ตัว ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ส่วนครูได้พัฒนาศักยภาพของตนเองไปด้วย การสอนแบบนี้เน้นการปฏิบัติจึงสอดคล้องกับเป้าหมายของโรงเรียนชุมชนที่ตั้งขึ้นมา

2.4 การประเมินผล การวัดผลประเมินผลมีด้วยกัน 4 รูปแบบคือ

1. ข้อสอบ ส่วนใหญ่ใช้ในวิชาพื้นฐานของทาง กศน. หากเป็นวิชาบังคับ ข้อสอบของ กศน. นั้นจะเป็นข้อสอบที่ส่งมาจากส่วนกลางซึ่งเหมือนกันทั่วประเทศ โดยครูจะนำข้อสอบขึ้นมาสอบที่โรงเรียน เพื่อใช้ในการสอบปลายภาคของแต่ละภาคเรียน ส่วนวิชาท้องถิ่นนั้นจะใช้การประเมินผลด้วยข้อสอบเพียงบาง

วิชา เช่น วิชาภาษาแม่ ซึ่งต้องให้นักเรียนมีทักษะการอ่าน และการเขียน จำเป็นต้องใช้การวัดผลด้วยข้อสอบ

2. การสังเกต ครูผู้สอนจะเป็นผู้สังเกตนักเรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้นในแต่ละครั้ง ตั้งแต่การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม ความสนใจการเรียนรู้ รวมทั้งพฤติกรรมของเด็กแต่ละคน เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียน

3. ใบงาน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในวิชาพื้นฐานและวิชาท้องถิ่นนั้น ส่วนใหญ่ครูจะให้ผู้เรียนทำใบงาน เพื่อประเมินการเรียนรู้ ในแต่ละครั้งว่านักเรียนมีความเข้าใจหรือไม่อย่างไร

4. ผลงาน การวัดผลและประเมินผลจากผลงานนั้นส่วนใหญ่จะเป็นวิชาที่เน้นการปฏิบัติ เช่น วิชาผึ่งโพง หากนักเรียนทำถูกต้องตามขั้นตอน ผึ่งก็จะมาอยู่ในโพงที่เรานำไปวางไว้ และสามารถเก็บน้ำผึ่งได้ ถือว่าสอบผ่านวิชานั้นๆ

สรุป การประเมินผลทั้ง 4 รูปแบบนี้มีความหลากหลายของวิธีการประเมิน ส่งผลดีกับผู้เรียน เพราะทำให้ครูเห็นความสามารถของเด็กที่แตกต่างกัน เด็กบางคนเก่งทำใบงาน แต่บางคนเก่งปฏิบัติการ และได้รู้ว่าเด็กบางคนชอบหรือไม่ชอบอะไร จึงต้องมีการประเมินหลายแบบ เพื่อหาทางออกให้เด็กที่ไม่ชอบอย่างใดอย่างหนึ่ง และทำให้ครูมีกำลังใจได้เห็นความสามารถของเด็กที่ต่างกัน รู้จักเด็กมากขึ้น ช่วยเสริมพัฒนาส่งเสริมเด็กได้ถูกต้อง

2.5 การบริหารจัดการโรงเรียนชุมชน

โรงเรียนชุมชนแห่งนี้ตั้งขึ้นโดยมีคนในชุมชนดูแลเป็นหลัก ในการบริหารจัดการโรงเรียนจึงมีโครงสร้างจาก 4 ส่วนด้วยกัน คือ นักเรียน ผู้สอน คณะกรรมการโรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ที่เข้ามาช่วยดูแลบริหารฝ่ายงานในด้านต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดและบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไปดังนี้

-นักเรียน

ตั้งแต่ก่อตั้งโรงเรียนชุมชนขึ้นมาได้มีเด็กๆ ในชุมชนมาเรียนที่โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก จนถึงปัจจุบัน(ปีการศึกษา พ.ศ. 2557) จำนวน 10 คน คือ

1. ด.ช.ชัชวาลย์ โยไพเฮ่ ปัจจุบันศึกษาชั้น ม.1

2. ด.ช. ศักดิ์ภิชัย	โยโพแฮ	ปัจจุบันศึกษาชั้นป.6
3. ด.ญ. ฉันทชนก	โยโพแฮ	ปัจจุบันศึกษาชั้นป.2
4. ด.ช. วีรชัย	ปู่แกระ	ปัจจุบันศึกษาชั้นป.6
5. ด.ช. วีระศักดิ์	ปู่แกระ	ปัจจุบันศึกษาชั้นป.2
6. ด.ช. กันต์กวี	ปู่หล้าเงิน	ปัจจุบันศึกษาชั้นป.4
7. ด.ช. ทินกฤติ	อาอี	ปัจจุบันศึกษาชั้นป.1
8. ด.ช.อานุภาพ	จะสุ	ปัจจุบันศึกษาชั้น อนุบาล
9. ด.ญ.เมธิยา	สี่แก้ว	ปัจจุบันศึกษาชั้น อนุบาล
10. ด.ช.ชินวุฒิ	โพคะ	ปัจจุบันศึกษาชั้น อนุบาล

จากรายชื่อเด็กทั้งหมดจากการวิจัยพบว่า เด็ก 6 คนแรกที่มาเรียนในโรงเรียนชุมชนนี้ มีสาเหตุมาจากโรงเรียนเดิมที่เคยเรียนนั้นตั้งอยู่ไกลจากชุมชน(โรงเรียนบ้านป่าตึง) เด็กทั้ง 6 คนเดินทางไปเรียนเองไม่ไหว ผู้ปกครองก็มีรายได้ไม่เพียงพอที่จะส่งลูกไปโรงเรียน นอกจากนั้นผู้ปกครองของเด็กยังสะท้อนอีกว่าที่โรงเรียนเก่านั้นครูสอนไม่ดี ทำให้บุตรของเขาอ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้ พวกเขาจึงต้องการให้ลูกของตนเองเรียนใกล้บ้าน ส่วนเด็กเองก็เต็มใจที่จะเรียนที่นี่เพราะเป็นโรงเรียนใกล้บ้าน เรียนสบายๆ และได้เรียนปฏิบัติมากกว่าการเขียนหนังสือ ส่วนเด็กอีก 4 คนนั้นยังอยู่ในวัยที่เล็ก โรงเรียนได้ก่อตั้งก่อนที่จะพวกเขาทั้ง 4 คนจะเข้าเรียน ที่ได้เข้ามาเรียนที่โรงเรียนชุมชนเป็นเพราะผู้ปกครองเป็นผู้นำคนหนึ่งในการเรียกร้องให้มีโรงเรียนในชุมชน ได้เห็นความสำคัญของโรงเรียนชุมชนและต้องการให้บุตรของตนเองเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นซึ่งในโรงเรียนของรัฐไม่มีการสอน จึงทำให้ผู้ปกครองส่งมาเรียนเพิ่มเติมเมื่ออายุเข้าเกณฑ์การศึกษาระดับชั้นป.สามวัย

หน้าที่ของเด็กนักเรียน ของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก นอกจากหน้าที่เรียนหนังสือแล้ว นักเรียนที่นี่จะต้องช่วยกันทำความสะอาดโรงเรียน ดูแลแปลงผัก ตัดไม้ในโรงเรียน เลี้ยงไก่ และการระดมทุนให้กับโรงเรียน ทั้งเรื่องการค้าแยกขยะ การช่วยแปรรูปการทำกาแฟ ทำบรรจุภัณฑ์ข้าวกลิ้งขาย และหน้าที่อีกอย่างก็คือ การร่วมแสดงความคิดเห็นในวิชา หรือหลักสูตรที่ตัวเองต้องการเรียน

-ครูผู้สอน

ครูผู้สอนในโรงเรียนชุมชนแห่งนี้ประกอบด้วยครู 3 ส่วนด้วยกันคือ 1.ครูอาสา 2 .ครูกศน. และ3.ครูผู้รู้ ซึ่งครูทั้ง 3 ส่วนนี้ได้ทำหน้าที่ร่วมกันตั้งแต่การกำหนดทิศทางของโรงเรียนและหลักสูตร ร่วมกันทำ

หลักสูตรท้องถิ่น ร่วมกันสอน การดูแลเด็ก ไปจนถึงการดูแลจัดการโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งครูแต่ละส่วน
ได้มีหน้าที่แตกต่างกันไปดังนี้

ครูอาสา ครูอาสาเป็นคนในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก ซึ่งคนในชุมชนจะเรียกเขาว่า “ครูอาสา”
เพราะเขามีใจอาสาเข้ามาทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนให้กับเด็กในโรงเรียน โดยได้รับค่าตอบแทนเพียง
น้อยนิดเพื่อเทียบกับเวลาและการทำงานที่ทุ่มเท ครูอาสาทำหน้าที่สอนวิชาท้องถิ่น และวิชาพื้นฐาน โดย
จัดการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนขึ้นอยู่กับรายวิชาที่สอน นอกจากการสอนแล้วครู
อาสายังต้องทำหน้าที่อีกหลายหน้าที่ เช่น ทำอาหารกลางวัน ประสานครูผู้รู้ ร่วมทำหลักสูตรท้องถิ่น ดูแล
อาคารสถานที่ รวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆ ของโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์นายธีรศักดิ์ จอเตะ(2557) ซึ่งเป็นครูอาสาคนแรก เล่าว่าที่มาสอนนั้นมาด้วยใจ
อาสา ซึ่งในขณะนั้นนายธีรศักดิ์เป็นแกนนำเยาวชนของหมู่บ้านโดยทำกิจกรรมเป็นอาสาสมัครเยาวชนสืบ
สานภูมิปัญญา ภายใต้โครงการเยาวชนสืบสานภูมิปัญญา ดำเนินงานโดยโครงการฝึกอบรมเยาวชนเพื่อ
การพัฒนา(YT)ร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ ตั้งแต่ปีพ.ศ.2547-2549 ต่อมาได้เข้าร่วมโครงการ
ครูอาสาปีที่ 2 (โดยในปีที่ 1 ได้เป็นครูอาสาที่โรงเรียนบ้านแม่ปูนน้อย ตำบลสันสลี อำเภอเวียงป่าเป้า
จังหวัดเชียงราย..ผู้วิจัย) ภายใต้การดำเนินงานของมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม และได้รับการสนับสนุน
งบประมาณจากมูลนิธิเอสซีจี ในการทำงานเพื่อพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง ซึ่งธีรศักดิ์ได้เปิดสอนอย่างไม่
เป็นทางการตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2554 เป็นครูอาสาเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2556 การทำหน้าที่ครู
อาสาที่ผ่านมาของธีรศักดิ์นั้นทำให้ธีรศักดิ์ รู้สึกภูมิใจที่ได้ทำงานเพื่อชุมชน

ส่วนนางสาววรมพร จะสุ ได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นครูอาสาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2554 เมื่อ
โรงเรียนเปิดสอนอย่างเป็นทางการ โดยทำหน้าที่เป็นครูอาสาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน วรมพรสะท้อนให้ฟังว่า
การเป็นครูอาสาได้ทำให้เธอรู้สึกดีใจและภูมิใจมากที่ได้ทำหน้าที่นี้ รู้สึกว่าชีวิตนี้มีความหมายเพราะได้ช่วย
แก้ไขปัญหของเด็กทำให้เด็กอ่านออกเขียนได้ วรมพรยังย้ำด้วยว่าถึงมันจะยากสำหรับการสอนแต่ว่าการ
ทำงานต้องเรียนรู้ ยิ่งสอนมากยิ่งรู้มาก และเป็นประโยชน์ต่อลูกของตนเองในอนาคต

การทำหน้าที่ของครูอาสาได้พบเจอกับอุปสรรคปัญหาไม่น้อย เช่น คนในชุมชนไม่มีความเชื่อมั่นใน
ตัวผู้สอนเพราะมองว่ามีระดับการศึกษาไม่สูง เมื่อถูกสะท้อนจากคนในชุมชน บวกกับความดีและความซื่อของ
เด็ก จึงทำให้ช่วงหนึ่งวรมพรจึงขอยุติการทำหน้าที่ครูอาสา กรรมการโรงเรียนจึงได้ชักชวน นางสาวเจษฎา
เตชะ ซึ่งเป็นคนในชุมชนที่เรียนจบระดับปริญญาตรีเข้ามาช่วยสอนในเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม ปี

การศึกษา 2555 เจษฎาทำหน้าที่ได้เพียง 2 เดือนก็ขอลาออกเนื่องจากต้องการไปทำงานนอกชุมชนที่มีค่าตอบแทนสูงกว่าที่โรงเรียนชุมชนจ่ายให้

ปัจจุบันมีวรมพรจึงเป็นครูอาสาเพียงคนเดียวที่ยังสอนในโรงเรียนแห่งนี้ เนื่องจากธีรศักดิ์ไม่ได้มาสอนแล้วเพราะติดภาระของครอบครัวที่ต้องดูแลทำให้ไม่มีเวลามาสอนเด็ก

หน้าที่ของครูอาสา วรมพรได้สะท้อนให้ฟังว่า ครูอาสาทำหน้าที่สอนวิชาท้องถิ่น และวิชาพื้นฐาน โดยจัดการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนขึ้นอยู่กับรายวิชาที่สอน นอกจากการสอนแล้วครูอาสายังต้องทำหน้าที่อีกหลายหน้าที่ เช่น ทำอาหารกลางวัน ประสานครูผู้รู้ ร่วมทำหลักสูตรท้องถิ่น ดูแลอาคารสถานที่ รวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆ ของโรงเรียน ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไปในโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียน

ครูผู้รู้ เป็นคนในชุมชน มีองค์ความรู้ความชำนาญในด้านต่างๆ ที่สามารถถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้ เช่น การทำนา การทำไร่ จักสาน บธชา สมุนไพร การเลี้ยงผึ้ง เป็นต้น ได้เข้ามาทำหน้าที่ช่วยสอนวิชาท้องถิ่น เริ่มเมื่อปีการศึกษา 2555 ก่อนที่จะมาสอนได้นั้นครูผู้รู้จะร่วมกับครูอาสาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในแต่ละเทอม ซึ่งคนที่จะมาเป็นครูผู้รู้ในแต่ละเทอนั้นจะขึ้นอยู่กับวิชาท้องถิ่นนั้นๆ ที่ผู้รู้มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าว ที่ผ่านมาครูผู้รู้ส่วนใหญ่จะมาจากผู้ที่เป็นกรรมการโรงเรียน เป็นคนที่เห็นความสำคัญของการศึกษา และต้องการให้เด็กรุ่นใหม่มีความรู้ท้องถิ่นในการเลี้ยงชีพและดูแลชุมชนในรุ่นต่อไป

ครูผู้รู้จะทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ที่ตัวเองมีให้กับผู้เรียน ก่อนที่จะมีการจัดการเรียนการสอนครูผู้รู้จะร่วมกับครูอาสา ครูแกน. และเจ้าหน้าที่ของสถาบันฝึกอบรมเพื่อการจัดการตนเองทำหลักสูตรท้องถิ่น ก่อนที่จะมีการเปิดเทอมของแต่ละภาคเรียน ผู้รู้จะเตรียมเนื้อหา อุปกรณ์ และวิธีการสอนที่ดึงดูดความสนใจของเด็กมาจัดการเรียนรู้อีกกับเด็กได้เรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนการสอนที่ได้วางไว้

ครู กศน. หรือครูจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเวียงป่าเป้า ซึ่งเข้ามาตั้งใหม่เมื่อปีพ.ศ.2552 หลังจากที่ยุบไปเมื่อปีพ.ศ.2548 โดยเปิดสอนระดับชั้นมัธยมต้น-ปลาย และจัดการศึกษาพื้นฐานสำหรับผู้ใหญ่ ทำให้เยาวชนและคนในชุมชนที่สนใจเรียนหนังสือ ไม่ต้องเดินทางไกลไปเรียนนอกชุมชน เป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย มีการพัฒนาอาชีพให้กับกลุ่มแม่บ้านด้วยการทำผลิตภัณฑ์เสริมรายได้ ต่อมาในปีพ.ศ.2553 เมื่อคนในชุมชนเริ่มไปเรียกร้องให้ตั้งโรงเรียนระดับ

ประถมศึกษาสำหรับเด็กเล็กในชุมชน ซึ่งทางผู้อำนวยความสะดวกของ กศน.เวียงป่าเป้า ได้เข้าใจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของชุมชน และเข้าใจความต้องการของชาวบ้าน ซึ่งไปสอดคล้องต่อแนวทางการจัดการศึกษาของ กศน. จึงทำให้ทางกศน. ให้ความร่วมมือโดยให้ครูกศน.ที่อยู่ประจำ ศศช.บ้านห้วยหินลาดนอกได้ช่วยสอนวิชาพื้นฐานให้กับเด็กที่มาเรียนในโรงเรียนแห่งนี้ นอกจากนั้นทางกศน. ยังช่วยออกวุฒิบัตรรับรองการศึกษาให้กับเด็กที่จบอีกด้วย

จากการสัมภาษณ์ครูกศน.ที่สอนอยู่ในปัจจุบันได้สะท้อนความรู้สึกที่มีต่อโรงเรียนชุมชนว่า ตอนแรกไม่เข้าใจระบบการเรียนการสอน รูปแบบโรงเรียนชุมชน มีความคาดหวังกับตัวเด็กต้องพัฒนาให้ถึงที่สุด ทัดเทียมเด็กที่เรียนในหลักสูตรพื้นฐานทั่วไป แต่ภายหลังทราบวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชน ให้ความคาดหวังในตัวเด็กเปลี่ยนไป โดยต้องการให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม และดำเนินชีวิตตามวิถี อยู่ในชุมชนอนุรักษ์วัฒนธรรมและอยู่ร่วมกับป่าได้ หน้าที่หลักของครู กศน.คือ สอนวิชาพื้นฐานตามหลักสูตร 51 ของกศน.และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่นักเรียนและนักศึกษาได้ลงทะเบียนเรียน

โรงเรียนชุมชน มีครูอาสา ครูผู้รู้ และครูกศน.มาร่วมจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ก่อตั้งขึ้นมาเมื่อเดือนพฤษภาคม 2554 มาจนถึงปัจจุบัน หลายคนด้วยกันโดยมีรายชื่อดัง ตารางที่ 13

จากข้อมูลครูผู้สอนแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนชุมชนแห่งนี้นอกจากมีครูอาสาซึ่งเป็นคนในชุมชนได้ทำหน้าที่เป็นครูประจำการในการเรียนรู้หลักให้เด็กแล้วยังมีครู กศน. ช่วยสอนวิชาพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าเปลี่ยนเป็นคนที่ 3 แล้วก็ตาม ครูกศน.ได้ทำหน้าที่สอนอย่างแข็งขัน มาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นยังมีผู้รู้ด้านต่างๆ ในชุมชนเช่น จักสาน สมุนไพร บพท เป็นต้น มาช่วยสอนวิชาท้องถิ่น และครูผู้รู้เหล่านี้ยังได้เป็นกรรมการโรงเรียน ช่วยดูแลบริหารจัดการพัฒนาโรงเรียนในด้านต่างๆ อีกด้วย

ตารางที่ 13 แสดงทำเนียบครูโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

ปีพ.ศ.	ครูผู้สอน		
	ครูอาสา	ครูผู้รู้	ครู กศน.
2554	1.ธีรศักดิ์ จอเตะ 2.นางสาววรมพร จารุพงศ์นิธิกุล (เริ่มสอนในเทอมที่ 2)	-	นายวิญญู ขอดคำ
2555	1.นางสาววรมพร จารุพงศ์นิธิกุล (ยกเว้นเดือนก.พ.-มี.ค.) 2.ธีรศักดิ์ จอเตะ 3.นางสาวเจษฎา เตะดู (เดือนก.พ.-มี.ค.)	1. นายลอคำ ปู่แควะ 2. นายภานุกร จอมติ 3. นายศิริวัชร โพคะ 4. นายคำทะ จอเตะ 5. นายบุคำ จอเตะ 6. นายแอ ทาเกะ 7. นายสมศักดิ์ โยโพแอ	นางสาวอมิตรา พรหมปา ละ
2556	1.นางสาววรมพร จารุพงศ์นิธิกุล 2.ธีรศักดิ์ จอเตะ	1. นายลอคำ ปู่แควะ 2. นายภานุกร จอมติ 3. นายศิริวัชร โพคะ 4. นายบุคำ จอเตะ 5. นายคำทะ จอเตะ	นางสาวอรรณ ศรีใจ
2557	1.นางสาววรมพร จารุพงศ์นิธิกุล	1. นายลอคำ ปู่แควะ 2. นายภานุกร จอมติ 3. นายศิริวัชร โพคะ 4. นายบุคำ จอเตะ 5. นายชัยประเสริฐ โพคะ 6. นายวีระชัย จำเริญการ	นางสาวอรรณ ศรีใจ

-คณะกรรมการโรงเรียน

คณะกรรมการโรงเรียนถูกตั้งขึ้นมาเมื่อปีพ.ศ.2555 โดยมีคนในชุมชนที่มาร่วมทำหน้าที่นี้ ได้แก่ ฝ่ายท้องถิ่น ฝ่ายปกครอง ผู้ปกครอง ครูอาสา ครูกศน. และคนในชุมชนจำนวน 15 คน ซึ่งมีรายชื่อดังนี้

1. นาย คำเซะ จอเตะ สมาชิกอบต.บ้านโป่ง	ตำแหน่ง ประธานคณะกรรมการ
2. นาย ชัยวัช จอมติ สมาชิกอบต.บ้านโป่ง	ตำแหน่ง รองประธานคณะกรรมการ
3. นาย ลอคำ ปู่แคะ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	ตำแหน่ง รองประธานคณะกรรมการ
4. นาย ภาณุกร จอมติ ผู้รู้ในชุมชน	ตำแหน่ง ภาพรวม สถานที่
5. นาย ศิริวัรี โปะคะ ผู้รู้ในชุมชน	ตำแหน่ง การเงิน สถานที่
6. นาย ถนัด จะสุ ผู้ปกครอง	ตำแหน่ง สถานที่
7. นาย สมศักดิ์ โยโผแฮ ผู้ปกครอง	ตำแหน่ง กรรมการ
8. นาง วาลี จอมติ ผู้ปกครอง	ตำแหน่ง กรรมการ
9. นาง มลฤดี ทาเกะ ผู้ปกครอง	ตำแหน่ง กรรมการ
10. นาย บุญคำ จอมเตะ ผู้รู้ในชุมชน	ตำแหน่ง กรรมการ
11. นาย ดวงคำ ทาเกะ ผู้รู้ในชุมชน	ตำแหน่ง กรรมการ
12. นาย ฉัตรชัย ศิริชัย ผู้ปกครอง	ตำแหน่ง กรรมการ
13. นาย กาสี ชิโย คนในชุมชน	ตำแหน่ง กรรมการ
14. นาย มะโน โปะคะ คนในชุมชน	ตำแหน่ง กรรมการ
15. นายสันติ ทาเกะ คนในชุมชน	ตำแหน่ง กรรมการ

จากการสัมภาษณ์กรรมการโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักวิจัยในโครงการนี้อยู่แล้ว ได้สะท้อนถึงความคาดหวังให้มีโรงเรียนในชุมชน เพราะต้องการให้มีโรงเรียนอยู่ในชุมชนตลอดไป เด็กจะได้มีความอบอุ่นอยู่กับครอบครัว และมีความปลอดภัยจากการเดินทาง ลดค่าใช้จ่ายหลายด้าน เช่น ค่าน้ำมันรถ ค่าอาหาร ค่าขนม เป็นต้น นอกจากนั้นเด็กยังได้เรียนรู้วิถีชีวิตของตนเองทั้งเรื่องวัฒนธรรมความเชื่อ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการทำการเกษตรของชุมชน

บทบาทหน้าที่ของกรรมการโรงเรียนนั้นส่วนใหญ่จะเข้ามาช่วย ในเรื่องการทำงานพัฒนาบริเวณโรงเรียน เช่นการปรับปรุงสถานที่ สร้างโรงครัว สร้างอาคารเรียน ช่วยทำสนามตะกร้อ และดูแลฝ่ายงานต่างๆ ในโรงเรียน เช่น ดูภาพรวม การประสานงาน การเงิน สถานที่ ฯลฯ นอกจากงานพัฒนาและงาน

จัดการฝ่ายต่างๆแล้ว กรรมการโรงเรียนหลายคนยังได้ช่วยพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และจัดตารางการเรียนการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีของชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นตัวแทนไปร่วมงานกับภาคีเครือข่ายต่างๆ นอกชุมชนอีกด้วย

ในการทำหน้าที่เป็นกรรมการโรงเรียน หลายคนสะท้อนเป็นเสียงเดียวกันว่า รู้สึกภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้กับเด็กและคนในชุมชน การทำหน้าที่ดังกล่าวยังทำให้พวกเขาได้พัฒนาตนเองไปด้วย ทั้งกล้าแสดงออก มีจุดยืนที่ชัดเจน ได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนหลายพื้นที่ที่จัดกระบวนการเรียนการสอน และยังได้เรียนรู้การจัดทำหลักสูตร พุดภาษาไทยดีขึ้น มีความสามารถในการเขียนการบันทึก และมีภาคีเครือข่ายมากขึ้น

แต่การทำหน้าที่ที่ผ่านมาของกรรมการโรงเรียนพบว่ายังมีปัญหามากมายที่ไม่ลงตัวอีกหลายด้าน เช่น การแบ่งงานและหน้าที่ยังไม่มีความชัดเจน กรรมการ 1 คน ต้องรับหน้าที่หลายอย่าง กรรมการบางคนไม่มีเวลาที่จะมาช่วยงานของโรงเรียน ไม่สามารถมาทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ มาประชุมไม่พร้อมเพรียงกัน จากการสัมภาษณ์กรรมการโรงเรียนบางคนจึงได้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหา คือ กรรมการโรงเรียนจะต้องมาประชุมอย่างสม่ำเสมอและต้องมาทุกคนเพราะเมื่อมีปัญหาความไม่เข้าใจกันจะได้พูดคุยหาทางออกร่วมกัน นอกจากนั้นยังต้องการให้กรรมการมาสังเกตการณ์ดูผู้สอนและเด็กนักเรียน เพื่อจะได้เข้าใจการจัดการเรียนการสอนและเห็นพัฒนาการของเด็ก ข้อเสนออีกข้อหนึ่งคือ ต้องการให้ทุกฝ่าย ทั้งครูคน. ครูอาสา กรรมการโรงเรียน และผู้ปกครองทำหน้าที่ของตัวเองที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด และควรมีจุดยืนเดียวกันในการพัฒนาเด็กไปในทิศทางไหน

-ผู้ปกครอง

การตัดสินใจของผู้ปกครอง ที่ให้บุตรของตนเองมาเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้มีหลายเหตุปัจจัย ที่สำคัญคือ การเรียนที่โรงเรียนเดิมเด็กไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ บางครอบครัวมีลูกหลายคน ฐานะยากจนไม่มีรถไปส่งลูกที่โรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ไกลจากชุมชน และหากให้เด็กเดินไปเรียนเอง ผู้ปกครองมีความห่วงความปลอดภัยของเด็ก ยิ่งถ้าในช่วงฤดูฝนจะเดินทางยากลำบากกว่าฤดูกาลอื่น นอกจากนั้นผู้ปกครองยังต้องการให้ลูกของตนเองได้เรียนรู้วัฒนธรรมภูมิปัญญาของชนเผ่าตนเองอีกด้วย

ตั้งแต่ก่อตั้งโรงเรียนมาจนถึงปัจจุบันมีผู้ปกครอง 5 ครอบครัวที่ได้ส่งลูกของตนเองมาเรียนที่โรงเรียนชุมชนแห่งนี้ ประกอบไปด้วยครอบครัวของนายลอคคำ ปู่แคะ มีบุตรมาเรียนจำนวน 2 คน นางสาวไมพร ปู่แคะ มีบุตรมาเรียนจำนวน 3 คน นายจำนง ปู่หล้าเงิน มีบุตรมาเรียน 1 คน นายถนัด จะสุ มีบุตรมาเรียน 1 คน และนางศรีวรรณ จะสุ มีบุตรมาเรียน 2 คน

ส่วนบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองนั้นได้มีบทบาทหลายด้านด้วยกัน ตั้งแต่การเป็นคณะกรรมการโรงเรียน เป็นครูภูมิปัญญา พัฒนาโรงเรียน ช่วยหาทุน ร่วมทำหลักสูตรท้องถิ่น ช่วยทำอาหารกลางวัน รวมทั้งการเข้าร่วมประชุมโรงเรียนทุกครั้งที่คณะกรรมการนัดให้มีการประชุม

ภายใต้การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนนั้นมีฝ่ายงานต่างๆ หลายฝ่ายด้วยกัน ซึ่งมีคณะกรรมการโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ชุมชนต้องการ จึงมีฝ่ายงานที่สำคัญ คือ สถานที่ การเงิน วิชาการ ระดมทุน และอาหารกลางวัน ซึ่งมีรายละเอียดในการทำงานของแต่ละฝ่ายดังต่อไปนี้

-ฝ่ายสถานที่

สถานที่ของโรงเรียนชุมชนนั้นได้ใช้อาคารที่ กศน. ซึ่งตอนนั้นเรียกว่าศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) มาขอสถานที่ในการตั้งโรงเรียน ทางชุมชนได้บริจาคที่ดินเพื่อสร้างโรงเรียน จากนั้นก็มีการปรับปรุงพัฒนาตลอดมา จากหน่วยงานภายนอกและความร่วมมือจากชุมชน โดยมีสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

- อาคารเรียนหลังแรก ตอนแรกสร้างขึ้นจากไม้ไผ่ โดยมีงบประมาณในการก่อสร้างเพียง 3,000 บาท ต่อมา มีการซ่อมแซมปรับปรุงเรื่อยมา ซึ่งตอนนี้ใช้เป็นห้องพักครู และห้องสมุด
- ห้องครัว ใช้สังกะสี จากอาคารหลังแรกมาสร้าง เนื่องจากอาคารหลังแรกเปลี่ยนเป็นกระเบื้อง
- ห้องน้ำเก่า ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก กศน.อำเภอเวียงป่าเป้า
- เสารัง ได้รับการสนับสนุนจากวิทยาลัยเทคนิคเวียงป่าเป้า
- อาคารเรียน 1 ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ โดยมีนักศึกษาและชาวบ้านในชุมชนร่วมกันสร้าง

- อาคารอาสารวมใจ ได้รับการสนับสนุนจาก นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง
- โรงเรียนไกรพัฒนวิทย์ ปอปลลา ได้รับการสนับสนุนจาก มูลนิธิอะมีคัทแห่งประเทศไทย
- ห้องน้ำหลังใหม่ ได้รับการสนับสนุนจากนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ฝ่ายนี้มีหน้าที่ดูแลสถานที่และงานพัฒนาด้านต่าง ๆ เช่น การตัดหญ้า ซ่อมแซมอาคาร โดยมี คณะกรรมการโรงเรียนฝ่ายสถานที่จำนวน 3 คน คือ 1. นายศิริวิทย์ โพทะ 2. นายถนัด จະสุ และ 3. นายภาณุกร จอมติ ซึ่งหน้าที่หลักของฝ่ายนี้จะต้องคอยติดตามสำรวจคุณภาพรวมของโรงเรียนว่ามีอะไรบ้างต้องปรับปรุงแก้ไขอะไร คณะกรรมการทั้ง 3 คน นี้ได้ทำหน้าที่มาโดยตลอดเพราะมองว่าโรงเรียนแห่งนี้เป็นของเราเองซึ่งต้องช่วยกันดูแล ที่ผ่านมามีได้ช่วยซ่อมอาคารเรียน ตัดหญ้าในบริเวณโรงเรียน ทำขึ้นวางหนังสือ ทำระบบน้ำใช้ น้ำกิน ฯลฯ ปัญหาที่ผ่านมานั้นพบว่าอุปกรณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการซ่อมแซมดูแลโรงเรียนนั้นไม่เพียงพอทำให้ไม่สามารถซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดได้

อีกปัญหาหนึ่งที่พบมาตลอดคือ คนในชุมชนไม่เคารพสถานที่ เช่น ทิ้งขยะเรี่ยราด ไม่เก็บเก้าอี้หลังจากใช้แล้ว ทำให้บริเวณโรงเรียนไม่สะอาดและไม่น่าอยู่ จึงเป็นภาระให้กับครูอาสา และเด็กนักเรียน ต้องจัดการเก็บเสมอ

-ฝ่ายการเงิน

จากการสัมภาษณ์ นาย ศิริวิทย์ โพทะ ซึ่งทำหน้าที่ดูแลการเงินของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาด นอกมาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2555 เล่าให้ฟังว่า หลังจากที่ชุมชนจัดงานผ้าป่าระดมทุนให้กับโรงเรียน ได้จัดให้มีการบริหารงานด้านงบประมาณโดยการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทำงานด้านต่างๆ เช่นฝ่ายประสานงานเพื่อจัดหาแหล่งทุนสนับสนุนงบประมาณให้กับโรงเรียน และฝ่ายการเงิน ทำหน้าที่จัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ในด้านต่างๆ โดยไม่มีอำนาจการเบิกจ่ายเงินจากบัญชี เป็นเพียงผู้ทำบัญชีงบประมาณด้านรายรับรายจ่ายเท่านั้น รายรับที่ผ่านมา เช่น เงินบริจาคมูลนิธิรุ่งอรุณและมูลนิธิแอ็คคนาว การขายเสื้อผ้ามือสอง การทอดผ้าป่า ฯลฯ ส่วนรายจ่ายที่ผ่านมา เช่น เงินเดือนของครูอาสา ค่าอาหารกลางวันเด็ก ค่าใช้จ่ายในการติดต่อประสานงาน ซ่อมแซมโรงเรียน ค่าอาหารปลา อาหารไก่ ซื้่ออุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น อุปกรณ์ด้านการเรียนการสอน อุปกรณ์ครัว เป็นต้น

ในการจัดการด้านการเงินของโรงเรียนนั้นมีการเปิดบัญชีโรงเรียนจำนวน 3 คน โดยให้คณะกรรมการโรงเรียนเป็นผู้เบิกเมื่อโรงเรียนต้องใช้จ่ายเงิน คณะกรรมการ 3 คนเป็นผู้เบิกเงินแล้วนำไปให้ฝ่ายการเงินซึ่งมี นายศิริวิฑ์ทำหน้าที่นี้ จากนั้นครูอาสาหรือกรรมการโรงเรียนต้องการใช้เงินในการทำงานต่างๆ ก็จะไปขอเบิกจากฝ่ายการเงินซึ่งก็คือนายศิริวิฑ์นั่นเอง

ปัญหาที่ผ่านมามีพบว่า การไปเบิกเงินที่ธนาคารนั้นกรรมการผู้เบิกมีเวลาว่างไม่ตรงกัน ทำให้เบิกเงินไม่ทันเวลาที่จำเป็นต้องนำไปใช้ในการทำกิจกรรม นอกจากนี้ฝ่ายการเงินที่ดูแลมีเพียงคนเดียว บางครั้งไม่อยู่บ้าน ครูมีความจำเป็นต้องเบิกเงิน เช่น ค่าอาหารให้เด็กแต่การเงินไม่อยู่จึงไม่มีเงินซื้ออาหารให้เด็ก และปัญหาเรื่องค่าตอบแทนของครูอาสาที่ไม่ได้รับเงินเดือนด้วยตนเองทำให้ฝ่ายการเงินมีความยุ่งยากในการจัดการ เป็นต้น จากการวิจัยทำให้นักวิจัยซึ่งเป็นกรรมการโรงเรียนและครูอาสาได้พูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาดังกล่าว จนได้ทางออกร่วมกันว่า ในกรณีค่าตอบแทนครูอาสาจะต้องไปรับด้วยตนเอง ส่วนการไปเบิกเงินปัจจุบันทางโรงเรียนได้รับงบประมาณสนับสนุนค่าอาหารกลางวันจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโป่งเดือนละ 3,520 บาท ทางโรงเรียนจึงเปิดบัญชีค่าอาหารกลางวันแยกจากบัญชีรวมของโรงเรียน ช่วยทำให้การบริหารจัดการสะดวกยิ่งขึ้น

การจัดการเรื่องบัญชีธนาคารนั้น คณะกรรมการโรงเรียนได้เปิดบัญชีแรกของโรงเรียนเมื่อครั้งที่จัดงานทอดผ้าป่าเพื่อระดมทุนช่วยเหลือโรงเรียน ที่ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาเวียงป่าเป้า ชื่อบัญชี นายลอคำ ปู่แคะและ/หรือนายภานุกร จอมติและ/หรือนายธีรพล จำเริญการ เป็นบัญชีของโรงเรียนชุมชน เพื่อรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กร หน่วยงาน หรือผู้ใจบุญภายนอก และได้เปิดบัญชีธนาคารเพิ่มอีก 1 บัญชี ที่ธนาคารกรุงไทย สาขาเวียงป่าเป้า ชื่อบัญชี นายถนัด จะสุ เป็นบัญชีเพื่อรองรับ โครงการอาหารกลางวันและนมจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโป่ง และโครงการต่างๆ ที่ได้รับงบประมาณจากทางสำนักงานการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเวียงป่าเป้า

ตารางที่ 14 แสดงรายรับของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกช่วงปี พ.ศ. 2556 –พ.ศ. 2557

ลำดับ	รายการ	รายรับ(บาท)	
		ปี 2556	ปี 2557
1	ขายขยะ/โครงการขยะ	125	37,800
2	ขายข้าวคอกน –ข้าวกล้าง.	2,350	-
3	ขายเสื้อผ้ามือสอง	25,754	10,719
4	สินค้าโรงเรียน(ไข่ไก่+ปลาตุก+สบู่)	1,034	-
5	กองทุนกาแฟ	10,440	-
6	มูลนิธิรุ่งอรุณ	120,000	122,500
7	เงินสมทบ	2,500	14,800
8	เงินบริจาค	27,800	7,000
9	ค่าอาหารกลางวันจาก อบต. บ้านโป่ง	15,000	25,000
	รวมรายรับ	205,003	217,819
	ยอดยกมา	54,000	120,027
	รวมรายรับทั้งหมด	259,003	337,846

จากตารางแสดงรายรับของโรงเรียนชุมชนในปี พ.ศ.2556 จนถึงปี พ.ศ. 2557 พบว่าในปีพ.ศ.2556 โรงเรียนชุมชนมีรายรับจำนวน 205,003 บาท โดยมีรายรับจากการพึ่งตนเอง เช่น การขายเสื้อผ้ามือสอง ขายไข่ไก่ ขายข้าว ขายปลาตุก กองทุนกาแฟ และอื่นๆ รวมเป็นเงินจำนวน 39,703 บาท(รายการที่1-5) ได้รับการบริจาค จากบุคคล กลุ่มต่างๆ และการสนับสนุนจากมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณเป็นเงินจำนวน 150,300 บาท(รายการที่6-8) และได้รับค่าอาหารกลางวันจากอบต.บ้านโป่งเป็นเงินจำนวน 15,000 บาท

ส่วนในปีพ.ศ.2557 นั้น พบว่า โรงเรียนมีรายรับทั้งหมด 337,846 บาท ซึ่งมีรายได้จากการพึ่งตนเองเป็นเงินจำนวน 48,519 บาท(รายการที่1-5) ได้รับค่าอาหารกลางวันจาก อบต. บ้านโป่งเพิ่มขึ้นเป็นเงินจำนวน 25,000 บาท และ ได้รับการบริจาค จากบุคคล กลุ่มต่างๆ และการสนับสนุนจากมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณเป็นเงินจำนวน 144,300 บาท(รายการที่6-8) ซึ่งทางมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณจะสนับสนุนค่าตอบแทนครูอาสาเพียง 2 ปีนี้เท่านั้น จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนชุมชนมีรายรับส่วนใหญ่จากบุคคลหรือองค์กรภายนอกมากกว่าการหารายได้ด้วยการพึ่งตนเองของคนในชุมชน

ตารางที่ 15 แสดงรายจ่ายของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกช่วงปีพ.ศ. 2556 – พ.ศ. 2557

ลำดับ	รายการ	รายจ่าย(บาท)	
		ปี 56	ปี 57
1	ค่าตอบแทนครูอาสา	119,000	84,000
2	ค่าตอบแทนผู้รู้	-	4,400
3	ค่ารถ	1,150	4,400
4	ค่าประสานงาน	5,100	2,900
5	อาหารกลางวัน	2,956	3,940
6	อุปกรณ์การเรียน	-	875
7	อุปกรณ์โรงเรียน/งานพัฒนาโรงเรียน	2,530	4,470
8	กิจกรรม	4,840	-
9	กิจกรรมคัดแยกขยะ	-	9,000
10	อาหารสัตว์เลี้ยง	3,400	1,731
11	ค่าพยาบาลและสวัสดิการ	-	2,700
	ค่าใช้จ่ายรวม	138,976	118,416

จากตารางแสดงรายจ่ายของโรงเรียนชุมชนในปี พ.ศ.2556 จนถึงปี พ.ศ. 2557 พบว่าในปีพ.ศ. 2556 โรงเรียนชุมชนมีรายจ่ายจำนวน 138,976 บาท โดยมีค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นเงินค่าตอบแทนครูอาสา จำนวน 119,000 บาท เป็นค่าอุปกรณ์ในการพัฒนาโรงเรียนเป็นเงินจำนวน 2,530 บาท ค่ารถและค่าประสานงานเป็นเงินจำนวน 6,250 บาท(รายการที่3-4) ค่าจัดกิจกรรมในโรงเรียนเป็นเงินจำนวน 4,840 บาท ค่าอาหารกลางวันเป็นเงินจำนวน 2,956 บาท และค่าอาหารสัตว์เลี้ยง(ปลาตุ๊ก,ไก่) 3,400 บาท ส่วนในปีพ.ศ.2557 นั้นพบว่า โรงเรียนมีรายจ่ายทั้งหมด 118,416 บาท ส่วนใหญ่เป็นเงินค่าตอบแทนครูอาสา เป็นเงินจำนวน 84,000 บาท และค่าตอบแทนครูผู้รู้ที่เข้ามาสอนวิชาท้องถิ่นเป็นเงินจำนวน 4,400 บาท รองลงมาเป็นการใช้จ่ายในการทำถังคัดแยกขยะและทำป้ายรณรงค์เรื่องขยะเป็นเงินจำนวน 9,000 บาท เป็นค่ารถและค่าประสานงานเป็นเงินจำนวน 7,300 บาท(รายการที่3-4) ค่าอุปกรณ์การเรียน 875 บาท ค่าอุปกรณ์ทั่วไปและงานพัฒนาโรงเรียน 4,470 บาท ค่าอาหารกลางวัน 3,940 บาท อาหารสัตว์เลี้ยง 1,731 บาท และค่ารักษาพยาบาลและสวัสดิการโรงเรียนเป็นเงินจำนวน 2,700 บาท

จากข้อมูลรายรับและรายจ่ายข้างต้น พบว่า ปีพ.ศ. 2556 มีรายรับ 259,003 บาท รายจ่าย 138,976 บาท มีเงินคงเหลือ 120,027 บาท ในปีพ.ศ.2557 โรงเรียนมีรายรับ 337,846 บาท มีรายจ่าย 118,416 บาท คงเหลือ 219,430 บาท

จากข้อมูลรายการที่เป็นรายรับของโรงเรียนนั้นจะเห็นได้ว่าได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ชุมชนมากกว่าการพึ่งตนเองของคนในชุมชน ถึงแม้ว่าโรงเรียนจะมีรายจ่ายน้อยกว่ารายรับก็ตาม แต่หากไม่มีกลุ่มบุคคลหรือองค์กรภายนอกมาสนับสนุนแล้ว ลำพังเพียงรายได้ที่มาจากการพึ่งตนเองของโรงเรียน นั้นคงจะไม่เพียงพอสำหรับการจ่ายค่าตอบแทนให้กับครูอาสาตลอดทั้งปีได้ นี่จึงเป็นสิ่งที่คนทำงานในโรงเรียนชุมชนจะต้องพุดคุ้ยหาแนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อให้โรงเรียนมีความมั่นคงมากกว่านี้

-ฝ่ายวิชาการ

งานด้านวิชาการมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโดยคณะกรรมการโรงเรียน ร่วมกับสถาบันการฝึกอบรบ เพื่อการจัดการตนเอง และกศน. อำเภอเวียงป่าเป้า ให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน บริหารจัดการหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 ร่วมกับ กศน. ติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นให้มีความเหมาะสม ในแต่ละภาคเรียน

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้จัดทำแผนการเรียนรู้ ทั้งหลักสูตรท้องถิ่น และหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 โดยใช้การบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมกับช่วงเวลาสาระการเรียนรู้ และผู้เรียน การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ด้วยการปฏิบัติจริงจากแหล่งการเรียนรู้และครูผู้รู้ในชุมชน ให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมเข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้

การวัดผล และประเมินผลจัดให้มีการประเมินผลการเรียนทุกรายวิชา วิธีการวัดผลประเมินผล โดยการสังเกต ให้ทำแบบฝึกหัด และจัดให้มีการสอบ ระหว่างภาค ปลายภาค และจัดให้มีการซ่อมเสริม กรณีที่มีผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ จึงจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและในชุมชนให้พอเพียง ยึดหลักตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมให้ครู และผู้เรียน ได้ใช้แหล่งเรียนรู้ ในชุมชนและนอกชุมชน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่หลากหลาย

-ฝ่ายระดมทุน

การระดมทุนเริ่มเมื่อโรงเรียนมีการก่อตั้งขึ้น แต่ไม่มีงบประมาณด้านอาหารกลางวันของเด็กและค่าตอบแทนครูอาสา ทางคณะกรรมการและเครือข่ายจึงจัดให้มีการระดมทุนขึ้น ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการระดมทุนหลายกิจกรรม เช่น การจัดทำผ้าป่า การขายเสื้อผ้ามือสอง ทำนารวม ทำข้าวกล้อง ประชาสัมพันธ์รับบริจาคจากผู้มีอุปการคุณช่วยเหลือโรงเรียนและองค์กรต่าง ๆ คณะกรรมการ ผู้ปกครอง และครูอาสา ทุกคนมีความพยายามที่จะหาทุนสนับสนุนไม่ว่าจะเจออุปสรรค หรือปัญหาใดก็ตาม เพื่อให้โรงเรียนได้อยู่ต่อไป

นอกจากการระดมทุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานภาคีต่างๆ แล้ว ทางโรงเรียนชุมชนยังได้ขอรับอุปกรณ์สำหรับการจัดการเรียนการสอนหรือเอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน ดังนี้

1. กศน. อำเภอเวียงป่าเป้า สนับสนุนสื่อ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น หนังสือ ไปสเตอร์ สำหรับจัดบอร์ด อุปกรณ์การเรียน โทรทัศน์ เครื่องเล่น ดีวีดี อุปกรณ์ ต่าง ๆ เช่น โต๊ะ ชั้นวางหนังสือ อุปกรณ์โหล่เซล เป็นต้น
2. ACT NOW บริจาค โต๊ะ ตู้กับข้าว ชั้นวางของ อ่างล้างจาน อุปกรณ์กีฬา อุปกรณ์โหล่เซล ของเล่นเสริมทักษะสำหรับเด็ก
3. สถาบันฝึกอบรมเพื่อการจัดการตนเอง บริจาค อุปกรณ์การเรียน ชั้นหนังสือ
4. บุคคล หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ บริจาค อุปกรณ์การเรียน คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์

-อาหารกลางวัน

ในส่วนการทำอาหารกลางวันสำหรับเด็กนักเรียนนั้น มีการแบ่งหน้าที่โดยให้ผู้ปกครองแต่ละคนเปลี่ยนกันมาทำอาหารให้กับเด็กนักเรียน ต่อมาผู้ปกครองติดภารกิจซึ่งไม่สามารถมาทำอาหารได้ หน้าที่ทำอาหารจึงเป็นของครูอาสา และครู กศน. การทำอาหารให้กับเด็กนักเรียนนั้นมีข้อจำกัด โดยนักเรียนแต่ละคน ไม่สามารถรับประทานอาหารบางอย่างได้ ครูต้องจัดอาหารให้ตามความต้องการของเด็กแต่ละคน การแบ่งเวลาไปทำอาหารของครูนั้นทำให้เวลาในการสอนลดลง

ส่วนเรื่องงบประมาณค่าอาหารกลางวันเด็กนั้น ในช่วงแรกครูอาสาและเด็กจะช่วยกันหาอาหารจากธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนด้วยตัวเอง เช่น ผักกูด หน่อไม้ เห็ด เป็นต้น บางครั้งผู้ปกครองของเด็กก็จะนำ

พืชผักที่ปลูกเองมาให้ ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียนอย่างเป็นทางการร่วม กศน. ทางกศน.จึงมีโครงการสนับสนุนอาหารกลางวัน เช่น ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงปลาตก เป็นต้น เพื่อเป็นอาหารกลางวันสำหรับเด็กนักเรียนนอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิแอคนาวประเทศไทย ชื้อไก่ไข่มาให้เลี้ยง และส่งนมกล่องมาให้ทุกเดือน

หลังจากที่โรงเรียนเป็นรูปเป็นร่างแล้ว ทางคณะกรรมการโรงเรียนและครู กศน. ได้ทำเรื่องของบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโป่ง ซึ่งทางอบต.ได้เห็นชอบและเริ่มให้การสนับสนุนเมื่อปี พ.ศ.2556 ได้รับงบประมาณเป็นเงินจำนวน 15,000 บาท โดยมีเด็กนักเรียนจำนวน 7 คน ในปีงบประมาณ 2557 กศน.ทำโครงการเสนอให้กับทาง อบต.บ้านโป่ง โดยมีเด็กนักเรียนจำนวน 8 คน ได้รับงบประมาณ เป็นรายหัว 20 บาท/วัน/คน ยอดรวม เป็นเงินจำนวน 25,000 บาท ส่วนการบริหารจัดการเรื่องงบประมาณอาหารกลางวันที่ได้จาก อบต. นั้นในปีแรกทาง อบต.ได้โอนเงินเข้าบัญชีของโรงเรียน แต่ทาง อบต. บอกว่าการโอนเงินแบบนี้เป็นการผิดระเบียบในปีที่ 2 จึงปรับเป็นการโอนเงินเข้า กศน. โดยทำสัญญาผู้ว่าจ้าง ให้นายถนัดจะสุ เป็นผู้รับผิดชอบ งบประมาณอาหารกลางวันจึงเข้าบัญชีของ นายถนัด จะสุ ซึ่งนายถนัดจะเบิกเงินตามความจำเป็นที่ใช้แล้วนำไปให้ฝ่ายการเงินเป็นผู้จัดเก็บ พอถึงเวลาทำอาหาร ผู้รับผิดชอบ(แม่บ้าน)จะไปเบิกเงินจากฝ่ายการเงิน ปัญหาที่พบคือ เมื่อฝ่ายการเงินไม่อยู่บ้านทำให้แม่บ้านไม่มีเงินในการจัดการอาหารกลางวัน แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือ ให้ถนัดรับผิดชอบเรื่องงบประมาณอาหารกลางวันแทนนายศิริวีร์ ที่ทำหน้าที่ฝ่ายการเงินของโรงเรียน นอกจากหน่วยงานท้องถิ่นมาช่วยค่าอาหารกลางวันให้กับโรงเรียนชุมชนแล้วยังมีบุคคลและกลุ่มต่างๆ ได้ช่วยมาอย่างต่อเนื่องโดยมอบเป็นของมากกว่าเป็นเงิน เช่น ปลากระป๋อง อาหารทะเลแห้ง เครื่องปรุงรส ฯลฯ

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการโรงเรียนชุมชน พบว่ามีการทำงานอย่างเต็มที่ของคณะกรรมการโรงเรียน ครูอาสา และครูผู้รู้ เพราะทุกคนแนวคิดไปในแนวทางเดียวกันคือต้องการให้มีโรงเรียนชุมชน จึงต้องทำถึงแม้ว่าจะไม่มีคนอื่นมาช่วยเพิ่มขึ้นก็ตาม ด้วยภาระหลายด้านแต่มีคนทำงานไม่มากพอกับหน้างานทำให้ กรรมการโรงเรียนบางคนรับหน้าที่งานหลายด้าน และบางคนมีหน้าที่ที่ไม่ชัดเจนการทำงานจึงเกิดปัญหา แต่ก็มีมีการแก้ปัญหาเสมอเพราะมีการพูดคุยระหว่างกรรมการและครูอาสารวมทั้งครูกศน.บ่อยครั้ง ช่วยให้แก้ปัญหาได้หลายเรื่อง เช่น เรื่องการเงินที่ต้องรับผิดชอบนักหลายบัญชีจากหลายๆ โครงการที่เข้ามาโรงเรียน กรรมการโรงเรียนจึงเสนอให้มีคนช่วยดูแลเพิ่มเพื่อให้ง่ายสะดวกในการทำงาน และลดภาระของคนทำงาน เป็นต้น

เมื่อโรงเรียนชุมชนเกิดขึ้นทำให้องค์กรต่าง ๆ จากภายนอกเข้ามาเรียนรู้และช่วยเหลือโรงเรียนพัฒนาชุมชน ในหลาย ๆ ด้าน เช่น การสร้างอาคารเรียน ห้องน้ำ อุปกรณ์การเรียน เสื้อผ้ามือสอง เป็นต้น ทำให้โรงเรียนชุมชนแห่งนี้เป็นศูนย์กลางให้คนในชุมชนได้มาปะผุดคุย เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้และทำกิจกรรมของเด็ก และเป็นพื้นที่ที่คนในชุมชนได้ใช้สื่อสารกับสังคมภายนอกมากขึ้นอีกด้วย

2.6 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

จากข้อมูลลำดับเหตุการณ์การเรียกร้องให้มีการตั้งโรงเรียนชุมชน และการทำงานของฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน พบว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเริ่มขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ.2553 ในการไปยื่นจดหมายกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 ซึ่งหลังจากนั้นคนในชุมชนก็ให้ความร่วมมือมาโดยตลอด เพราะมีเป้าหมายเดียวกันคือ ต้องการให้มีโรงเรียนเกิดขึ้นในชุมชน ผู้วิจัยขอสรุปการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่มีหลายรูปแบบดังนี้

1) *ร่วมประชุมหารือและร่วมตัดสินใจ* ตั้งแต่มีการจัดตั้งโรงเรียนอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ.2554 มีการประชุมกันไม่น้อยกว่าเดือนละ 1 ครั้ง บางเดือนมากถึง 3 ครั้งก็มี เป็นการประชุมที่เกี่ยวกับเรื่องของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมระดมทุน การต้อนรับแขกที่มาเรียนรู้ดูงาน หรืองานที่จะต้องพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ จะมีคนในชุมชนให้ความร่วมมือเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง โดยเฉพาะกรรมการโรงเรียน ครูอาสา ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน และคนในชุมชนที่เข้าใจและสามารถแบ่งเวลามาร่วมได้ การประชุมแต่ละครั้งนอกจากแจ้งเรื่องการทำงานของโรงเรียนแล้ว การประชุมแต่ละครั้งจะขอความคิดเห็น และการตัดสินใจจากคนในชุมชนก่อนที่จะดำเนินการใดใดเกี่ยวกับโรงเรียน

2) *ร่วมพัฒนาโรงเรียน* เนื่องจากโรงเรียนชุมชนได้ใช้สถานที่ที่เป็นที่ตั้งของ ศสช.หินลาดนอก ที่ดูแลโดย กศน.ที่เข้ามาสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ.2528 ทำให้อาคารเรียน ห้องครัว ห้องน้ำ และบริเวณรอบๆ โรงเรียนมีความทรุดโทรม ถูกทิ้งร้างมานาน ไม่ได้รับการดูแลใส่ใจ เพราะคนในชุมชนส่งลูกหลานตนเองไปเรียนโรงเรียนนอกชุมชนนานแล้ว การพัฒนาโรงเรียนให้น่าอยู่น่าเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่คนในชุมชนเห็นร่วมกันว่าจะต้องช่วยกันพัฒนาให้ดีขึ้น ด้วยการสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกจึงได้งบประมาณมาพัฒนาอาคารต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยที่มีคน

ในชุมชนเป็นแรงงานให้แบบไม่รับค่าตอบแทน งานพัฒนาที่ผ่านมาของโรงเรียน เช่น การทำอาคารเรียน การทำอาคารเอนกประสงค์ การทำห้องน้ำ ทำห้องพักครู ทำโรงเลี้ยงไก่ ทำบ่อปลา ทำบ้านปลาเกะญอจำลอง ทำสนามตะกร้อ เป็นต้น ซึ่งการพัฒนาต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคนในชุมชน เมื่อครูอาสาหรือกรรมการโรงเรียนไปประสานงานให้มาช่วย ก็จะมีคนในชุมชนหลายคนได้เข้ามาช่วยตลอด บางคนก็มาช่วยเพียงครั้งคราวเพราะไม่มีเวลา

3) *ร่วมระดมทุน* งานระดมทุนมีเป้าหมายเพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายอาหารกลางวันของเด็กและค่าตอบแทนครูอาสา ซึ่งเป็นภารกิจที่สำคัญมากของโรงเรียนชุมชนแห่งนี้ เพราะโรงเรียนได้รับงบประมาณสนับสนุนค่าอาหารกลางวันอย่างเป็นทางการจากหน่วยงานท้องถิ่นเมื่อปี พ.ศ.2556 นี้เอง งานระดมในช่วงแรกจึงมีเป้าหมายเพื่อเป็นค่าอาหารกลางวันและค่าตอบแทนครูอาสา ต่อมาก็นำทุนดังกล่าวมาพัฒนาการเรียนรู้อีกให้กับเด็ก เช่น พาเด็กไปเรียนรู้นอกชุมชน จ่ายค่าตอบแทนครูผู้รู้ที่มาสอนวิชาท้องถิ่น เป็นต้น วิธีการระดมทุนมี 2 แบบคือ 1)แบบพึ่งตนเอง เช่น ทำข้าวกล้อง คัดแยกขยะ ขายผ้ามือสอง เลี้ยงไก่ไข่ กองทุนกาแฟ และ 2)แบบพึ่งภายนอก เช่น รับเงินบริจาคเงินสมทบจากคนที่มาศึกษาดูงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แบบพึ่งตนเอง การระดมทุนด้วยการพึ่งตนเองนั้นได้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อโรงเรียนชุมชน และทำให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในหลายระดับ ดังนี้

ทำข้าวกล้อง เริ่มแรกเลยคนในชุมชนได้ระดมข้าวเปลือกให้กับโรงเรียน ใครมีมากก็ให้มาก ใครมีน้อยก็ให้น้อย จากนั้นกลุ่มแม่บ้านได้นำข้าวเปลือกไปช่วยกันสีเป็นข้าวกล้องและช่วยตำเป็นข้าวซ้อมมือ แล้วนำไปจำหน่ายให้กับคนภายนอก

คัดแยกขยะ เริ่มจากสถาบันฝึกอบรมเพื่อการจัดการตนเอง(TISM) ซึ่งเป็นองค์กรพี่เลี้ยงในการจัดตั้งโรงเรียนชุมชนได้มาเสนอแนวคิดในการทำ โรงเรียนจึงขอความร่วมมือคนในชุมชนให้คัดแยกขยะแล้วนำขยะที่นำไปรีไซเคิลได้มาให้กับทางโรงเรียน จากนั้นครูอาสาจะรวบรวมเมื่อได้จำนวนมากก็จะนำไปขายในเมือง นอกจากนั้นทาง TISM ยังได้ช่วยรับบริจาคจากคนในเมืองเชียงใหม่แล้วนำไปขายให้กับโรงเรียนชุมชนด้วย จากนั้นจะนำเงินไปให้กับโรงเรียน

ขายเสื้อผ้ามือสอง เริ่มจาก TISM เช่นกันโดย TISM จะรับบริจาคจากเพื่อน ญาติ หรือเครือข่ายที่อยู่ทั่วประเทศ มีคนให้ความสนใจจำนวนมาก ได้ส่งเสื้อผ้ามือสองมาให้และที่ให้ไปรับ

ที่บ้านก็มี ในช่วงแรกทาง TISM จะเป็นผู้ขายให้แต่เนื่องจากองค์มีการึกมาก อีกทั้งต้องการให้คนในชุมชนได้พึ่งตนเองได้ จึงได้นำเสื้อผ้ามือสองไปให้กรรมการโรงเรียนเป็นผู้ดูแล ปัจจุบันมีนายถนัด จะสุ เป็นผู้ดูแลเป็นหลัก ได้นำไปขายในชุมชนตนเอง ซึ่งคนในชุมชนก็ให้ความร่วมมือช่วยซื้อกันไปจำนวนมาก นอกจากนั้นยังนำไปจำหน่ายยังหมู่บ้านใกล้เคียงและในตัวอำเภอเวียงป่าเป้า การขายเสื้อผ้ามือสองได้สร้างรายได้ให้กับโรงเรียนมากพอสมควร

เลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงไก่ไข่เป็นข้อเสนอของกรรมการโรงเรียนและการแนะนำของครู กศน. โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อเป็นอาหารกลางวันให้กับนักเรียนและเป็นการเรียนรู้วิชาชีพนอกของนักเรียนอีกด้วย แต่ถ้ามีไข่เหลือจากการกินของนักเรียนแล้วทางโรงเรียนก็จะนำไปจำหน่าย มีคนในชุมชนมาช่วยซื้อเสมอเพราะเป็นอาหารที่เด็กชอบบริโภค บางครั้งไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน การเลี้ยงไก่เริ่มแรกได้รับการสนับสนุนจาก Act Now Children Fun เมื่อปี พ.ศ.2555 จากนั้นโรงเรียนก็เลี้ยงไก่มาอย่างต่อเนื่องเพราะเป็นอาหารหลักให้กับเด็กและยังสร้างรายได้ให้กับโรงเรียนอีกด้วย การจัดการดูแลนั้นจะมีกรรมการโรงเรียนคนหนึ่งดูแลเป็นหลัก และให้นักเรียนช่วยผลัดเปลี่ยนกันดูแลเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

กองทุนกาแฟ หลังจากที่มีการตั้งกลุ่มกาแฟอินทรีย์ขึ้นในชุมชนเมื่อปี พ.ศ.2555 มีสมาชิกกลุ่มกว่า 20 คน เพื่อแปรรูปกาแฟ(จากลูกเชอร์รี่ให้เป็นกะลา...ผู้วิจัย) แล้วส่งขายกาแฟ(กะลา)ให้กับเครือข่ายที่ทำกาแฟอินทรีย์ที่เชียงใหม่นำไปจำหน่ายต่อไป ซึ่งการตั้งกลุ่มได้มีข้อตกลงร่วมกันว่ารายได้ 2% จากการขายกาแฟจะนำไปช่วยโรงเรียน ที่ผ่านมาผู้ปลูกกาแฟได้นำรายได้มาให้กับทางโรงเรียนตั้งแต่ปีพ.ศ.2556 หลังจากที่ยขายผลผลิตได้ จนถึงปัจจุบัน

แบบพึ่งภายนอก การระดมทุนแบบพึ่งภายนอกนี้ส่วนใหญ่คนในชุมชนจะมีส่วนร่วมไม่มาก เพราะโดยส่วนใหญ่จะเป็นการประสานงานของ TISM และกรรมการโรงเรียน เช่น การสนับสนุนค่าตอบแทนครูอาสาที่ได้รับความอนุเคราะห์จากมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ แต่เมื่อมีคนภายนอกเข้ามาเรียนรู้หรือมาศึกษาดูงาน คนในชุมชนจะมาช่วยตั้งแต่การต้อนรับ การทำอาหารเลี้ยง การเสิร์ฟน้ำให้ที่พัก และมาร่วมแลกเปลี่ยนพูดคุยด้วยทุกครั้ง

4) **ร่วมเป็นผู้รู้** เมื่อโรงเรียนชุมชนเริ่มจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ.2554 มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรแกนกลางควบคู่กับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาวัฒนธรรมของ

ชาวปากะญอ ที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของคนในชุมชนครูอาสาได้พาเด็กไปเรียนรู้กับผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นผู้รู้ในด้านต่าง ๆ เช่น นิทาน จักสาน เป็นต้น ต่อมาเมื่อโรงเรียนชุมชนได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น โดยมีกรรมการโรงเรียน ครูอาสา และผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การทำหลักสูตร เมื่อมีหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการสอนที่ชัดเจนแล้ว ครูอาสาจึงชวนคนในชุมชนมาช่วยจัดการเรียนรู้ ซึ่งที่ผ่านมาทั้งผู้อาวุโส พ่อบ้าน และแม่บ้านมาช่วยถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นให้กับเด็กตามความสามารถเฉพาะตัวของแต่ละคน

ข้อสรุป การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบโรงเรียนชุมชนของบ้านห้วยหินลาดนอกนั้น เริ่มต้นจากชุมชนประสบกับปัญหาทางการศึกษาที่จัดโดยภาครัฐ ส่งผลกระทบกับลูกหลานและครอบครัวของตนเอง นอกจากนั้นยังส่งผลกระทบต่อวิถีวัฒนธรรมความเชื่อของชนเผ่าตนเองอีกด้วย ทำให้คนในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกลุกขึ้นมาหาทางเลือกใหม่ในการจัดการศึกษาให้กับลูกหลานของตนเอง ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชนที่มีความหวังใยต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยตนเอง จากความมุ่งมั่นเอาจริงเอาจัง และมีจุดยืนที่ชัดเจนในการเรียกร้องสิทธิทางการศึกษาของคนในชุมชนทำให้ชุมชนสามารถจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของโรงเรียนชุมชนขึ้น

แต่เนื่องจากที่ผ่านมารัฐเท่านั้นที่มีสิทธิในการจัดการศึกษา จัดการเรียนรู้ในรูปแบบที่รัฐส่วนกลางเป็นผู้กำหนด ทำให้คนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ ซึ่งแตกต่างจากคนสมัยก่อนที่เรียนรู้ตามวิถีชีวิตและการปฏิบัติหาเลี้ยงชีพ กลุ่มคนที่มีบทบาทในการเรียกร้องให้มีการจัดตั้งโรงเรียนประกอบด้วยคนหลายรุ่นทั้งที่เป็นแกนนำเยาวชน ผู้นำชุมชน และผู้เฒ่าผู้แก่จึงต้องแสวงหาความรู้ในการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่นี้ การทำงานที่ต่อเนื่องของคณะทำงานดังกล่าวได้ส่งผลให้มีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาหนุนเสริมชุมชนเป็นจำนวนมาก ทั้งชุมชนรอบข้าง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคีภาคเอกชน ภาคีภาคประชาสังคม เครือข่ายการศึกษาทางเลือก หน่วยงานด้านการศึกษา สื่อต่างๆ เป็นต้น

การจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา เน้นการอ่านออกเขียนได้และมีความรู้ท้องถิ่นในการดำรงชีพ โดยจัดหลักสูตรผสมผสานระหว่างหลักสูตรขั้นพื้นฐานของ กศน. และหลักสูตรท้องถิ่นที่ครูผู้รู้และครูอาสาช่วยกันจัดทำขึ้นด้วยตนเอง โดยแบ่งสัดส่วนหลักสูตร ดังนี้ หลักสูตรสามัญ(กศน.) 50 % หลักสูตรท้องถิ่น

30% และหลักสูตรกิจกรรม 20% การเรียนรู้จึงมีความหลากหลายทั้งเนื้อหา รูปแบบการเรียนรู้ และสถานที่ที่ใช้ในการเรียนรู้ ทำให้เด็กสนุกในการเรียนรู้ และมีพัฒนาการเรียนรู้ได้เร็ว

การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรสามัญ กศน.ได้จัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นอกจากนั้นทาง กศน. อำเภอเวียงป่าเป้ายังได้นำหลักสูตรแกนกลางมาบูรณาการ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กอีกด้วย รายวิชาสามัญที่เด็กได้เรียน เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น ส่วนวิชากิจกรรมที่ได้จัดให้เด็กได้เรียนโดยเน้นการทำเกษตรมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนนำมาบริโภคได้จริง รู้วิธีการดูแลและสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีพต่อไปในอนาคตได้ เช่น ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เป็นต้น ส่วนการจัดกิจกรรมกีฬามีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้ผ่อนคลาย สนุกสนาน และมีสุขภาพที่แข็งแรง เช่น ตะกร้อ ฟุตบอล เป็นต้น

ส่วนการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรท้องถิ่นนั้น มีเป้าหมายเพื่อให้เด็กเข้าใจชุมชนเข้าถึงวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมของปกากะญอ รู้ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหินลาดนอก จะทำให้เด็กรู้จักรากเหง้าของตัวเอง เรียนรู้กฎระเบียบชุมชน รู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทำมาหากินในชุมชนได้ เด็กจะรู้จักตัวเองว่าเป็นคน ปกากะญอ มีภาษาเป็นของตนเอง และจะต้องเป็นผู้สืบทอดไม่ให้สูญหาย โดยมีวิชาที่จัดการเรียนรู้ เช่น บทกวี นักสืบสายน้ำ จักสาน สมุนไพร นิทาน ไผ่หมุนเวียน ภาษาแม่ เป็นต้น การทำหลักสูตรท้องถิ่นนั้นจะทำงานร่วมกันจากหลายฝ่ายดังนี้ ครูผู้รู้ ครูอาสา ผู้ปกครอง ครู กศน. และเจ้าหน้าที่สถาบันฝึกอบรมเพื่อการจัดการตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันถึงเป้าหมาย รูปแบบกระบวนการที่จัด และนำไปสู่การหนุนเสริมการทำงานซึ่งกันและกัน

ส่วนคณะทำงานของโรงเรียนชุมชนประกอบไปด้วย กรรมการโรงเรียน ครูอาสา ครู กศน. และครูผู้รู้ ซึ่งการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนมีภารกิจหลักคือ การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่เลือกมาเรียนในโรงเรียนแห่งนี้ นอกจากนั้นยังต้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และหลักสูตรจาก กศน.ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตเหมาะสมและเป็นความต้องการกับผู้เรียน จนเกิดผลตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้ การระดมทุนก็เป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่โรงเรียนชุมชนจะต้องคำนึงถึง เพราะโรงเรียนต้องหางบประมาณเพื่อจ่ายค่าตอบแทนครูอาสาด้วยตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นเงินจำนวนมากเมื่อเทียบกับภาวะเศรษฐกิจของคนในชุมชนที่มีรายได้ไม่

มาก ปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานรัฐมาช่วยค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ เพราะโรงเรียนชุมชนยังไม่ได้ถูกรับรองอย่างเป็นทางการ

การบริหารจัดการโรงเรียนมีหลายด้านและต้องมีฝ่ายงานหลายฝ่าย เพื่อช่วยขับเคลื่อนการทำงานของโรงเรียนชุมชน จากข้อมูลเรื่องการบริหารจัดการโรงเรียนชุมชนจะเห็นได้ว่าคณะทำงานคนหนึ่งต้องทำงานหลายหน้าที่ มีภาระหนัก เพราะกรรมการโรงเรียนบางคนยังขาดความเข้าใจในบทบาทของตนเอง และคนในชุมชนหลายคนไม่มาช่วยเพราะยังไม่ยอมรับความเป็นโรงเรียนชุมชนเพราะมองว่าไม่มีคุณภาพเท่าเทียมกับการจัดการศึกษาของภาครัฐ

ส่วนที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับรูปแบบโรงเรียนชุมชน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก หลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนเป็นแผนงานหนึ่งที่นักวิจัยต้องการให้คนในชุมชนและผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด ในแผนการวิจัยจึงได้มีเวทีชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้าใจการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา การทำงานของโรงเรียน และผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน รวมไปถึงการฟังเสียงสะท้อนกลับจากคนในชุมชน ว่าคิดอย่างไรกับโรงเรียนชุมชน หลังจากนั้นนักวิจัยจึงได้ระดมความคิดเห็นจากคนในชุมชนถึงวิชาที่เด็กควรจะได้เรียน ซึ่งได้ข้อสรุปร่วมกันว่าต้องการให้เด็กได้เรียนรู้วิชาที่กินได้ หมายถึงวิชาที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้จริงและสามารถหาเลี้ยงชีพของตนเองได้เมื่อโตขึ้น มีด้วยกัน 3 วิชา คือ 1) วิชาภาษาแม่ 2) วิชาภูมิศาสตร์ชุมชน และ 3) วิชาเลี้ยงผึ้งโพรง หลังจากนั้นนักวิจัยได้ขอรับอาสาสมัครจากคนในชุมชนเพื่อมาจัดการเรียนรู้ให้กับเด็ก โดยวิชาภาษาแม่ให้ครูอาสาสอนเหมือนเดิมแต่เพิ่มการผสมคำมากขึ้น วิชาภูมิศาสตร์ชุมชนได้คนในชุมชนจำนวน 4 คนช่วยจัดการเรียนรู้ ส่วนวิชาเลี้ยงผึ้งโพรงได้ชวนผู้ชำนาญในการเลี้ยงผึ้งโพรงจากบ้านห้วยหินลาดในและคนในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกเองมาช่วยสอนเด็กจำนวน 4 คน ซึ่งทั้ง 3 วิชานี้ได้ทดลองการจัดการเรียนการสอนไปแล้วในปีการศึกษา พ.ศ.2557 เทอม 2

ก่อนที่จะทำการเรียนรู้นักวิจัยร่วมกับครูผู้รู้ได้ช่วยกันจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้(หลักสูตร) ร่วมกันเพื่อทำเป้าหมายในการเรียนรู้ให้ชัดเจน หาวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก และลงวันเวลาเพื่อให้ผู้รู้ได้รู้ล่วงหน้าสามารถเตรียมการเรียนรู้สำหรับเด็กได้ทัน

ข้อสรุปการจัดการเรียนรู้ภาษาแม่

วิธีการสอนภาษาแม่ ใช้การสอน 2 แบบคือ แบบจินตนาการ และแบบบูรณาการ โดยการใช้แบบจินตนาการนั้นจะใช้การสอน บทกวี นิทาน หรือคำสุภาษิตปกากะญอมาใช้สอน ยกตัวอย่างบทกวี เช่น หน่อเคล่อหล่าจ๊ะจะเหม่เกล่อเด หน่อไถ่เก๊ะจ๊ะจะเหม่ไถ่เค ครูจะให้เด็กเขียนบทกวีเป็นภาษาปกากะญอพร้อมกับเขียนคำอ่านเป็นภาษาไทย แล้วให้เด็กจินตนาการภาพประกอบบทกวีนั้นๆ

ส่วนวิธีบูรณาการ จะให้เด็กเขียนคำง่าย เช่นคำว่า นก ต้นไม้ ผัก เป็นต้น แล้วให้เด็กเขียนทั้งภาษาไทย ภาษาแม่และภาษาอังกฤษ คำที่ให้เด็กเขียนจะเป็นสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวของเด็ก

การประเมินผลการเรียนการสอนของวิชาภาษาแม่ นั้นจะใช้วิธีการประเมิน 3. แบบ คือ 1) ใช้ข้อสอบ 2) สังเกตความตั้งใจของเด็กแต่ละคน และ 3) ใบงานของเด็ก

ผลที่เกิดขึ้น เด็กทั้ง 2 ช่วงชั้นเด็กชอบและสนใจภาษาแม่มากขึ้น เพราะการวาดภาพประกอบได้ระบายสีสวยงามตามจินตนาการของเด็ก ส่วนเด็กโตจะวิเคราะห์และการจินตนาการภาพได้มากกว่าเด็กเล็ก อีกทั้งเขียนผสมคำได้มากขึ้น

การปรับหลักสูตรภาษาแม่ครั้งนี้ทำให้เด็กได้เรียนรู้วัฒนธรรม ความเชื่อ หรือแนวคิดของความเป็นปกากะญอมากขึ้นโดยผ่านการเรียนรู้จากบทกวี นิทาน และคำสุภาษิตของชนเผ่าตนเองมากขึ้นด้วย เด็กจะค่อยๆ ซึมซับตั้งแต่วัยเด็ก

นอกจากนั้นผู้ปกครองยังสะท้อนลูกหลานของตนเองว่า สามารถเขียนภาษาปกากะญอได้มากขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยกระตุ้นคนในครอบครัวสนใจภาษาแม่มากขึ้นอีกด้วย เกิดวัฒนธรรมแม่อ่านกับลูกหรือพ่ออ่านกับน้องเมื่ออยู่กับครอบครัว

ข้อสรุปการจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ชุมชน

การจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ชุมชนมีเป้าหมายเพื่อให้เด็กได้รู้จักพื้นที่บ้านของตนเอง ได้เห็นการจัดการป่าของรุ่นพ่อแม่ มีคนในชุมชนมาช่วยสอน วิธีการสอนครูผู้รู้จะพาเด็กโต จำนวน 4 คน ไปเรียนรู้ในป่า ให้ความรู้เรื่องชื่อตอย ชื่อลำห้วย แล้วให้เด็กเขียนสรุปความรู้ที่ได้ลงในสมุด

ผลที่เกิดขึ้น เด็กชอบเพราะได้เดินไปเรียนรู้ในป่า สนุกที่ได้เข้าไปในป่า วิชานี้ทำให้เด็กรู้จักชื่อดอย และที่ตั้งของดอยว่าอยู่ตรงทิศไหนของชุมชน ได้รู้ว่าชุมชนของตนเองมีป่าชุมชน ป่าต้นน้ำ และป่าอนุรักษ์

ข้อสรุปจากการจัดการเรียนรู้วิชาเลี้ยงผึ้งโพรง

วิชาการเลี้ยงผึ้งโพรง ครูผู้สอนมี 4 คน คือ นายชัยประเสริฐ โปะะ นายภานุกร จอมติ นายศิริวีร์ โปะะ และนายมะโน โปะะ กระบวนการจัดการเรียนการสอนของวิชาการเลี้ยงผึ้งโพรงนั้นก็จะมีการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ทุกครั้งที่สอนครูผู้รู้ก็จะอธิบายให้เด็กฟังจนเกิดความเข้าใจก่อน จากนั้นเขียนขึ้นกระดานให้เด็กทุกคนเขียนตาม แล้วจึงให้เด็กลงปฏิบัติจริง เริ่มตั้งแต่การทำรังผึ้ง การเอารังไปวางหล่อผึ้งและขั้นตอนอื่นๆ ตามที่วางแผนไว้ ในส่วนของการประเมินผล ผู้รู้ก็จะดูจากความตั้งใจและการปฏิบัติจริงของเด็กแต่ละคน ผู้รู้จะสอนไปด้วยประเมินไปด้วยเพราะวิชาไม่ได้เรียนแค่เรื่องของผึ้งอย่างเดียว เพราะการเลี้ยงผึ้งมีความเกี่ยวข้องกับป่า เราจึงมีความจำเป็นที่ต้องให้เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจถึงประโยชน์ของป่า เพื่อให้เด็กมีจิตสำนึกหวงแหนรักป่าไปด้วยเพราะผึ้งอาศัยอยู่กับป่า คนก็อาศัยกับผึ้ง ฉะนั้นต้องให้เด็กเรียนรู้ทั้งเรื่องของผึ้งและป่า การเรียนรู้เรื่องนี้จะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจถึงการจัดการ และดูแลป่าของชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก

วิชานี้เมื่อได้สอนไปสักระยะหนึ่งทำให้นักวิจัยพบว่า เป็นวิชาที่เด็กชอบมีความสุขกับการเรียนรู้ที่ได้ไปวางโพรงผึ้งในป่าหรือริมห้วย ไม่ต้องอยู่แต่ในห้องอย่างเดียว หลังจากที่ได้ให้เด็กได้เลี้ยงผึ้งจริงๆ ผ่านไป 2 สัปดาห์ มีผึ้งเข้ามาอาศัยอยู่ 3 โพรง (เด็กเลี้ยงผึ้งโพรง 6 คน ทำคนละ 1 โพรงพบว่ามีผึ้งเข้า 3 โพรง ส่วนโพรงที่ผึ้งไม่เข้าเด็กบอกว่าไม่ค่อยได้ไปดูเลยจึงไม่มีผึ้งเข้า แต่บางคนวางในสถานที่ที่ไม่เหมาะสมทำให้ผึ้งไม่เข้าโพรง...นักวิจัย) ทำให้เด็กดีใจมากที่ผึ้งได้เข้าอยู่ในโพรงของเขา นอกจากนั้นเด็กยังได้รู้ถึงฤดูกาลที่ผึ้งเข้าโพรง (เป็นช่วงเวลาที่ต้นไม้หลายชนิดในพื้นที่ออกดอก...นักวิจัย) วิชานี้ถ้าเด็กเรียนจบแล้วเด็กสามารถทำเป็นอาชีพเสริมในครอบครัวได้ และเป็นครูผู้รู้ให้เด็กรุ่นใหม่ได้ในอนาคตอีกด้วย

สรุป จากการทดลองสอนวิชาท้องถิ่นทั้ง 3 วิชา ในวิชาภาษาแม่ครูอาสาได้เคยสอนมาแล้วหลายเทอม แต่พอมานะเทอมนี้ได้ปรับวิธีการสอนโดยการเอาวิธีการสอนแบบจินตนาการและบูรณาการเข้าไปจึงทำให้เด็กสนุกในการเรียนรู้ เพราะมีการอ่าน เขียน และวาดรูปภาพ พร้อมกับฝึกการวิเคราะห์และใช้การ

จินตนาการเป็นภาพออกมานั่นเอง ส่วนอีก 2 วิชาคือ วิชาภูมิศาสตร์ และวิชาการเลี้ยงผึ้งโพรงจากการใช้รูปแบบการพาเด็กเรียนรู้ในพื้นที่จริง ได้เห็นของจริง และได้ลงมือปฏิบัติจริง เป็นวิชาที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก (ช่วงชั้นเรียนที่ 2) กระบวนการเรียนรู้ช่วยกระตุ้นให้เด็กมีความสนใจที่จะเรียนรู้ เพราะเด็กชอบเรียนรู้นอกห้องเรียน เด็กสนุกที่ได้ออกจากห้องอาคารเรียน ได้แสดงศักยภาพของตัวเอง(การเลี้ยงผึ้ง) ทำให้เด็กมีความภูมิใจ และมีความรู้ที่จะนำไปประกอบอาชีพในอนาคตได้ ที่สำคัญทั้งสองวิชานี้ทำให้เด็กได้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติ ทั้งต้นไม้ ลำธาร และสัตว์ต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเขา การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน นับได้ว่าเป็นการตอบโจทย์ของการจัดการศึกษาที่ทำให้เด็กมีความรู้สึมมาชีพและสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน ร่วมดูแลจัดการทรัพยากรของชุมชน สืบทอดต่อจากรุ่นบรรพบุรุษได้

ตารางที่ 16 แสดงตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยแม่

วันที่	กิจกรรม เนื้อหา	จุดประสงค์เพื่อบรรลุการเรียนรู้	กระบวนการเรียนการสอน	สื่อ/อุปกรณ์	การประเมินผล	ผู้รับผิดชอบ
1/12/2557	ทดสอบความรู้ก่อนเรียน	เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของนักเรียนแต่ละคน	ให้นักเรียนทำแบบทดสอบ 1. พยัญชนะและสระ คำ ตัวเลข ประโยค โดยเขียนในแบบทดสอบและเขียนตามคำบอก	แบบทดสอบ	จากแบบทดสอบ	วรัญพร
8/12/2557	ทบทวน ความรู้พื้นฐาน	เพื่อทบทวนความรู้ที่นักเรียนได้เรียนมาแล้ว	1. ครูนำแบบทดสอบที่มีเรียนทำมาให้ให้นักเรียนดูว่าตนเองมีข้อบกพร่องในด้านใดบ้าง 2. ครูทบทวน ให้เป็นรายบุคคลโดยแยกตามความสามารถ และช่วงวัยของเด็ก 3. ครูทบทวนพยัญชนะและสระ คำควบกล้ำ (ปกาก่อญอ) โดยเขียนบนกระดานให้นักเรียนอ่านตาม 4. ให้นักเรียนเขียน พยัญชนะและสระ คำควบกล้ำ (ปกาก่อญอ) ในสมุดของตนเอง และเขียนตามคำบอก	กระดาน สมุด ดินสอ แบบทดสอบ ยางลบ ไม้บรรทัด	1. ความสนใจ 2. ความตั้งใจ 3. สมุด	วรัญพร

ตารางที่ 17 แสดงตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้วิชาเลียงผิงโพรง

ครั้งที่/วันที่	กิจกรรมเนื้อหา	จุดประสงค์เพื่อบรรลุการเรียนรู้	กระบวนการเรียนการสอน	สื่อ/สถานที่	ภาพประเมินผล
1.12.ค.57	1. ขนินของผิง -ผิงโพรง -ผิงชาญนงค์ -ผิงหลวง	1. ให้เด็กรู้จักชนิดของผิง 2. ให้รู้ชื่อของผิง	1. เอรูปภาพผิงให้เด็กดูแต่ละชนิด 2. ครูผู้รู้บอกชื่อของผิงแต่ละชนิดให้นักเรียน 3. ให้เด็กจินตนาการวาดภาพของผิงแต่ละชนิด 4. ครูผู้รู้เขียนขึ้นบนกระดานให้เด็กเขียนตาม	1. รูปผิง 2. สมุดดินสอ 3. กระดาษ A 4 4. ในห้องเรียน	1. รูปภาพที่วาด 2. ความตั้งใจของเด็ก แต่ละคน 3. สมุดบันทึก
2.19.ค.57	1. สรรพคุณและการกิน น้ำผิง	1. ให้เด็กรู้จักสรรพคุณของ น้ำผิงแต่ละชนิด 2. ให้นักเรียนรู้จักวิธีการกิน น้ำผิงให้มีประโยชน์	1. ครูผู้รู้เอาน้ำผิงมาให้เด็กดู 2. ครูผู้รู้อธิบายให้นักเรียนฟัง 3. ครูผู้รู้สอนให้เด็กรู้จักประโยชน์ของน้ำผิงแต่ละชนิด	1. น้ำผิง 2. สมุดดินสอ 3. แก้วผสมน้ำผิง 4. ในห้องเรียน	1. ความตั้งใจของเด็ก แต่ละคน 2. สมุดบันทึก
3.26.ค.57	1. การทำโพรงผิง	1. เพื่อให้เด็กทำโพรงผิงได้ 2. เพื่อให้เด็กเลือกไม้ทำโพรง 3. วิธีการล่อผิงให้เข้ามาอยู่ใน โพรง	1. ครูผู้รู้พาเด็กไปเลือกฟ่อนไม้ 2. สอนวิธีการเจาะโพรงไม้และปิดโพรงไม้ เจาะรูล่อผิง 3. สอนการทากีชีผึ้งในโพรงไม้	1. เสียม 2. คอกสาง 3. ไม้ท่อน 4. ลิว 5. ชีผึ้ง 6. ตาปู 7. สีสัน	1. ความตั้งใจของเด็ก แต่ละคน 2. ผลงานแต่ละคน

ตารางที่ 18 แสดงตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ชุมชน

ครั้งที่ / วันที่	กิจกรรมเนื้อหา	จุดประสงค์เพื่อบรรลุการเรียนรู้	กระบวนการจัดการเรียนรู้	สื่อ / สถานที่	การประเมินผล	ผู้รับผิดชอบ
1/12 ธ.ค. 57	ทศ	1. รู้จักทิศของชุมชน 2. รู้จักขอบเขตและอาณาเขตติดต่อ	1. เปรียบแผนที่ประเทศไทยให้นักเรียนดู 2. ถามเด็กนักเรียนว่าประเทศไทยมีภาค ไหนบ้าง 3. ในประเทศไทยมีจังหวัดอะไรบ้าง 4. ชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกอยู่จังหวัด ไหน (จังหวัดเชียงราย) 5. วาดรูปชุมชนหินลาดนอกเป็นวงกลม เรียนทิศ และแนวเขตติดต่อ 6. ให้เด็กวาดแผนที่ชุมชนตามจินตนาการ และบอกทิศและอาณาเขตติดต่อ	- รูปแผนที่ประเทศไทย - กระดาษ A4 - สี - ปากกา - ดินสอ - สถานที่ใน โรงเรียน	1. ถามและตอบ 2. สังเกต 3. วาดรูป 4. นำเสนอผลงาน	สุรชัย / แคน
2/19 ธ.ค. 57	ชื่อลำห้วยในชุมชนบ้าน ห้วยหินลาดนอก / ทศที่ ลำห้วยอยู่	1. รู้จักลำห้วยและที่อยู่ของลำห้วย ในชุมชน	1. วาดรูปชุมชนเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสให้ใส่ ลำห้วยและชื่อลำห้วย พร้อมทิศที่ได้ นักเรียนดู 2. บอกชื่อลำห้วยและให้เด็กพูดตาม 3. ให้เด็กนักเรียนวาดรูปตาม	- กระดาษ A4 - สี - ปากกา - ดินสอ - สถานที่ใน โรงเรียน	1. ถามและตอบ	ทศ / บุค

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

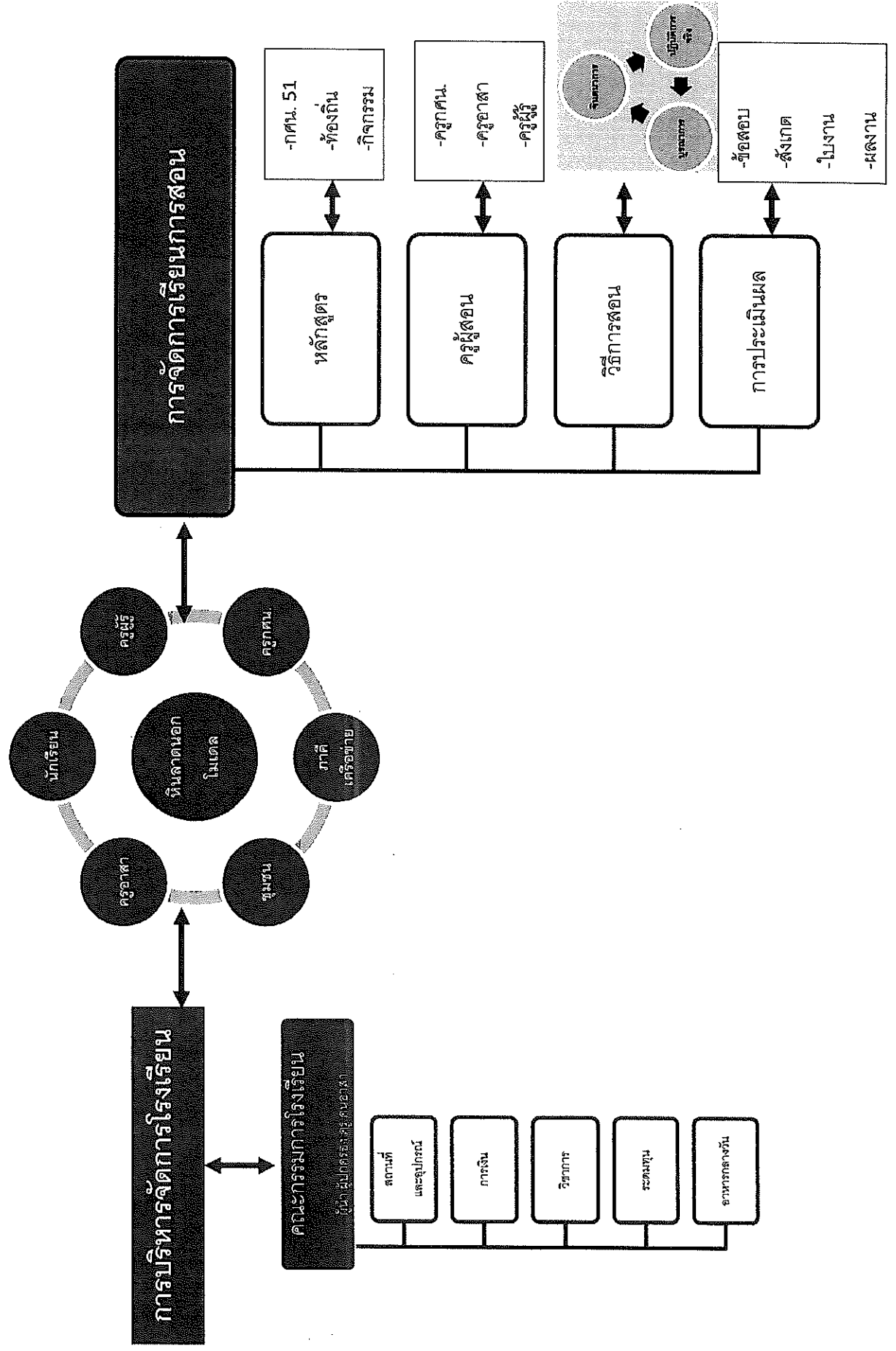
การศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก ครั้งนี้ ทีมนักวิจัยซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนและนักวิจัยบางส่วนมาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบโรงเรียนชุมชนที่ผ่านมา และศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก ที่เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจของชุมชน ปกาเกอญอ โดยกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษา การศึกษาทางเลือก และแนวทางการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับกลุ่มเป้าหมายชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง จ.เชียงราย

ส่วนเอกสารงานวิจัยที่นำมาใช้นั้นมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับบริบทชุมชน ชาติพันธุ์ปกาเกอญอ และการจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่วิจัย ทีมนักวิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์รายบุคคลเป็นหลักทั้งอย่างไม่เป็นทางการ และแบบมีโครงสร้างคำถาม การสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม และวิธีการสังเกต ข้อมูลที่ได้มานั้นได้ทำการแยกแยะ และจัดหมวดหมู่ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตีความแล้วนำเสนอเชิงบรรยาย ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบโรงเรียนชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชน

จากการวิจัยพบว่ารูปแบบที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนแบบโรงเรียนชุมชนนั้นประกอบไปด้วยกลุ่มคนจากหลายภาคส่วน มีการบริหารจัดการโดยคนในชุมชนในรูปแบบคณะกรรมการโรงเรียน และการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนและความต้องการของคนในชุมชน ดังโมเดลด้านล่างนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงหิ้นลาดนอกโมเดล

จากโมเดลข้างต้นสามารถสรุปความเป็นโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกได้ดังนี้ หินลาดนอก Model คือ โรงเรียนที่สร้างขึ้นโดยความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นหลัก โดยมีการประสานงานหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้โรงเรียนแห่งนี้สามารถดำเนินงานได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องคือ

1) ชุมชน คือ คนในชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก ซึ่งทุกคนมีส่วนร่วม ในการออกความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนชุมชนแห่งนี้ การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนจะต้องผ่านการประชุมหารือ กับชาวบ้าน เพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่เป็นแนวปฏิบัติสำหรับโรงเรียน นอกจากการออกความคิดเห็นแล้วคนในชุมชนยังเข้ามามีบทบาทในการเป็นคณะกรรมการโรงเรียน และครูผู้รู้ มีบทบาทอย่างมากในการบริหารจัดการโรงเรียน

2) ครูอาสา คนในชุมชนที่มีจิตอาสาเข้ามาทำหน้าที่สอนวิชาท้องถิ่น และวิชาพื้นฐาน โดยจัดการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนขึ้นอยู่กับรายวิชาที่สอน นอกจากการสอนแล้วครูอาสายังต้องทำหน้าที่อีกหลายหน้าที่ เช่น ทำอาหารกลางวัน ประสานครูผู้รู้ ร่วมทำหลักสูตรท้องถิ่น ดูแลอาคารสถานที่ รวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆ ของโรงเรียน

3) ครูผู้รู้ ซึ่งเป็นคนในชุมชน ได้เข้ามาทำหน้าที่ช่วยสอนวิชาวิถีชีวิต ที่ผ่านมาครูผู้รู้ส่วนใหญ่จะมาจากผู้ที่เป็นกรรมการโรงเรียน เป็นคนที่เห็นความสำคัญของการศึกษา และต้องการให้เด็กรุ่นใหม่มีความรู้ท้องถิ่นในการเลี้ยงชีพและเป็นผู้ดูแลชุมชนในรุ่นต่อไป

4) ครู กศน. หรือครูจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเวียงป่าเป้า สอนวิชาพื้นฐานให้กับเด็กที่มาเรียนในโรงเรียนแห่งนี้ นอกจากนั้นทางกศน. ยังช่วยออกวุฒิบัตรรับรองการศึกษาให้กับเด็กที่จบอีกด้วย

5) นักเรียน เป็นเด็กในชุมชน หรือหมู่บ้านใกล้เคียง ที่สนใจต้องการเรียนด้วยความเต็มใจเพราะเป็นโรงเรียนใกล้บ้าน ได้เรียนปฏิบัติมากกว่าการเขียนหนังสือ

6) หน่วยงานภาคีเครือข่าย ต่าง ๆ เช่น สถาบันฝึกอบรมเพื่อการจัดการตนเอง องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโป่ง ACT NOW สมาคมนักลงทุน โรงเรียนรุ่งอรุณ KESIN University ชมรมลมใต้ปีก นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้เข้ามาช่วยในการจัดหาทุน และให้คำปรึกษา ในการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชน ให้บรรลุเป้าหมาย

การบริหารจัดการโรงเรียน

การบริหารจัดการโรงเรียนจะทำในรูปแบบของ คณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ครูผู้รู้ ครูอาสา และคนในชุมชนที่อาสาทำหน้าที่ต่างๆ ของโรงเรียน โดยหน้าที่และความรับผิดชอบของกรรมการโรงเรียน มีการแบ่งงานเป็นแต่ละฝ่ายงาน ตามหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอก บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ทางชุมชนต้องการ การแต่งตั้งคณะกรรมการโรงเรียนนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียน การพัฒนาโรงเรียน การหาทุน โดยคณะกรรมการของโรงเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

สถานที่ และอุปกรณ์ มีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยบริเวณโดยรวมของโรงเรียน ทั้งการตัดหญ้า ความสะอาดของพื้นที่ ระบบน้ำ ระบบไฟ รวมถึงอุปกรณ์ต่างๆ หน้าที่ ดูแล ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของอุปกรณ์ ต่าง ๆ ของโรงเรียน ติดตาม และจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในโรงเรียน มีการยืม คืนอุปกรณ์ของโรงเรียน

การเงิน การบริหารงานด้านงบประมาณของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกนั้น ได้จัดให้มีการบริหารงานด้านงบประมาณด้านต่าง ๆ คือ ฝ่ายการเงิน และฝ่ายจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย ผู้ที่ทำบัญชีจะไม่มีอำนาจการเบิกจ่ายเงินจากบัญชี เป็นเพียงผู้ทำบัญชีงบประมาณด้านรายรับรายจ่ายเท่านั้น

วิชาการ งานด้านวิชาการมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโดยคณะกรรมการโรงเรียน ร่วมกับสถาบันการฝึกอบรบเพื่อการจัดการตนเอง และ กศน. อำเภอเวียงป่าเป้า ให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน บริหารจัดการหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 ร่วมกับ กศน. ติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นให้มีความเหมาะสมในแต่ละภาคเรียน

ระดมทุน คณะกรรมการและเครือข่ายจึงจัดให้มีการระดมทุนขึ้น เพื่อเป็นค่าอาหารกลางวันให้นักเรียนและเป็นค่าตอบแทนครูอาสา ฝ่ายนี้มีหน้าที่หาทุนในรูปแบบต่างๆ โดยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการระดมทุนหลายกิจกรรม เช่น การจัดทำผ้าป่า การขายเสื้อผ้ามือสอง ทำนารวม ทำข้าวกล้อง รับบริจาคจากบุคคลภายนอกและจากองค์กรต่าง ๆ

อาหารกลางวัน มีหน้าที่จัดซื้อ และเตรียมวัสดุที่ต้องใช้ประกอบอาหาร โดยประสานด้านงบประมาณกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโป่ง ประสานงานกับครูว่าต้องซื้ออะไรบ้าง และยังต้องหน้าที่ทำบัญชีรายรับรายจ่ายเกี่ยวกับอาหารกลางวัน

การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา เน้นการอ่านออกเขียนได้และมีความรู้ท้องถิ่นในการดำรงชีพ โดยจัดหลักสูตรผสมผสานระหว่างหลักสูตรขั้นพื้นฐานของ กศน. และหลักสูตรท้องถิ่นที่ครูผู้รู้และครูอาสาช่วยกันจัดทำขึ้นด้วยตนเอง การเรียนรู้จึงมีความหลากหลายทั้งเนื้อหา รูปแบบการเรียนรู้ และสถานที่ที่ใช้ในการเรียนรู้ ทำให้เด็กสนุกในการเรียนรู้ และมีพัฒนาการเรียนรู้ได้เร็ว ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ส่วนด้วยกันคือ หลักสูตร ครูผู้สอน วิธีการสอน และวิธีการวัดประเมินผล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) หลักสูตร ในโรงเรียนชุมชนมีด้วยกัน 3 หลักสูตร คือ

1.1)หลักสูตรขั้นพื้นฐาน โดยทาง กศน.ได้จัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นอกจากนั้นทาง กศน. อำเภอเวียงป่าเป้ายังได้นำหลักสูตรแกนกลางมาบูรณาการ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กอีกด้วย รายวิชาสามัญที่เด็กได้เรียน เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

1.2)หลักสูตรท้องถิ่น มีเป้าหมายเพื่อให้เด็กเข้าใจชุมชนเข้าใจวิถีชีวิตประเพณีวัฒนธรรมของ ปกาเกอญอ รู้ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหินลาดนอก จะทำให้เด็กรู้จักรากเหง้าของตัวเอง เรียนรู้กฎระเบียบชุมชน รู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทำมาหากินในชุมชนได้ เด็กจะรู้จักตัวเองว่าเป็นคน ปกาเกอญอ มีภาษาเป็นของตนเอง และจะต้องเป็นผู้สืบทอดไม่ให้สูญหาย โดยมีวิชาที่จัดการเรียนรู้ เช่น บทกวี นักสืบสายน้ำ จักสาน สมุนไพร นิทาน ไผ่หมุนเวียน ภาษาแม่ เป็นต้น

1.3)กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่ได้จัดให้เด็กได้เรียน โดยเน้นการทำเกษตรมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนนำมาบริโภคได้จริง รู้วิธีการดูแลและสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีพต่อไปในอนาคตได้ เช่น ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เป็นต้น ส่วนการจัดกิจกรรมกีฬามี

เป้าหมาย เพื่อให้ผู้เรียนได้ผ่อนคลาย สนุกสนาน และมีสุขภาพที่แข็งแรง เช่น ตะกร้อ ฟุตบอล เป็นต้น

2) ครูผู้สอน ในโรงเรียนชุมชนมีอยู่ด้วยกัน 3 ประเภทคือ

2.1) ครูอาสา ทำหน้าที่สอนวิชาท้องถิ่น และวิชาพื้นฐาน โดยจัดการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนขึ้นอยู่กับรายวิชาที่สอน นอกจากการสอนแล้วครูอาสายังต้องทำหน้าที่อีกหลายหน้าที่ เช่น ทำอาหารกลางวัน ประสานครูผู้รู้ ร่วมทำหลักสูตรท้องถิ่น ดูแลอาคารสถานที่ รวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆ ของโรงเรียน

2.2) ครูผู้รู้ ซึ่งเป็นคนในชุมชน ได้เข้ามาทำหน้าที่ช่วยสอนวิชาวิถีชีวิต ที่ผ่านมากครูผู้รู้ส่วนใหญ่จะมาจากผู้ที่เป็นกรรมการโรงเรียน เป็นคนที่เห็นความสำคัญของการศึกษา และต้องการให้เด็กรุ่นใหม่มีความรู้ท้องถิ่นในการเลี้ยงชีพและเป็นผู้ดูแลชุมชนในรุ่นต่อไป

2.3) ครู กศน.หรือครูจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเวียงป่าเป้า สอนวิชาพื้นฐานในหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ให้กับเด็ก และผู้ใหญ่ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มาเรียนในโรงเรียนแห่งนี้

3) วิธีการสอน ในโรงเรียนชุมชนมีอยู่ด้วยกัน 3 รูปแบบ คือ

3.1) การเรียนรู้แบบจินตนาการ คือ การวิเคราะห์ต้องใช้สมาธิในการคิดในสิ่งที่ได้เรียน เช่น บทถาการเรียนรู้แบบจินตนาการเรียนแบบนี้ เพื่อให้เด็กมีความคิดที่สร้างสรรค์ เด็กจะไม่ติดอยู่ในกรอบ และเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กมีความคิดที่หลากหลาย แยกแยะปัญหาได้ด้วยตนเอง เพราะนิทานหรือสุภาษิตมีความหมายหลายความหมาย เด็กไม่สามารถที่จะรู้ได้ด้วยตนเองถ้าเด็กขาดการคิดวิเคราะห์จินตนาการ ก็ทำให้เด็กไม่สนุกกับการเรียน การสอนแบบนี้จะใช้สอนในหลายวิชา

ยกตัวอย่างเช่น สุภาสิตปกากะญอ เอาะที่เก๋ตอที เอาะก๋อเก๋ตอเก๋ หมายความว่า กินจากน้ำต้องรักษาน้ำ กินจากป่าต้องรักษาป่า บทชาเล่อซูโซเดอแคลลแล โมทิปาติเปอบ่า แคร ความหมายให้เราเรียนรู้เครือญาติซึ่งกันและกัน เพราะปกากะญอสมัยก่อน ปู่ ย่า เคยอยู่ด้วยกัน พอตอนหลังลูกหลานไม่รู้จักกัน ลูกหลานต้องถามความเป็นมาว่าจากตระกูลอะไร และมาจากที่ไหน

ที่ผ่านมาเด็กไม่ชอบการเรียนรู้ที่อยู่ในกรอบต้องแข่งกับเวลา และเด็กต้องเครียดกับการเรียน บางครั้งหลักสูตรบางวิชาไกลเกินที่เด็กจะเข้าใจ การจินตนาการเป็นการแก้ปัญหาของเด็กที่ไม่ชอบเรียน แต่พอได้เรียนการจินตนาการแบบเชื่อมโยงทำให้เด็กชอบการอ่าน ชอบเขียน ชอบวาดภาพทำให้เด็กยอมรับซึ่งกันและกันกล้าถามกล้าตอบ

3.2) การสอนแบบบูรณาการ ทาง กศน. ได้ทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยบูรณาการกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ท้องถิ่น ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 18 ครั้ง โดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีการสอน จากการปฏิบัติจริงให้เด็กได้เรียนรู้จากสถานที่จริง เช่น สอนเรื่องแหล่งเรียนรู้ ครูก็พานักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน นักเรียนเกิดความสนใจ เพราะได้เห็นสภาพจริงและเกิดการเรียนรู้จากสภาพจริงจากกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาพื้นฐานนั้น ต้องให้นักเรียนเกิดความสนุก นักเรียนจึงจะมีความสนใจที่จะเรียนรู้ ถ้านักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายจะไม่อยากเรียนรู้ ครูต้องเริ่มสอนจากบทเรียนที่ง่ายแล้วจึงเข้าสู่บทเรียนที่ยากขึ้นไป และต้องคอยให้กำลังใจเด็กว่า เด็กนักเรียนทุกคนนั้นมีความสามารถ และทำได้จริง เด็กนักเรียนจะไม่ชอบเรียนจากหนังสือ จากตำรา เด็กชอบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยครูจะให้นักเรียนปฏิบัติจริง แล้วครูจะสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับวิชา ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ เข้าไปด้วย เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ โดยทั้งนี้ การเรียนรู้ในโรงเรียนจะมีการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรม และวินัย ด้านต่าง ๆ เข้าไปด้วย เช่น การมาตรงต่อเวลา การมีความรับผิดชอบ เป็นต้น

3.3) การสอนแบบปฏิบัติจริง หมายถึง การสอนโดยใช้ประสบการณ์จริงเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เช่น การทำอาหาร ทำขนม และการเกษตร เด็กที่เรียนแบบนี้สามารถจำได้ดีกว่า มีการแก้ปัญหา เรียนรู้จากสภาพปัญหาจริง ณ เวลานั้น สามารถทำตามขั้นตอนต่างๆ ได้ และสามารถนำไปต่อยอดในเรื่องอื่นๆได้ เช่น การเพาะเห็ดฟาง การทำขนมพื้นบ้าน อาหาร ฯลฯ การ

เรียนแบบนี้ทำให้เด็กนักเรียนชอบ และสนุกในการทำกิจกรรมมีความเข้าใจมากขึ้น เนื่องจากปฏิบัติจริงผู้เรียนจะรู้ว่าสิ่งไหนทำได้สิ่งไหนทำไม่ได้

4) การวัดผลประเมินผล ในโรงเรียนชุมชนมีด้วยกัน 4 รูปแบบ คือ

4.1) *ข้อสอบ* ส่วนใหญ่ใช้ในวิชาพื้นฐานของทาง กศน. เนื่องจาก หากเป็นวิชาบังคับ ข้อสอบของ กศน. นั้นจะเป็นข้อสอบส่วนกลางซึ่งมีความเหมือนกันทั่วประเทศ โดยครูจะนำข้อสอบ ขึ้นมาสอบบนพื้นที่สำหรับการสอบปลายภาคแต่ละภาคเรียนส่วนใหญ่วิชาท้องถิ่นนั้นใช้บางวิชา เช่น วิชาภาษาแม่ ซึ่งต้องให้นักเรียนมีทักษะ การ อ่านและการเขียน จำเป็นต้องใช้การวัดผลด้วย ข้อสอบ

4.2) *การสังเกต* ครูผู้สอนจะเป็นผู้สังเกต นักเรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้น แต่ครั้งตั้งแต่การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม ความสนใจ รวมทั้งพฤติกรรม การเรียนรู้ เพื่อจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมในครั้งต่อไป

4.3) *ใบงาน* การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในวิชาพื้นฐานและวิชาท้องถิ่นนั้น ส่วนใหญ่ครูจะให้ผู้เรียนทำใบงาน เพื่อประเมินการเรียนรู้ในแต่ละครั้งว่านักเรียนมีความเข้าใจหรือไม่

4.4) *ผลงาน* การวัดผล และประเมินผลจากผลงานนั้นส่วนใหญ่จะเป็นวิชาที่เน้นการปฏิบัติ เช่น วิชาสิ่งโพร่ง หากนักเรียนทำถูกต้องตามขั้นตอน สิ่งก็จะมาอยู่ในโพร่งที่เรานำไปวางไว้ และสามารถเก็บน้ำผึ้งได้ ถือว่าสอบผ่านวิชานั้นๆ

จากหिनลาดนอกโมเดลย้อนกลับมาดูเป้าหมายของโรงเรียนชุมชนนั้นมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับโมเดลข้างต้นเพราะ เป็นไปเพื่อแก้ปัญหาให้กับเด็ก เป็นพื้นที่บ่มเพาะเด็กรุ่นใหม่ได้ เรียนรู้จากเหง้าของตนเอง ภาคภูมิใจในความเป็นปกาเกอะญอ เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ภูมิปัญญา (ชูพินิจ เกษมณี,2547) พัฒนาเด็กตามศักยภาพหลากหลายทาง(ประชา นุตานุวัตร ,2551) สร้างทางเลือกให้กับผู้เรียนมากขึ้น (ชูพินิจ เกษมณี,2547) พัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตตาม ศักยภาพในธรรมชาติของตัวเด็กโดยเน้นที่ความสุขและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ(พิภพ ธงไชย ,2542) ร่วมดูแลรักษาชุมชนให้ยั่งยืน จึงเป็นการเรียนรู้เพื่อให้มนุษย์พัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่

สมบูรณ์ เป็นการเรียนรู้ที่จะทำให้มนุษย์เข้าใจตัวตน ฟังตนเองได้ และแบ่งปันผู้อื่น (สุชาติ จักรพิสุทธิ และคณะ ,2548 : 59-60)

ส่วนเนื้อหาการเรียนรู้ที่ใช้จัดการเรียนรู้นั้น เน้นเรื่องราวใกล้ตัว วิถีชีวิตของคนในชุมชน สอดคล้องกับปัญหา และชีวิตจริงของผู้เรียนรู้ และเนื้อหานั้นมีผลทำให้ผู้เรียนรู้ได้พัฒนาตัวเอง และชุมชนไปพร้อมกัน หรือเป็นเนื้อหาที่รับใช้ส่วนรวม (สุชาติ จักรพิสุทธิ และคณะ ,2548 : 59-60) และมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนรู้ มีถึง 3 รูปแบบคือ แบบบูรณาการ ปฏิบัติจริง และการจินตนาการ ช่วยแก้ปัญหาการเรียนให้กับเด็กที่ไม่ชอบการเรียนรู้แบบเดียว

ระบบการทำงานของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกนำไปสู่การจัดการศึกษาพัฒนาวัฒนธรรม เพราะ 1) โรงเรียนและระบบการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) มีหลักสูตรท้องถิ่น/ ภูมิปัญญาชุมชน 4) มีครูชนเผ่าหรือครูในชุมชน 5) สะท้อนอัตลักษณ์ และ 6) ชุมชนมีความเป็นเจ้าของ (ชูพินิจ เกษมณี,2547) การศึกษาที่โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกจัดขึ้นจึงเป็นเครื่องมือที่จะช่วยสร้างการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและนำไปสู่การเคารพในสิทธิของความแตกต่างทางวัฒนธรรมในสังคม เพื่อกำจัดการสร้างภาพตัวแทน(มายาคติทางชาติพันธุ์) แต่การมองเห็นภาพที่เป็นจริง บุคคลนั้นจะสามารถจัดอคติและการเลือกปฏิบัติทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ลงได้ โดยมุ่งเน้นให้เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมแบบพหุลักษณะ ซึ่งมีวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นองค์ประกอบ (ชูพินิจ เกษมณี,2547)

โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยหินลาดนอกเป็นโรงเรียนของชุมชน เป็นศูนย์การเรียนรู้ของคนทั้งชุมชน มีหลักสูตรท้องถิ่นภูมิปัญญาชุมชน มีครูในชุมชน ชุมชนมีสิทธิบริหารจัดการ คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งเด็กผู้ใหญ่ กลุ่มแม่บ้าน และเยาวชนมาช่วยพัฒนาโรงเรียน เป็นครูอาสาครูผู้รู้ช่วยสอน หรือเป็นกรรมการโรงเรียนช่วยบริหารจัดการโรงเรียนในด้านต่างๆ ชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม จะเป็นการหาทางออกหรือแนวทางจัดการศึกษาที่ดี เพราะคนในชุมชนสามารถออกแบบการศึกษาที่สอดคล้องกับชุมชนตนเองได้ เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและใช้ได้จริง (สมเกียรติ จันทรสีมา,2550)

จากหินลาดนอกโมเดล รูปแบบการจัดการศึกษาโดยโรงเรียนชุมชนจึงทำให้เด็กนักเรียนที่นี้เกิดความภูมิใจในชาติพันธุ์ของตัวเอง วิถีชีวิต และวัฒนธรรม รู้จักเสียสละเพื่อชุมชนและสังคม

เป็นส่วนหนึ่งในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ มีความสุขกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้มีทักษะในการใช้ชีวิต นำไปประกอบอาชีพได้ และสามารถดูแลตัวเอง ครอบครัวยุ และชุมชนได้

อภิปรายผลเชิงกระบวนการวิจัยแบบชุมชน

หลังจากที่ทีมวิจัยได้รับโครงการวิจัยจาก สกว. ได้มีการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้ ทีมวิจัยได้ประชุมกันเพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน มีการจัดประชุมรายงานโครงการกับคนในชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านได้รับรู้เกี่ยวกับโครงการที่ต้องทำ จากนั้นทีมวิจัยได้เก็บข้อมูลตามประเด็นที่วางไว้ วิธีเก็บข้อมูลของทีมวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ จากการสังเกต และจากการปฏิบัติ ผู้ที่ให้สัมภาษณ์จากหลายๆส่วนในชุมชนและนอกชุมชน ได้แก่ กรรมการโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง ทีมวิจัย ครูคน. ผู้นำชุมชน นักเรียน เป็นต้น

หลังจากนั้นทีมวิจัยได้จัดประชุมทีมเพื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมด บันทึกไว้ในคอมพิวเตอร์ มีการจัดประชุมรายงานข้อมูลให้กับชาวบ้านได้รับทราบและร่วมแลกเปลี่ยนเป็นระยะๆ เพื่อหารือถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เมื่อชาวบ้านมีความคิดเห็นร่วมกัน จะนำข้อมูลที่เก็บได้ มาจัดทำเป็นหลักสูตรโรงเรียนชุมชน แล้วนำมาทดลองสอนเป็นภาคเรียนต่อไป โดยมีทั้งหมด 3 วิชา คือ ผีงโพร่ง ภูมิศาสตร์ชุมชน และวิชาภาษาแม่ พอได้ดำเนินการมาระยะเวลาหนึ่ง นักวิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ทดลองสอนนั้น มารายงานผลการดำเนินงานให้กับคนในชุมชนได้รับทราบ เพื่อขอความคิดเห็นและนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาการทำงานของโรงเรียนชุมชนต่อไป

ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการเรียนการสอน

1. วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิม ของปกากะญอนั้น เป็นสิ่งที่ควรนำมาใช้เป็นหลักสูตรในโรงเรียนเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ และสามารถสืบทอดวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิม ของปกากะญอต่อไปได้
2. กฎระเบียบชุมชนที่ทำโดยชุมชน เด็กนักเรียนควรได้เรียนรู้

3. ให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิต รากเหง้าของตนเอง
4. ให้เด็กนักเรียนได้รู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น
5. ให้เด็กรู้วิธีการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

บทเรียนในการทำวิจัย

-นักวิจัย

- 1) ได้เรียนรู้จากงานวิจัย เช่น การเขียน และการอ่านได้มากขึ้น
- 2) ได้เรียนรู้ว่าการทำวิจัยที่แท้จริงนั้น มีความยากลำบากแค่ไหน
- 3) ได้เรียนรู้ถึงวิธีการเก็บข้อมูล การลงพื้นที่เก็บข้อมูลชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ
- 4) ได้เรียนรู้ถึงการทำหลักสูตร
- 5) ได้รู้วิธีการใช้คอมพิวเตอร์ในการทำงาน
- 6) ได้เรียนรู้ด้านบัญชี การเบิก จ่ายเงิน
- 7) การทำงานต้องตั้งใจทำ งานวิจัยช่วยสอนให้เราตั้งใจ และมีความรับผิดชอบในการทำงาน
- 8) เป็นการเก็บข้อมูลวิจัยแล้วนำมาพัฒนาโรงเรียน เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น
เช่น ระบบการเบิกจ่ายเงินโรงเรียน
- 9) ปรับวิธีคิด และคิดเป็นระบบมากขึ้น
- 10) เข้าใจกฎหมาย และสิทธิของตนเองมากขึ้น

-นักเรียน

- 1) อ่านออกเขียนได้
- 2) คิดแบบเชื่อมโยง
- 3) มีความสุข
- 4) อยากไปโรงเรียน
- 5) สื่อสารภาษาไทยได้

-โรงเรียน

- 1) มีหลักสูตรชัดเจน
- 2) มีนักเรียนเพิ่มขึ้น
- 3) พัฒนาการเรียนการสอนดีขึ้น
- 4) มีคนมาศึกษาดูงาน
- 5) มีการบริหารจัดการที่ชัดเจน

-ชุมชน

- 1) มีส่วนร่วมมากขึ้น
- 2) เข้าใจกันมากขึ้น
- 3) มีทางเลือกในการจัดการศึกษามากขึ้น
- 4) ส่งลูกมาเรียนเพิ่มขึ้น

ปัญหาอุปสรรค

1. เขียนหนังสือช้า เวลาไปสัมภาษณ์จดบันทึกไม่ทัน จดบันทึกได้ไม่หมด
2. ไฟไม่พอ เพราะใช้ไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์
3. ตนเองต้องทำงานหลายอย่าง ทั้งที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และธุระส่วนตัว
4. นักวิจัยยังขาดประสบการณ์การทำวิจัย
5. ขั้นตอนการทำวิจัยบางขั้นตอนนั้นยาก สำหรับนักวิจัย
6. นักวิจัยบางคน อ่าน เขียน หนังสือ ไม่ได้
7. ใช้คอมพิวเตอร์ไม่เป็น ทำให้มีปัญหาเรื่องการรวบรวมข้อมูล
8. คอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอต่อการทำงานบันทึกข้อมูลของนักวิจัย

ข้อเสนอแนะ

-ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัย

1. การทำงานวิจัย ต้องคำนึงถึงอุปกรณ์ เครื่องมือ ต้องมีความพร้อม
2. นักวิจัย ต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีความสามารถเพิ่มขึ้น
3. ควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเขียนรายงาน ให้มีความ ง่าย และเหมาะสมกับชาวบ้าน
4. นักวิจัยควรทำแผนการเก็บข้อมูลให้ชัดเจน กำหนดระยะเวลาในการเก็บแต่ละประเด็น และเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เหมาะสมกับประเด็นนั้น ๆ ที่สำคัญต้องคำนึงถึงช่วงเวลาร่างของผู้ให้ข้อมูล และภารกิจงานส่วนตัวของนักวิจัยเอง
5. ให้ทำวิจัยในหัวข้ออื่นบ้าง เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

-ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โรงเรียนทุกโรงเรียนควรที่จะนำประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม ดั้งเดิมของแต่ละท้องถิ่น เข้ามาเป็นหลักสูตร เพราะเป็นสิ่งที่ดี คนสมัยก่อน ไม่ได้เข้าโรงเรียนแต่ใช้ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างดี
2. กระทรวงศึกษาควรให้สิทธิชุมชนในการจัดการศึกษา
3. รัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณชุมชนในการจัดการศึกษาของตนเอง
4. รัฐควรพัฒนาเด็กในเชิงคุณค่าหรือคุณธรรมมากกว่าการพัฒนาเด็กในเชิงปริมาณ
5. รัฐควรสนับสนุนให้มีการทำวิจัยลักษณะนี้กับชุมชนต่อไป

บรรณานุกรม

กลุ่มยุวชนสร้างสรรค์ (2557). การศึกษาบนฐานชุมชน .เอกสารประกอบเวทีศึกษาดูงานเรียนรู้กลุ่มยุวชน

สร้างสรรค์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ 20-23 เม.ย. 2557, สุราษฎร์ธานี.

ชูพินิจ เกษมณี. (2547). รายงานผลการวิจัยเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคม

พหุลักษณะ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.

เผชิญ อุปันนท์.(2556). การยุบโรงเรียนขนาดเล็กมีทั้งดีและเสียอย่างไร.บทความ [Online].

www.gotoknow.org.

พิษณุ ตูลสุข.(2556). อนาคตโรงเรียนขนาดเล็กของเมืองไทย การแก้ปัญหาจะต้องไม่มีรูปแบบ

เดียว. บทความ [Online] . www.moe.go.th.

วีระยุทธ มณีโคตร.(2555). ทำไมต้องยุบโรงเรียนขนาดเล็ก .บทความ [Online] .

<http://kroothaiaban.blogspot.com>

สุชาดา จักรพิสุทธิ์ และคณะ. (2548). การศึกษาทางเลือก:โลกแห่งการเรียนรู้นอกโรงเรียน.

กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สมเกียรติ จันทรสีมา.(2550). ทำสะท้อน โรงเรียนของคนตัวน้อย บันทึกประวัติศาสตร์การจัด

การศึกษาโดยชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : โครงการก่อตั้งมูลนิธิสื่อสารสาธารณะ.

อติภา พิสนเทศ.(2554). โรงเรียนขนาดเล็ก: ความท้าทายของสังคมไทย.บทความ [Online].

www.enn.co.th.

ภาคผนวก

- ภาพการดำเนินงานวิจัย

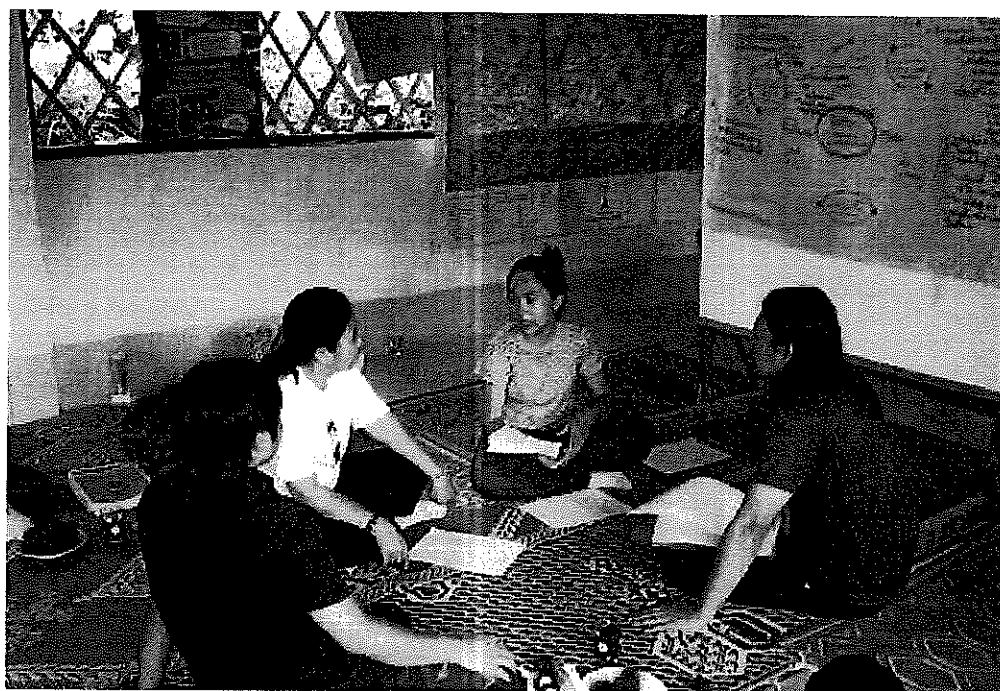
เวทีสร้างความเข้าใจงานวิจัยในชุมชน วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2557

การเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์

เวลาที่

การทำงานของนักวิจัย

